

ΠΑΥΛΟΥ Γ. ΣΙΦΑΡΑ
Καθηγητού της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής του Διδασκαλείου
Μέσης Εκπαίδευσεως

ΟΔΗΓΟΣ
ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ, ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Ι. & Π. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1^ο

A.C.D.

ΠΑΥΛΟΥ Γ. ΞΙΦΑΡΑ

Καθηγητού της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής του Διδασκαλείου
Μέσης Ἐκπαίδευσης

130

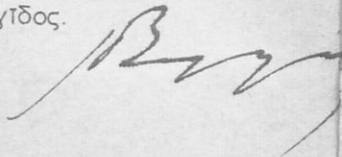
ΟΔΗΓΟΣ
ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ, ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Ι. & Π. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - 1946

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει τήν υπογραφήν του
συγγραφέως Ιδιοχείρως ή διά σφραγίδος.

A handwritten signature in dark ink, appearing to be a stylized Greek name, possibly 'Βενιζελος' or similar, written in a cursive script.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΜΕ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

(Έξέταση του νοήματος. Ανάπτυξη των στοιχείων του πολιτισμού. Ηθική αξιολόγηση. Ψυχολογικές παρατηρήσεις. Διάκριση λογοτεχνικών στοιχείων. Άσκήσεις ερμηνευτικές, γραμματικές, συντακτικές, ορθογραφικές. Θέματα συνθέσεων από τα λογοτεχνικά έργα).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΓΛΩΣΣΑ, ΥΦΟΣ, ΕΙΔΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

(Μορφές της Νεοελληνικής γλώσσας, καθαρεύουσα, δημοτική, μεικτή. Κοινός και έντεχνος λόγος, είδη έντεχνου λόγου, ύφος και πρωτοτυπία. Είδη λογοτεχνικών έργων. Περιγραφή, χαρακτηρισμός, διήγηση, διήγημα. Διηγηματογράφοι. Παπαδιαμάντης, Καρκαβίτσας, Βλαχογιάννης, Κονδυλάκης, Νιρβάνας, Βιζυηνός. Ποιήματα. Έπικά ποιήματα. Έρωτικόριτος. Κλέφτικα τραγούδια, Άκριτικά, Παραλογές, Έπικολυρικά. Λυρικά ποιήματα. Έθνικοί ποιητές. Σολωμός, Κάλβος, Βαλαωρίτης, Παλαμάς. Μετρική ανάλυση ποιημάτων. Μέτρα, στίχος, στροφή, όμοιοκαταληξία, μουσικά στοιχεία του στίχου κλπ.).

Ο Δ Η Γ Ο Σ
Τῆς Μελέτης τῶν Νέων Ἑλληνικῶν

Μ Ε Ρ Ο Σ Α'.

Ἀναλύσεις λογοτεχνικῶν ἔργων με ὑποδείξεις
καὶ ἐρωτήσεις.

Τ Μ Η Μ Α Α'.

Γιὰ τὰ Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα τῆς Α' Τάξεως τῶν Γυμνασίων

(ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ, ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, ΡΩΜΑΙΟΥ)

Ε Κ Δ Ο Σ Η 1940

Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐτυχία

Γρηγ. Ξενοπούλου σελ. 156 — 160

- 1) Διηγηθῆτε τί ἔκανε τὸ παιδάκι τὴν νύχτα τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων.
- 2) Διηγηθῆτε τί τοῦ συνέβη, ὅταν ἐγύρισε στὸ κρεβατάκι του.
- 3) Ἐκθέσετε τὰ ἀγαθὰ ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ ὁ πλοῦτος, τὰ βάρσανα ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς προφυλάξῃ καὶ τὰ ἀγαθὰ ποὺ δίνει ἡ εὐτυχία.
- 4) Τί συμπέρασμα ἔβγαλε τὸ παιδάκι καὶ τί ἀποφάσισε ;
- 5) Φέρετε παραδείγματα δικὰ σας νὰ δείχνουν ὅτι τὰ λόγια τοῦ πλούτου εἶναι ἀληθινά.
- 6) Βγάλτε ἕξι σύντομες περιλήψεις.
- 7) Ἐπαναλάβετε ἀπὸ τὸ βιβλίο σας ὅλες τὶς φράσεις, ποὺ σᾶς φαίνονται ωραίες.
- 8) Σεχωρίσετε τὶς λέξεις ποὺ σᾶς κάνουν ἐντύπωση.
- 9) Ἐρμηνεύστε τὶς λέξεις : ἠλιακωτό, τρεμόκαιγε, βουβός, ἐκκληκτικός, βαλσαμωμένος, ἄνεση, φλουριά, ἀγωνία.
- 10) Ἐρμηνεύστε τὶς φράσεις : τὸ ζέσταινε ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀστροσπαρμένη μαυρίλα, πνιγμένος στὸ χουσάφι, ἐκεῖνος ποὺ ὀδηγεῖ τὰ βήματά μου, ἀγωνία βασάνου σὲ δικαστήριο, τὴν ἀκολουθεῖ σὰ σωματοφυλακή.
- 11) Σεχωρίσετε δέκα οὐσιαστικά νὰ σημαίνουν πράγματα.
- 12) Σεχωρίσετε δέκα οὐσιαστικά νὰ σημαίνουν πρόσωπα.
- 13) Σεχωρίσετε πέντε προτάσεις μὲ ρήματα ἐνεργητικά.
- 14) Κλίνετε τὸ ρῆμα σκεπάζω σ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικής καὶ σχηματίσετε φράσεις μὲ τὸ ρῆμα αὐτὸ σὲ διάφορους χρόνους καὶ διάφορα πρόσωπα.
- 15) Ἀντιγράψετε τέσσερες στίχους ἀπὸ τὸ : «Ἦταν ἀργά...» καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία ὅλων τῶν λέξεων.

Ἡ Βασίλισσα

Ἄλεξ. Παπαδοπούλου σελ. 170 — 172

- 1) Διηγηθῆτε με δικά σας λόγια τὸ νόημα.
- 2) Τί διαφορὰ ἔχει ἡ τρίτη κόρη ἀπὸ τις δύο πρῶτες ;
- 3) Γιατί θανατᾶζει τὴ ρεματιά μετὰ τὸ κρυστάλλινο νερό ;
- 4) Τί θανατᾶζουν οἱ δυὸ πρῶτες καὶ γιὰ ποῖο λόγο ;
- 5) Γιατί ὁ βοσκὸς ἔδωσε τὸ τριαντάφυλλο στὴν τρίτη ;
- 6) Φέρετε παραδείγματα ἀνθρώπων ποὺ μοιάζουν μετὰ τὴν τρίτη κόρη.
- 7) Φέρετε παραδείγματα ἀνθρώπων ποὺ μοιάζουν μετὰ τις δύο ἄλλες κόρες.
- 8) Τί ἀποτέλεσμα ἔχει στὴν κοινωνία ἡ ἐργασία τῶν ἀνθρώπων ποὺ μοιάζουν μετὰ τις δύο πρῶτες κόρες ;
- 9) Τί ἀποτέλεσμα ἔχει στὴν κοινωνία ἡ ἐργασία τῶν ἀνθρώπων ποὺ μοιάζουν μετὰ τὴν τρίτη κόρη ;
- 10) Ἐπαναλάβετε ἀπὸ τὸ βιβλίο σας τις φράσεις ποὺ σᾶς φαίνονται ὠραίες.
- 11) Ἐχωρίσετε τις λέξεις ποὺ σᾶς κάνουν ἐντύπωση.
- 12) Ἐρμηνεύστε τις λέξεις : ἰσκιερὸς, καματερός, λάλημα, ἐργόχειρο.
- 13) Ἐχωρίσετε πέντε οὐσιαστικά νὰ σημαίνουν ἀφηρημένη ἔννοια.
- 14) Ἐχωρίσετε προτάσεις μετὰ ῥήματα παθητικά.
- 15) Εὔρετε πέντε οὐσιαστικά νὰ τελειώνουν σὲ—ισσα (ὄπως τὸ βασίλισσα).
- 16) Ἐχωρίσετε τὰ ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν σὲ—ρός καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 17) Κλίνετε τὸ ῥήμα σκύβω.
- 18) Ἀντιγράψτε τὴν παράγραφο «Τὸ χέρι της πετᾷ ἐπάνω στὸ χαρτί...» καὶ ἀποστηθίστε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Ἀγάπη ὁ Θεός

Κων. Ρωμαίου σελ. 15 — 18.

- 1) Διηγηθῆτε τὸ νόημα μετὰ δικά σας λόγια.
- 2) Βγάλτε πέντε σύντομες περιλήψεις.
- 3) Διηγηθῆτε τὴν παραβολὴ τῆς μελλοῦσης κρίσεως.

- 4) Πῶς ἐπεσκέφθη τὸν Πέτρο ὁ Κύριος ;
- 5) Τί ὕπηρεσίες προσέφερε στὸν Κύριο τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ Πέτρος ;
- 6) Ἐπισκέπτεται καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ὁ Κύριος, ὅπως ἐπεσκέφθη τὸν Πέτρο ;
- 7) Τί ἔννοια ἔχει ἡ ἐπικεφάλιδα τοῦ μαθήματος «ἀγάπη ὁ Θεός» ;
- 8) Πῶς ὀνομάζουμε τὴ γλῶσσα στὴν ὁποία εἶναι γραμμένο τὸ διήγημα ;
- 9) Μεταφέρετε στὴ δημοτικὴ τὶς φράσεις : μετὰ μίαν ἑβδομάδα, παρεκάλει τὸν Θεόν, ἐφύσα σφοδρὸς βόρειος ἄνεμος.
- 10) Μεταφέρετε στὴ δημοτικὴ τὶς πρῶτες πέντε σειρὲς τοῦ μαθήματος (μέχρι τὰ ὑποδήματά των).
- 11) Κλίνετε τὸ ὄνομα ὁ διορθωτὴς στὴ δημοτικὴ καὶ στὴν καθαρεύουσα.
- 12) Ἐπαναλάβετε καὶ ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις πού ἐμάθατε τὴ σημασίαν τους ἀπὸ αὐτὸ τὸ μάθημα.
- 13) Πῶς λέμε στὴ δημοτικὴ τὶς ἐπόμενες λέξεις : Πλησίον, ὀλίγον, συγχρόνως, ἐρευνᾶ, ἐρμάριον, συλλαμβάνω, στρέφομαι.
- 14) Εὔρετε τὰ τρία γένη καὶ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῶν ἐπιθέτων ἐργατικὸς καὶ σεβαστός. Σχηματίσετε φράσεις.
- 15) Ἀντιγράψετε τὴ δεύτερη παράγραφο τοῦ μαθήματος (τέσσερες σειρὲς) καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων.

Ἄϊ—Δημήτρης

Ποίημα Γεωργ. Ἀδάνα σελ. 19

- 1) Περιγράψετε τὴν ἐκκλησοῦλα τοῦ Ἄϊ—Δημήτρη.
- 2) Ποιὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο χαρακτηριστικὸ τῆς ἐκκλησοῦλας αὐτῆς ;
- 3) Πῶς συνδέεται ἡ ἐκκλησία μὲ τὴ ζωὴ τῶν χωρικῶν ;
- 4) Γιατί ὁ ποιητὴς νομίζει, ὅτι τὸ χωριὸ του εἶναι τὸ ὁμορφότερο τοῦ κόσμου καὶ ὅτι πούθενά ἄλλοῦ τὸ λιβάνι δὲ μυρίζει πιὸ καλὰ καὶ τὸ καντηλάκι δὲν εἶναι πιὸ φωτεινὸ ;
- 5) Ποιὲς φράσεις σὰς θυμίζουν κάτι πού εἶδατε καὶ αἰσθανθήκατε σεῖς οἱ ἴδιοι ;
- 6) Πῶς αἰσθανόμαστε τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ ;

- 7) Ποιες φράσεις κάνουν ώραϊο τὸ ποίημα;
- 8) Ἀπαγγείλετε τὰ μέρη πού σᾶς ἀρέσουν.
- 9) Ἐρμηνεύστε τὶς λέξεις: πλάση, εἰκονοστάσι, μανάλι, τρανός, σπιθάμει, ἀπαράλλατος.
- 10) Εὔρετε τὰ τρία γένη καὶ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῶν ἐπιθέτων ταπεινός καὶ τρανός.
- 11) Εὔρετε πέντε ἐπίθετα μὲ τὴν κατάληξη—ένιος (ὅπως ξυλένιος) καὶ καθορίσετε ἀπὸ ποιά οὐσιαστικά γίνονται καὶ τί σημασία ἔχουν.
- 12) Σεχωρίσετε δύο ῥήματα α' πληθυντ. προσώπου καὶ ἄλλα δύο γ' πληθυντικοῦ.
- 13) Πόσους στίχους ἔχει τὸ ποίημα; Πόσες στροφές;
- 14) Πῶς λέγονται οἱ στροφές πού ἔχουν τέσσερες στίχους (ἦ 5 ἢ 6 κ.τ.λ.);
- 15) Προσέξτε ποιοὶ στίχοι ἔχουν τὸν τελευταῖο τόνο στὴ λήγουσα (δξύτονοι) καὶ ποιοὶ στὴ παραλήγουσα (παροξύτονοι).
- 16) Σεχωρίσετε δύο-δύο τοὺς στίχους πού ἔχουν ὁμοιοκαταληξίες.

Τ ὁ ὄ ρ γ ω μ α

Σπ. Μελῶ σελ. 100-101

- 1) Διηγηθῆτε τὸ νόημα τοῦ μαθήματος.
- 2) Τί κάνει ὁ γεωργὸς πρὶν ἀρχίσῃ τὴν ἐργασία του;
- 3) Γιατί ὁ συγγραφεὺς βλέπει τὸ γεωργὸ πολὺ μεγάλον καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μικρά; Γιατί ἀποκαλύπτεται μπροστά του, ὅπως στὴν ἐκκλησία;
- 4) Ἐνθουμεισθε ἀπὸ τὴ ζωὴ σας καμμιά περίσταση, πού νὰ καταλάβετε ὅλοι πόσο μεγάλη ἀξία ἔχει τὸ ἔργο τοῦ γεωργοῦ;
- 5) Περιγράψατε ἓνα ὄργωμα πού ἔχετε ἰδεῖ σεῖς οἱ ἴδιοι.
- 6) Πῶς φέρεται ὁ γεωργὸς πρὸς τὰ ζῶα του;
- 7) Ποιῆς εἰκόνες μποροῦμε νὰ σχεδιάσωμε ἀπὸ τὸ μάθημα;
- 8) Διαβάσατε δυνατὰ ὅσες φράσεις ἢ περιοχὲς σᾶς ἀρέσουν περισσότερο.
- 9) Σεχωρίσετε δέκα λέξεις τῆς δημοτικῆς ἀπὸ φράσεις τῆς καθαρεύουσας.
- 10) Τί διαφορὰ ἔχει ἡ καθαρεύουσα τοῦ μαθήματος αὐτοῦ, ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα τοῦ μαθήματος «ἀγάπη ὁ Θεός»;

- 11) Μεταφέρετε την πρώτη παράγραφο στη δημοτική. Πόσες μεταβολές λέξεων έκάματε ;
- 12) Κλίνετε τὸ οὐσιαστικὸν ὄργανο καὶ δύο ὅμοια.
- 13) Κλίνετε τὸ ρῆμα κάμνω.
- 14) Προσέξετε τὴ διαφορὰ στὴ γραφὴ καὶ στὴ σημασία τῶν ἐπιθέτων λιτὸς καὶ λυτός.
- 15) Ἀναγνωρίσετε τὶς λέξεις : ἔλα, τράβα, αἶντε.
- 16) Ξεχωρίσετε πέντε ρήματα μὲ τὸ ὑποκείμενό τους.
- 17) Ἀντιγράψετε τὴν τελευταία παράγραφο (τρεῖς σειρὲς) καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Τ ὀ ἄ λ ἔ τ ρ ι

Ποίημα Ἰω. Πολέμη σελ. 101 - 102.

- 1) Διηγηθῆτε ἐλεύθερα τὸ νόημα τοῦ ποιήματος.
- 2) Περιγράψετε τὸ ἄλετρι (τὸ ξύλινο καὶ τὸ σιδερένιο). Ὀνομάσετε τὰ διάφορα μέρη του. Ὀνομάσετε καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ γεωργοῦ.
- 3) Διηγηθῆτε τὴν ἱστορία τοῦ ψωμοῦ (ἀπὸ τὸ χωράφι στὸ τραπέζι).
- 4) Δικαιολογήσετε τὴν τελευταία στροφή τοῦ ποιήματος.
- 5) Ξεχωρίσετε τὰ οὐσιαστικά ποὺ συνοδεύονται ἀπὸ ἐπίθετα.
- 6) Γιατί μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς τὰ ἐπίθετα αὐτά ; Τί ἀποτέλεσμα πετυχαίνει ;
- 7) Γιατί ὁ ποιητὴς σὲ μερικὰ μέρη ἐπαναλαμβάνει δυὸ φορές τὴν ἴδια λέξι, ἢ τὴν ἴδια φράση ;
- 8) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις : Ταιριαστά, συλλογή, ὄλημερίς, φύτρο, καρπερή, βαρυνγόμενη.
- 9) Καθορίσετε τὴν ἔννοια τοῦ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ καὶ φέρετε παραδείγματα.
- 10) Κλίνετε τὸ ρῆμα σέρνω. Σχηματίσετε φράσεις σὲ διάφορα πρόσωπα.
- 11) Προσέξετε τὴ διαφορὰ τοῦ σέρνω καὶ τῶν ὁμοίων του (σπέρνω, γέρνω κ.τ.λ.) ἀπὸ τὸ παίρνω.
- 12) Ξεχωρίσετε στὴ δεύτερη στροφή τὰ ρήματα τῆς ὀριστικῆς ἐγκλίσεως καὶ τὰ ρήματα τῆς ὑποτακτικῆς.
- 13) Εὑρετε τὸ ὑποκείμενο κάθε ρήματος στὴν τρίτη στροφή.

- 14) Πόσους στίχους και πόσες στροφές έχει τὸ ποίημα;
- 15) Πόσους στίχους έχει κάθε στροφή και πῶς τοὺς ὀνομάζουμε γι' αὐτό;
- 16) Σεχωρίσετε τοὺς ὀξύτονους, παροξύτονους και προπαροξύτονους στίχους.
- 17) Σεχωρίσετε τοὺς στίχους πού ἔχουν ὁμοιοκαταληξία και τοὺς στίχους πού δὲν ἔχουν.

Ὁ Κερκέζος

Ἰωάν. Κονδυλάκη σελ. 42 - 47.

- 1) Διηγηθῆτε ἐλεύθερα τὴν ἱστορία τοῦ Ἀνδρουλιῶ.
- 2) Τί ἰδιὰ εἶχαν γιὰ τὸν Ἀνδρουλιῶ οἱ χωριανοὶ και τί ἀπέδειξε αὐτὸς μὲ τὰ ἔργα του;
- 3) Πῶς ἐπλήρωσε τὸ Σαῖτονικολῆ γιὰ τὴν προσβολὴ τὴν ὁποία τοῦ ἔκαμε;
- 4) Ποῖα προτερήματα εἶχε ὁ Ἀνδρουλιῶς; Ποῖο νομίζετε σεῖς τὸ καλύτερο και σπανιώτερο;
- 5) Πῶς ἦταν ἡ Κρήτη, ὅταν συνέβαιναν αὐτὰ τὰ γεγονότα;
- 6) Τί ἰδέα εἶχαν οἱ Κρητικοὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού δὲν μπορεῖ νὰ βλάψῃ «μῆτε Τοῦρκο» και γιατί;
- 7) Τί ἔκαναν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα γιὰ τὴν Κρήτη;
- 8) Τί συμπεράσματα μποροῦμε νὰ βγάλουμε ἀπὸ τὸ μᾶθημα τοῦτο;
- 9) Διαβάσετε δυνατὰ τὰ μέρη πού σᾶς ἔκαναν ἐντύπωση περισσότερο ἀπὸ τᾶλλα.
- 10) Ἐπαναλάβετε και ἐρμηνεύσετε τίς λέξεις - πού ἐμάθατε ἀπὸ τὸ μᾶθημα τοῦτο.
- 11) Ποιὲς λέξεις τῶν Κρητικῶν λέμε ἐμεῖς διαφορετικά;
- 12) Εὑρετε τὰ συνώνυμα (στὴ δημοτικὴ) τῶν λέξεων: λαμβάνω, ἀπωθῶ, ὄπλον, προῖος, μειδίωμα, ἰσχνός, φιλόπονος, εἰρωνεία, γλευάζω, ὀμίγλη, ἀτραπός, χαράδρα, πάταγος, πόθος.
- 13) Σεχωρίσετε πέντε φράσεις μὲ ῥῆμα ἀορίστον ὑποτακτικῆς.
- 14) Σεχωρίσετε πέντε προτάσεις μὲ ὑποκείμενο και ἀντικείμενο.
- 15) Μεταφέρετε στὴ δημοτικὴ τὴν παράγραφο «Και τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικριάν...»

- 16) Ἀντιγράψετε τὴν ἴδια παράγραφο ὅπως εἶναι καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Οἱ πρῶτοι ἀεροπόροι

Ἄρ. Κουρτίδου σελ. 25 - 28.

- 1) Διηγηθῆτε τὴν ἱστορία τοῦ Ἰκάρου.
- 2) Χωρίσετε τὸ διήγημα σὲ πέντε τμήματα καὶ βγάλτε πέντε σύντομες περιλήψεις.
- 3) Κατὰ τί διέφερον ὁ Δαίδαλος ἀπὸ τοὺς παλαιότερους τεχνίτες.
- 4) Τί γνωρίζετε γιὰ τὸ Λαβύρινθο ἀπὸ τὴ μυθολογία; Τί λέγει γι' αὐτὸν ἡ ἱστορία;
- 5) Ποιὰ παλαιότατη ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου μᾶς ἀποκαλύπτει αὐτὸς ὁ μῦθος;
- 6) Ὁ Δαίδαλος εἶχε τὴ γνώμη, ὅτι πετώντας ψηλὰ θάυρισκε μεγαλύτερη θερμοότητα. Σήμερα τί ξέρομε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα;
- 7) Ποιὸ κίτρινο μᾶς θυμίζει τὸ ὄνομα τοῦ Ἐρεχθέως; Ποῦ εὐρίσκεται;
- 8) Σὲ ποιὲς περιστάσεις μεταχειρίζομαστε σήμερα τὸ ὄνομα τοῦ Ἰκάρου;
- 9) Τί χρησιμεύει τὸ σκεπάρνι; τὸ τρυπάνι; ὁ διαβήτη; Ποῖα ἄλλα ἐργαλεῖα μεταχειρίζονται οἱ ξυλουργοί;
- 10) Ἐπαναλάβετε καὶ ἐρμηνεύσετε ὅσες λέξεις ἐμάθατε ἀπὸ τὸ μάθημα τοῦτο.
- 11) Εὔρετε τὰ συνώνυμα τῶν λέξεων: Περιώνυμος, διαλογίζομαι, πτηνόν, πνέω, ἄλιεύς, ποιμὴν, ἰχθύς, αὐλός, ἀνέρχομαι, μετριάζω, ὀδύρομαι.
- 12) Εὔρετε τὰ ἀντίθετα τῶν λέξεων: ἀρχαῖος, πολὺς, σκοτεινός, θερμός, βαρὺς.
- 13) Ἐχωρίσετε ἕξι προτάσεις μὲ ἐνεργητικὰ ρήματα: Τρεῖς μὲ ἀντικείμενο καὶ τρεῖς χωρὶς ἀντικείμενο (μεταβατικὰ—ἀμετάβατα).
- 14) Μεταφέρετε στὴ δημοτικὴ τὴν παράγραφο «Καὶ πράγματι εἰς ἐρημικὸν σπήλαιον...»
- 15) Ἀντιγράψετε τὴν παράγραφο «Ἐφθασε τέλος ἡ πολυπόθητος ἡμέρα... συμβουλὰς» καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Ἡ ἀλώπηξ

Στεφ. Γρανίτσα σελ. 109—110.

- 1) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴν ἄλεπού ἀπὸ τῆ φυσικῆ ἱστορία.
- 2) Καθορίσετε τί ἐμάθατε γι' αὐτὴν ἀπὸ τὸ σημερινὸ μάθημα.
- 3) Ποῖο εἶναι τὸ σπουδαιότερο καὶ γνωστότερο χαρακτηριστικὸ τῆς ἄλεπούς ;
- 4) Διηγηθῆτε ὅσους μύθους ξέρετε γιὰ τὴν ἄλεπού.
- 5) Ποιοὺς ἀνθρώπους παρομοιάζομε μὲ τὴν ἄλεπού ;
- 6) Τί ἀποτελέσματα ἔχει κάποτε ἢ πολλὴ πονηρία ;
- 7) Ἐρμηνεύσετε τίς λέξεις : ὀσφραίνομαι, τεμάχιον, παραπλεύρως, ἐγκαταλείπω, ἀπολήγω, ἐξασκῶ, θήραμα, ἐκδρομή.
- 8) Εὔρετε οὐδέτερα οὐσιαστικὰ τὰ ὁποῖα νὰ παράγονται ἀπὸ τὰ ρήματα : μαζεῖω, πατῶ, πηδῶ. βαδίζω, καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 9) Εὔρετε οὐδέτερα οὐσιαστικὰ τὰ ὁποῖα νὰ παράγονται ἀπὸ τὰ ρήματα : πέφτω, ρίχνω, διώχνω, κρύβω, σκάβω, καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 10) Ἀπὸ ποῖα ρήματα παράγονται τὰ οὐσιαστικά, συνάντησις, λάμψις, διεύθυνσις, ἐξέτασις, ἀνάπαυσις καὶ τί ἔννοια φανερώνουν ;
- 11) Σεχωρίσετε τρεῖς προτάσεις μὲ ρῆμα ὀριστικῆς καὶ ἄλλες τρεῖς μὲ ὑποτακτικῆς.
- 12) Σεχωρίσετε πέντε ρήματα μὲ ἀντικείμενο οὐσιαστικὸ καὶ πέντε μὲ ἀντικείμενο ἀντωνυμία.
- 13) Μεταφέρετε στὴ δημοτικὴ ὅλη τὴ παράγραφο «Ὅταν ἡ ἀλώπηξ θέλη νὰ κλέψη...».
- 14) Ἀντιγράψετε τέσσερες σειρὲς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία.

Πετεινὸς καὶ ἄλεπού

ποίημα Μιχ. Στασινοπούλου σελ. 111.

- 1) Διηγηθῆτε ἐλεύθερα τὸ μῦθο.
- 2) Πῶς μιλάει ἡ ἄλεπού στὸν πετεινὸ καὶ τί θέλει νὰ πετύχη μ' αὐτό ;
- 3) Ποῖο εἶναι τὸ κωμικὸ πάθημα τῆς ἄλεπούς ἐδῶ ;

- 4) Ἐκθέσετε παθήματα ἀνθρώπων, πὸν νὰ μοιάζουν μὲ τὸ πάθημα τῆς ἀλεποῦς.
- 5) Ποιὲς εἰκόνες μοροῦμε νὰ σχεδιάσωμε ἀπὸ τὸ ποίημα αὐτό ;
- 6) Ξεχωρίσετε τὰ ρήματα πὸν δὲν ἔχουν ἐδῶ τὴν πραγματικὴ τους σημασίαν· ἔχουν σημασίαν μεταφορικὴν.
- 7) Νὰ κλιθῆ τὸ ρῆμα πάω στὴν ὀριστικὴ καὶ ὑποτακτικὴ τοῦ ἐνεστώτος. Νὰ σχηματισθοῦν φράσεις μὲ τοὺς διαφόρους τύπους τοῦ ρήματος.
- 8) Ξεχωρίσετε τὰ ρήματα τῆς ὀριστικῆς καὶ τὰ ρήματα τῆς ὑποτακτικῆς.
- 9) Εὔρετε τὰ ὑποκείμενα ὄλων τῶν ρημάτων.
- 10) Ἀντιγράψετε τοὺς τέσσαρες πρώτους στίχους καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων.
- 11) Κάμετε μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος. Πόσους στίχους ἔχει ; Πόσες στροφές ;
- 12) Καθορίσετε τὸ εἶδος τῶν στίχων ἀπὸ τὸν τελευταῖο τόνο καὶ τῶν στροφῶν ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν στίχων τους.
- 13) Χωρίσετε τοὺς στίχους σὲ δισύλλαβα τμήματα καὶ διαβάστε τονίζοντας τὶς ζυγῆς συλλαβές.
- 14) Ἐφαρμόσετε τὸ ἴδιον στὸ ποίημα ἀλέτρι. Καθορίσετε τὸ ἱαμβικὸ μέτρο.
- 15) Συγκρίνετε μὲ τὸ ποίημα «Ἄι-Δημήτρης». Καθορίσετε τὸ τροχαϊκὸ μέτρο (ἱαμβος— —', τροχαῖος— —').

Τὰ Χριστούγεννα τῶν ὀρφανῶν.

Ἄγγελ. Σημηριώτη σελ. 119 - 122

- 1) Ἐκθέσετε ἐλεύθερα τὸ νόημα τοῦ διηγήματος.
- 2) Ἡ κυρὰ - Ῥήνη ὄνειρο ἔβλεπε ἢ νομίζετε ὅτι τῆς συνέβαινε κάτι ἄλλο ;
- 3) Πῶς σᾶς φαίνεται ἡ πράξις τῆς καλῆς κυρίας ; Χαρακτηρίστε τὴν σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειές της.
- 4) Ποία εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη χαρὰ τῶν παιδιῶν στὶς ἐορτὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ νέου ἔτους ;
- 5) Μόνον οἱ πλούσιοι μοροῦν νὰ φέρωνται ὅπως ἡ καλὴ κυρία ;
- 6) Ποιὲς φράσεις στὸ διήγημα σᾶς φαίνονται ὄραϊα γραμμῆνες καὶ κάνουν ἐντύπωση ;

- 7) Μπορούμε το διήγημα αυτό να το αποδώσουμε με μια σειρά εικόνων, σαν κινηματογραφικό έργο; Ποιές θα είναι οι εικόνες αυτές;
- 8) Επαναλάβετε και ερμηνεύσετε όσες λέξεις έμάθατε από το μάθημα αυτό.
- 9) Εύρετε δέκα λέξεις να σημαίνουν παιγνίδια (πράγματα).
- 10) «Δέ λησμόνησε τὰ ὀρφανά». Βάλετε τὴ φράσι σ' ὄλους τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς.
- 11) Ξεχωρίστε τρεῖς προτάσεις με ἀντικείμενο καὶ τρεῖς με κατηγορούμενο.
- 12) Ξεχωρίστε δέκα οὐσιαστικά μαζί με ἐπιθετικό προσδιορισμό.
- 13) Μεταφέρετε τὴν πρώτη παράγραφο στὴν καθαρεύουσα.
- 14) Ἀντιγράψτε τὴν παράγραφο «Ἐξαφνα κάποιος τῆς φάνηκε» καὶ ἀποστηθίστε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Ἡ σταχομαζώχτρα

Ἄλεξ. Παπαδιαμάντη σελ. 93 - 98.

- 1) Τί έμάθαμε γιὰ τὴν οἰκογενειακὴ κατάσταση τῆς θειά - Ἀχιτίσας;
- 2) Πῶς έφέρετο στὰ ἐγγόνια τῆς; Γιατί δὲν τὰ ὠνόμαζε με τὰ ὀνόματά τους;
- 3) Τί συμπεραίνετε γιὰ τὸ χαρακτήρα τῆς θειά - Ἀχιτίσας;
- 4) Γιὰ ποῖο λόγο ἡ ἐπιστολὴ ἐπροξένησε μεγάλη χαρὰ στὴ θειά - Ἀχιτίσα;
- 5) Τί μαθαίνομε ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ γιὰ τὸ γυιό τῆς;
- 6) Γιατί ἐπήγαιναν οἱ νέοι στὴν Ἀμερικὴ;
- 7) Εἶναι πιθανὰ τὰ ἀτυχήματα ποὺ ἀναφέρει ὁ γυιὸς στὴν ἐπιστολὴ του;
- 8) Οἱ νέοι ἐπήγαιναν γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως στὴν Ἀμερικὴ ἢ εἶχαν ἄλλα σχέδια;
- 9) Ὁφελήθη ἢ ἐζημιώθη ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τὴ μετανάστευση καὶ τί;
- 10) Ποιὸ γεγονός ἐκαμε τὸ συγγραφέα νὰ γράψῃ τὸ διήγημα αὐτό;
- 11) Πῶς ἐξηγεῖ ὁ συγγραφεὺς τὸ γεγονός αὐτό;
- 12) Διαβάστε δυνατὰ τὰ μέρη ποὺ σὰς ἐσυγκίνησαν ἢ σὰς ἐχαρίστησαν περισσότερο.

- 13) Ἐπαναλάβετε καὶ ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις ποὺ συναντήσατε πρῶτη φορά.
- 14) Ἐρμηνεύσετε τὴ φράση «Πέτρα ἔρριξε πίσω του». Εὑρετε καὶ ἄλλες φράσεις μὲ ἔννοια μεταφορική.
- 15) Ξεχωρίσετε πέντε προτάσεις κύριες καὶ πέντε δευτερεύουσες.
- 16) Μεταφέρετε τὴν τελευταία παράγραφο στὴ δημοτική.
- 17) Ἀντιγράψετε τὴν παράγραφο «ἡ ταλαίπωρος γραῖα . . .» καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Σιτάρι - κριθάρι

Γιάννη Βλαχογιάννη σελ. 143-147.

- 1) Γιατί ἦταν οἱ προεστοὶ συναγμένοι στὸ σπίτι τοῦ γέρο-Θωμᾶ ;
- 2) Πῶς ἐπῆγε τὸ παιδί στὰ χωριά τῆς Ἀθήνας κι' ἔφερε τὸ μήνυμα τῶν καπεταναίων ;
- 3) Πῶς φέρθηκε στὸ παιδί ὁ γέρο-Θωμᾶς στὴν ἀρχὴ καὶ πῶς ὕστερα ;
- 4) Βγάλτε τέσσερες σύντομες περιλήψεις.
- 5) Τί μεταβολὴ ἔφερε στὸ παιδί ἡ σκέψη πῶς θὰ κάμῃ κάτι σπουδαῖο γιὰ τὴν πατρίδα ;
- 6) Ἐπαναλάβετε ὅσες λεπτομέρειες ἐμάθατε ἀπὸ τὸ διήγημα αὐτὸ γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ραγιαδῶν.
- 7) Περιγράψετε τὴν Ἀθήνα πῶς ἦταν τότε.
- 8) Γιατί ἡ ἐπανάσταση ἐτοιμαζόταν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ;
- 9) Διαβάσετε δυνατὰ ὅσα μέρη σᾶς ἔκαμαν ἐντύπωση.
- 10) Ποιὲς εἰκόνες μποροῦμε νὰ σχεδιάσωμε ;
- 11) Ἡ γλῶσσα ἔχει τύπους τῆς καθαρευούσης ; Ἐχει ἰδιωματικὰ στοιχεῖα ;
- 12) Ἐρμηνεύσετε τὰς λέξεις : Προεστός, συναχτήκανε, σηκωμός, ἀνταπόκριση, ἡλικιό, ἀμπαρωμένη, ἀγκαλιά.
- 13) Προσέξτε τὴ μεταφορική ἔννοια τοῦ πατῶ (θὰ πατοῦσαν τὸ κάστρο). Κλίνετε τὸ ρῆμα.
- 14) Ξεχωρίσετε πέντε ἐπιρρήματα καὶ καθορίσετε ποιὲς λέξεις προσδιορίζουν καὶ τί σημαίνουν.
- 15) Τί ἔχει γίνει στὶς φράσεις : μέσ' στὴν κάμαρη, ν' ἀναταράζονται, τόξερε ; (τί εἶναι ἡ ἀποκοπή, ἡ ἀφαίρεσις, ἡ ἐκθλιψις, ἡ κράσις ;)
- 16) Ἀντιγράψετε τὶς ἑξὶ πρῶτες σειρὲς καὶ ἀναγνωρίσετε τοὺς ρηματικούς τύπους, ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτές.

Τὸ περιβόλι μας

Γρηγ. Ξενοπούλου σελ. 191 - 195.

- 1) Περιγράψετε τὸ περιβόλι τοῦ συγγραφέως (διαρρύθμιση, δρομάκια, δένδρα κ.τ.λ.).
- 2) Περιγράψετε τὴν ὄψη ποὺ παρουσίαζε σὲ κάθε μιὰ ἐποχὴ χωριστά.
- 3) Ξεχωρίστε τὶς περιγραφὰς ποὺ σᾶς κάνουν μεγαλύτερη ἐντύπωση.
- 4) Ποιὲς εἰκόνες μποροῦμε νὰ σχεδιάσουμε ;
- 5) Πῶς συνδέεται τὸ περιβόλι αὐτὸ μὲ τὴ ζωὴ τῆς οἰκογενείας;
- 6) Ἡ γλῶσσα ἔχει τύπους ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα ; Ἐχει ἰδιωματικὰ στοιχεῖα ; Ἐχει φράσεις ποὺ μᾶς ἀρέσουν ;
- 7) Ἐρμηνεύστε τὶς λέξεις : στρατόνι, ὄαση, κοντόβραδο, δικοτυλήδονα, κίόσκι, διάφανος.
- 8) Ξεχωρίστε τὰ ὀνόματα τῶν μεγάλων δένδρων, τῶν θάμνων καὶ τῶν μικρῶν φυτῶν.
- 9) Εὔρετε ἀντίθετα τῶν λέξεων : ὁμορφος, εὐχάριστος, ὠφέλιμος, δροσιά, μυστικός, ἀγάπη, εὐτυχία.
- 10) Εὔρετε τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων δροσερός, γλωμός, διάφανος, κρύος στὴ δημοτικὴ (μονολεκτικὰ καὶ περιφραστικὰ).
- 11) Εὔρετε τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων βαθύς, πλατύς, δομιὺς στὴ δημοτικὴ καὶ στὴν καθαρεύουσα.
- 12) Προσέξτε τὴ διαφορὰ τῶν ρημάτων παίρνω καὶ περνῶ.
- 13) Κλίνετε τὸ ρῆμα φαίνομαι σ' ὅλους τοὺς χρόνους.
- 14) «Ἐρχόταν ἐπὶ τέλους ὁ χειμῶνας». Βάλτε τὴ φράση σ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς.
- 15) Ξεχωρίστε πέντε προτάσεις μὲ ἀντικείμενο.
- 16) Ξεχωρίστε πέντε προτάσεις μὲ κατηγορούμενο.
- 17) Ξεχωρίστε πέντε ἐπιθετικούς καὶ πέντε ἐπιρρηματικούς προσδιορισμούς.
- 18) Ἀντιγράψτε τὴ δεύτερη παράγραφο καὶ ἀποστηθίστε τὴν ὀρθογραφία.

Ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν

Διον. Σολωμοῦ σελ. 51-52.

- 1) Σὲ ποιά μιλάει ὁ ποιητής ; Πῶς φαντάζεται ὅτι τὴν βλέπει μπροστά του ; Ἀπὸ ποια χαρακτηριστικά τὴν γνωρίζει ;
- 2) Ποῦ βρισκότανε προηγουμένως ἡ Ἐλευθερία, πῶς ἦταν καὶ τί περίμενε ;
- 3) Σὲ ποιά ψυχικὴ κατάσταση βρισκότανε τότε ἡ Ἐλευθερία καὶ πῶς ἐπαρηγοεῖτο ;
- 4) Πῶς παρουσιάζεται τώρα ἡ Ἐλευθερία στὸν ποιητὴ ; ἔχει ἀλλάξει ;
- 5) Ἐρμηνεύσετε τὶς φράσεις : ἡ ὄψη ποὺ μὲ βιά μετροῦσε τὴ γῆ, βγαλμένη ἀπὸ τὰ ἱερὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων, ἀντρωμένη σὰν πρῶτα, καρτεροῦσες νὰ σοῦ πῆ «ἔλα πάλι», τὰ πλάκωνε ἢ σκλαβιά, περασμένα μεγαλεῖα, ἀκαρτέρει φιλελεύθερη λαλιά.
- 6) Ποιῆς εἰκόνες μπορούμε νὰ σχεδιάσωμε ἀπὸ τὶς στροφές αὐτές ;
- 7) Τί ἐντυπώσεις καὶ συναισθήματα μᾶς προκαλεῖ τὸ ποίημα σὲ διάφορα σημεῖα ;
- 8) Πῶς θὰ τὰ ἐκδηλώσωμε αὐτά, ὅταν ἀπαγγέλωμε τὸ ποίημα ;
- 9) Πότε ψάλλεται τὸ ποίημα αὐτὸ καὶ τί πρέπει νὰ κάνωμε ὅταν τὸ ἀκοῦμε ;
- 10) Τί συμβολικὴ ἔννοια ἔχει ὁ Ἐθνικὸς ὕμνος ;
- 11) Κάμετε μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος (στίχους, στροφές, ὁμοιοκαταληξίες κ.τ.λ.).
- 12) Συγκρίνετε τὸ μέτρο μὲ ἄλλα ποιήματα. Κάμετε τὴ διάκριση τοῦ τροχαϊκοῦ καὶ ἱαμβικοῦ μέτρου.

Τὸ ἱερὸ κειμήλιο

Στεφ. Δάφνη σελ. 129—133.

- 1) Διηγηθῆτε ἐλεύθερα τὸ νόημα ὅλου τοῦ μαθήματος.
- 2) Διαιρέσετε τὸ μάθημα σὲ τμήματα καὶ βγάλτε σύντομες περιλήψεις.
- 3) Διηγηθῆτε ὅτι ξέρετε γιὰ τοὺς ἀπελευθερωτικὸς πολέμους 1912—1913.
- 4) Γιατί ἡ μάνα τοῦ Πέλεκα δὲν ἐταράχτηκε ποὺ ἔφηνε ὁ

- γνῶς της γιὰ τὸν πόλεμο; Ποιά ὁμοια παραδείγματα ξέρετε;
- 5) Τί ἔχετε ἀκούσει γιὰ τὰ θαυματουργὰ φυλαχτά;
 - 6) Ποῖος μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν κάνει θαύματα;
 - 7) Ἐκθέσετε λεπτομερῶς τοὺς κινδύνους ποὺ ἀντιμετώπιζε τὸ Ἑλληνικὸ μηχανικὸ στῆ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν.
 - 8) Καθορίσετε ἀπὸ ὅλο τὸ μάθημα τὴν ἀξία τοῦ Πέλεκα ὡς στρατιώτη.
 - 9) Κορίντέ τον πιὸ γενικά, ὡς Ἕλληνα.
 - 10) Διαβάσετε δυνατὰ τὰ μέρη ποὺ θεωρεῖτε περισσότερο ἐνδιαφέροντα.
 - 11) Ἐπαναλάβετε καὶ ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις ποὺ ἐμάθατε.
 - 12) Ἀναφέρετε, ἀπὸ τὸ μάθημα καὶ ἀπὸ ὅσα ξέρετε, ὀνομασίες διαφόρων ἐργαλείων τοῦ στρατοῦ καὶ ὄπλων.
 - 13) «Ἐρρίξε μιὰ ματιὰ γύρω του»· βάλετε τὴ φράση σὲ διαφόρους χρόνους καὶ διάφορες ἐγκλίσεις.
 - 14) Ξεχωρίσετε πέντε ἐμπρόθετους προσδιορισμοὺς (πρόθεση καὶ ὄνομα) καὶ καθορίσετε τὴ συγγένειά τους μὲ τοὺς ἐπιρρηματικούς προσδιορισμοὺς.
 - 15) Ξεχωρίσετε παραδείγματα ἐκθλίψεως, ἀφαιρέσεως, κράσεως.
 - 16) Ἀντιγράψετε 3—4 στίχους τῆς ἐκλογῆς σας καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Πρὸς τὸν στρατὸν μας

Ποίημα Ἄριστ. Προβελεγγίου σελ. 54—55.

- 1) Τί φαντάζεται ὁ ποιητὴς ὅτι βλέπει μπροστά του καὶ ἀπὸ ποῖα συναισθήματα καταλαμβάνεται;
- 2) Ἀποδώσετε τὸ νόημα κάθε στροφῆς χωριστά.
- 3) Ποῖες εἶναι οἱ μακρινὲς χῶρες ἀπὸ τίς ὁποῖες ἦρθαν οἱ Ἕλληνες νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν πατρίδα; Τί ἀποδεικνύει ἡ προθυμία των;
- 4) Τί ἐκφράζει ὁλόκληρο τὸ ποίημα πρὸς τὸ στρατό μας;
- 5) Κατέχονται ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὰ αἰσθήματα ποὺ ἐκφράζει ὁ ποιητὴς;
- 6) Ἀναφέρετε ὅ,τι γνωρίζετε γιὰ τὴ δράση τοῦ στρατοῦ μας στὰ νεώτερα χρόνια.

- 7) Ἀναφέρετε κρίσεις καὶ γνώμες ξένων γιὰ τὸ στρατό μας.
- 8) Δείξτε τὸν ἀπελευθερωτικὸ χαρακτῆρα ποὺ ἔχουν οἱ πόλεμοί μας.
- 9) Ἐρμηνεύστε τὶς λέξεις: στιβαρός, καταχθόνιος, φωτολαμπής, καταπέτασμα.
- 10) Ἀντικαταστήστε τὰ ἀναφορικά μόρια «ποὺ» μὲ ἀναφορικές ἀντωνυμίες.
- 11) Ἐχωρίστε τὶς φράσεις ποὺ ἔχουν παρομοίωση ἢ μεταφορὰ καὶ ἀναπτύξτε τὴν ἔννοιά τους.
- 12) Ἀναγνωρίστε τοὺς ρηματικούς τύπους. Ἀντικαταστήστε τὸ «ἀφήκε» μὲ τὸ «ἄφησε» (προστακτική) καὶ κάμετε τὶς μεταβολές ποὺ πρέπει νὰ γίνουν στ' ἄλλα ῥήματα.
- 13) Κάμετε μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος (στίχος, στροφές, εἶδος στίχων, ἀριθμὸς συλλαβῶν κ.τ.λ.).
- 14) Καθορίστε τὶς συνιζήσεις καὶ τὶς ὁμοιοκαταληξίες.
- 15) Ἀντιγράψτε τὶς δύο τελευταῖες στροφές.
- 16) Ἀπαγγείλτε τὸ ποίημα. Προσέξτε στὶς λέξεις ποὺ θὰ τονισθοῦν δυνατά.

Μία χειμερινὴ ἐπίσκεψις

Ἰω. Κονδυλάκη σελ. 102 - 104.

- 1) Διηγηθῆτε τὸ ἐπεισόδιον σὰν νὰ συνέβη σὲ σᾶς.
- 2) Πότε τὰ πουλιά μπαίνουν στὰ σπίτια καὶ γιατί;
- 3) Γιατί ὁ συγγραφεὺς ἐκολακεύθη ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ σπουργίτη;
- 4) Ποῖος ἀνέφερε τὰ στρουθία στὶς παραβολές του καὶ τί εἶπε γι' αὐτά;
- 5) Πῶς φέρονται πολλὰ παιδιά πρὸς τὰ πουλιά; Τί φανερώνει αὐτό;
- 6) Ποιὸ εἶναι τὸ περισσότερο ἐνδιαφέρον μέρος τοῦ διηγήματος; Τί παρακολοθοῦμε ἐκεῖ; Πῶς μᾶς παρουσιάζει τὰ πράγματα ὁ συγγραφεὺς στὸ σημεῖο αὐτό;
- 7) Σὲ ποιά γλῶσσα εἶναι γραμμένο; Ἔχει λέξεις καὶ τύπους τῆς δημοτικῆς; Εἶναι πολλοί;
- 8) Ἐρμηνεύστε τὶς λέξεις: ἀπενίζω, ἔντονος, παραπέτασμα, ἐπιούσα, πρᾶτης.

- 9) Μεταφέρετε στη δημοτική τις λέξεις και φράσεις: ἐθεώρει, ἤμην, ὡς ὑπόκλισιν, ὡς νὰ προσεπάθει, μὲ παρητήρει, μόλις ἐκινήθην, δὲν ἐπανῆλθε πλέον.
- 10) Ἐχωρίσετε τὰ οὐσιαστικά ποὺ σημαίνουν ἐνέργεια καὶ καθορίσετε ἀπὸ ποιά ρήματα παράγονται.
- 11) Ἐχωρίσετε τὰ ἐπιρρήματα ποὺ παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα.
- 12) Ἐχωρίσετε πέντε ρηματικούς τύπους μὲ συλλαβική αὔξηση καὶ πέντε μὲ χρονική.
- 13) Ἐχωρίσετε τρεῖς προτάσεις κύριες καὶ τρεῖς δευτερεύουσες. Καθορίσετε τὰ συντακτικὰ στοιχεῖα τῶν.
- 14) Ἀντιγράψετε τὴν τελευταία παράγραφο καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Αἱ χελιδόνες

Γρηγ. Ξενοπούλου σελ. 104 - 106.

- 1) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὰ χελιδόνια.
- 2) Τί αἰσθάνεται ὁ συγγραφεὺς, ὅταν πρωτοβλέπῃ τὰ χελιδόνια; Γιατί;
- 3) Τί παράδειγμα δίδει στὸν ἄνθρωπο τὸ χελιδόνι;
- 4) Ποῖες χαρὲς καὶ ποῖες ὠφέλειες μᾶς παρέχει;
- 5) Πῶς χαρακτηρῶζει ὁ συγγραφεὺς τὰ παιδιὰ ποὺ βλάπτουν τὰ χελιδόνια; Ἔχει δίκιο;
- 6) Τί σημαίνει ἡ φράση: ὅσον θὰ μείνῃ καὶ ἡ Περσεφόνη; Τί ξέρετε ἀπὸ τὴ μυθολογία;
- 7) Μὲ ποιὲς φράσεις ὁ συγγραφεὺς ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπη του γιὰ τὰ χελιδόνια;
- 8) Ποῖες φράσεις μᾶς φαίνονται σὰν ὠραῖες εἰκόνες;
- 9) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις: συναυλία, εὐφραίνω, γραφικῶς, θάλλω, τεφρός, ἀφύπνισις, φιλόστοργος, τέρω, προμηνύω, πτῆσις, βαρόμετρον.
- 10) Εὐρετε τὰ τρία γένη τοῦ ἐπιθέτου μέγας στὴν καθαρεύουσα καὶ στὴ δημοτική. Σχηματίσετε φράσεις.
- 11) Ἀναλύσετε στὰ συνθετικά τῶν τὶς λέξεις: κυανόχρυσος, γυμνόφυλλος, φιλόπονος καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τῶν.
- 12) Ἀναλύσετε τὴν πρώτη παράγραφο σὲ προτάσεις καὶ ἀναγνωρίσετε τὰ συντακτικὰ στοιχεῖα ποὺ ξέρετε.

- 13) Ἀναγνωρίσετε πέντε ρηματικούς τύπους όριστικής έγκλίσεως καὶ ἄλλους πέντε ύποτακτικής.
- 14) Μεταφέρετε στή δημοτική τήν παράγραφο «ύποθέτω, ότι δέν ύπάρχουν χειρότερα παιδιά...».
- 15) Ἀντιγράψετε τήν τρίτη παράγραφο καὶ ἄποστηθίσετε τήν όρθογραφία τών λέξεων.

Ὁ Λ α γ ό ς

Ἐμ. Λυκούδη σελ. 113 - 115.

- 1) Διηγηθίτε ό,τι ξέρετε γιά τό λαγό.
- 2) Προσθέσετε ό,τι μαθαίνετε γι' αὐτόν ἀπό τό σημερινό μάθημα.
- 3) Μὲ ποία έφόδια έπροίκισεν ή φύση τό λαγό γιά νά σώζεται ἀπό τούς έχθρους του ;
- 4) Ποῦ φαίνεται ή νοημοσύνη καὶ ή πονηρία του ;
- 5) Πώς έκδηλώνεται στό μάθημα τοῦτο ή συμπάθεια τοῦ συγγραφέως πρὸς τόν λαγό ;
- 6) Ποῖες εἰκόνας μπορούμε νά σχεδιάσωμε σχετικές μὲ τή ζωή τοῦ λαγοῦ ἀπό τό μάθημα τοῦτο ;
- 7) Ποῖες παροιμίες ή μεταφορικές φράσεις σχετικές μὲ τό λαγό έχετε ἀκούσει ;
- 8) Ἐρμηνεύσετε τίς λέξεις: καταπληκτικός, λόχη, συγχύζω, ἴχνος, έστία, καταρράκτης.
- 9) Ἀναλύστε στά συνθετικά των τίς λέξεις: δυστυχιμένος, εὐστροφία, εὐθυμία, ἄκοπος, ἀνυπεράσπιστος. Τί έννοια έχουν τά μόρια δυσ - εὐ - ἄ (ἀν) ;
- 10) Προσέξετε τή διαφορά τών λέξεων ἄκοπος (ἀ - κόπος) καὶ ἄκοπος (ἄ - κόπτω).
- 11) Ποία έπιρροήματα τελειώνουν σέ -άκις (όπως τόν πολλάκις) καὶ τί σημαίνουν ;
- 12) Σχηματίσετε φράσεις μὲ τόν παρακείμενο καὶ τό ύπερσυντέλικο τών ρημάτων ἀφήνω καὶ κάμνω.
- 13) Μετατρέψετε στή δημοτική όλόκληρη τήν προτελευταία παράγραφο.
- 14) Ἀντιγράψετε τήν παράγραφο «Ἀλλά καὶ ή εὐστροφία του...» Ἀποστηθίσετε τήν όρθογραφία τών λέξεων.

Ὁ Γκιώσος μου

Χρ. Χριστοβασίλη σελ. 183 - 189.

- 1) Τί μᾶς λέγει ὁ συγγραφεὺς γιὰ τὴν παιδική του ζωή ;
- 2) Γιατί ὁ πατέρας του νόμιζε, πὼς ἂν τὸν ἔκανε τσέλιγκα, θά-ποκτοῦσε πολλὰ γιδοπρόβατα ;
- 3) Διηγηθῆτε τὴν ἱστορία τοῦ Γκιώσου.
- 4) Γιατί ὁ πατέρας ἔδωσε χάρη τοῦ Γκιώσου ;
- 5) Ποῖο μέρος δείχνει καλύτερα τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων καὶ δίνει ζωηρότητα σ' ὅλο τὸ διήγημα ;
- 6) Τί μαθαίνομε γιὰ τὶς ιδέες καὶ τὶς συνήθειες τῶν ἀνθρώπων, πὸν περνοῦν τὴ ζωὴ τους μαζί μὲ τὰ ζῶα τους ;
- 7) Ἔχετε σεῖς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ποιμενικὴ ζωή ; Διηγηθῆτε ὅτι σχετικὸ ξέρετε.
- 8) Ποῖες εἰκόνες μποροῦμε νὰ σχεδιάσωμε ;
- 9) Ἐχωρίσετε καὶ ἐρμηνεύσετε τὶς ποιμενικὲς λέξεις.
- 10) Σχηματίσετε ομάδες ὁμορρίζων λέξεων (ὅπως γίδι -γιδάρης -γιδίσιος -γιδόσχιλο κ.τ.λ.) καὶ καθορίσετε τὴ σημασίαν τους.
- 11) Σχηματίσετε σύνθετα μὲ πρῶτο συνθετικὸ τὸ ἀρχι- (ὅπως ἀρχιπιστικός) καὶ καθορίσετε τὴν ἔννοια τοῦ ἀ' συνθετικοῦ.
- 12) Προσέξτε τὴν ἔννοια τοῦ ῥήματος: σώθηκαν (σώθηκαν οἱ ναυαγοί, τοῦ σώθηκαν τὰ δόντια).
- 13) Ἐχωρίσετε πέντε προτάσεις μὲ ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ καὶ καθορίσετε τὴ σημασίαν καθενός.
- 14) Ἐχωρίσετε πέντε ἐπιθετικούς προσδιορισμοὺς μαζί μὲ τὸ οὐσιαστικὸ πὸν προσδιορίζουν.
- 15) Ἀντιγράψτε τὴν τελευταία παράγραφο καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων.

Ὁ μικρὸς λουστρός

Κ. Ρωμαίου σελ. 78—81

- 1) Διηγηθῆτε τὴν ἱστορία τοῦ φτωχοῦ νέου, ὅπως θὰ τὴν ἐδιηγεῖτο ὁ ἴδιος.
- 2) Τί διδάγματα παίρνουμε ἀπὸ τὸν ἐργατικὸν αὐτὸν νέον ;
- 3) Ἐκθέσετε τὰ προτερήματά του.
- 4) Ἐκθέσετε τὰ προτερήματα τοῦ ἐμπόρου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδά-νεισε τὸ μικρὸ ποσόν.

- 5) Φέρετε δικά σας παραδείγματα να δείχνουν ότι πολλοί φτωχοὶ νέοι μὲ τὴν ἐργασία τους ἀπέκτησαν περιουσία καὶ καλὴ θέση στὴν κοινωνία.
- 6) Ἀναφέρετε παροιμίες καὶ φράσεις τοῦ λαοῦ νὰ δείχνουν τὴν ἀξία τῆς ἐργασίας.
- 7) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις : προθήκη, ἀνυπόδητος, ὑποδήματα, ἀπερίγραπτος, συνάδελφος, μετέβη, ἐπανῆλθε, τὰ χροιώδη.
- 8) Ἀναφέρετε σύνθετα μὲ β' συνθετικὸ τὸ —άρχης (ὅπως καταστηματαρχῆς) καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τους. Πῶς κλίνονται ;
- 9) Ἐξωορίσετε πέντε ἐνεργητικὰ καὶ πέντε παθητικὰ ῥήματα μὲ τὰ ὑποκείμενά των.
- 10) Κάμετε γραμματικὴ ἀναγνώριση τῶν λέξεων τῆς πρώτης παραγράφου.
- 11) Ἐξωορίσετε τὰ ἀριθμητικὰ ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὸ διήγημα καὶ σχηματίσετε φράσεις μὲ τὰ ἐπιρρήματα καὶ τὰ τακτικά των.
- 12) Ἀντιγράψετε τὴ δευτέρα παράγραφο καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Οἱ ξένοι σοφοὶ στὴν Ἀθήνα

Λαϊκὴ παράδοση σελ. 153—155

- 1) Διηγηθῆτε ἐλεύθερα τὴν παράδοση.
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὸν Ὀθωνα.
- 3) Τὴν ἐποχὴ ποὺ ἦρθε ὁ Ὀθωνας (1831) σὲ ποιά κατάσταση βρισκόταν ἡ Ἑλλάδα ; Ὑπῆρχαν ἀρχετοὶ ἐντόπιοι ἐπιστήμονες ; Ὑπῆρχε βιομηχανία ; Τί ἔκανε ὁ Ὀθωνας γιὰ νὰ ὀργανώσῃ τὶς σοβαρότερες κρατικὲς ὑπηρεσίες καὶ νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἀνάπτυξη βιομηχανίας ;
- 4) Ἀπὸ ποιά σημεῖα φαίνεται περισσότερο ἡ παράδοση αὐτὴ πῶς εἶναι σατιρική ; Ποιοὺς θέλει νὰ σατιρίσῃ καὶ πῶς τὸ κατορθώνει ;
- 5) Τέτοιες παραδόσεις ὑπάρχουν σ' ὅλους τοὺς λαοὺς. Φανερῶνουν κάποια δυσπιστία τοῦ λαοῦ. Πρὸς ποίους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ποῖα πράγματα ;
- 6) Μπορεῖτε νὰ φέρετε παραδείγματα ποὺ δείχνουν τὴ μεγάλη δυσπιστία τοῦ λαοῦ, ἰδίως πρὸς τοὺς γιατροὺς ;

- 7) Είναι δίκαια ή δυσπιστία του λαού προς την επιστήμη και προς τα νέα πράγματα που δημιουργεί ή πρόοδος ;
- 8) Τί αξία μπορεί να έχει ένα κράτος χωρίς επιστήμη και τεχνική πρόοδο;
- 9) Ξεετάσετε και κρίνετε αν τα γεγονότα, όπως εκτίθενται, είναι πιθανά.
- 10) Προσέξετε την απλότητα και σαφήνεια που έχουν οι λαϊκές διηγήσεις.
- 11) Από ποια ουσιαστικά παράγονται τα ουσιαστικά μιλωνάς, ρολογιάς ; Τι σημαίνουν και πώς ονομάζονται γι' αυτό ;
- 12) Φέρτε δέκα παραδείγματα επαγγελματικών ουσιαστικών από τη δημοτική και την καθαρεύουσα. Καθορίστε τί καταλήξεις παίρνουν.
- 13) Προσέξετε τη διαφορά του : ποῦ, και τοῦ ποῦ. Τό δεύτερο έχει πολλές σημασίες.
- 14) Μεταφέρετε στην καθαρεύουσα την παράγραφο «'Ο μιλωνάς . . . ἀφοῦ ἐπιμένουνε . . .».

Ὁ ἥρωας τῶν Σερρῶν

Ἄρσιν. Παπαδοπούλου σελ. 149 - 153

- 1) Εὔρετε τήν πόλιν στό χάρτη. Πότε ἐλευθερώθηκε ; Διηγηθῆτε ὅτι ξέρετε ἀπό τή γεωγραφία καί τήν ἱστορία.
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι ἔχετε ἀκούσει γιά τίς Τουρκικές φυλακές ἐκείνης τῆς ἐποχῆς καί γιά τοὺς Ἕλληνες πού ἐφυλακίζοντο σ' αὐτές.
- 3) Διηγηθῆτε τήν ἱστορία τοῦ Βαγγέλη. Ἀναλύστε τὸ χαρακτῆρα του.
- 4) Ποιῶν ἀρετῶν τῶν σλαβωμένων Ἑλλήνων μᾶς δείχνει ἡ ἱστορία αὐτή ;
- 5) Ὑπάρχουν καί τώρα ἄνθρωποι πού ἐνδιαφέρονται γιά τοὺς φυλακισμένους γιά χρῆση ;
- 6) Ποιὸ μέρος τῆς διηγήσεως μᾶς κάνει μεγαλύτερη ἐντύπωση ;
- 7) Ἔχετε ἰδεῖ κανένα θέαμα πού νὰ σᾶς ἔφερε «ἀνατριχίλα σύγκορμη» ;
- 8) Ἐπαναλάβετε καί ἐρμηνεύστε τίς ἄγνωστες λέξεις.

- 9) Κατάγλωμος. Θυμηθήτε κι' άλλα επίθετα σύνθετα με την πρόθεση κατά και καθορίσετε τη σημασία τους.
- 10) Καλπασμός. Θυμηθήτε και άλλα όμοια ουσιαστικά. Καθορίσετε την παραγωγή και τη σημασία τους
- 11) Κλίνετε τὸ ρῆμα τρώω και σχηματίζετε φράσεις ἀπὸ τοὺς διαφόρους τύπου: των.
- 12) Ξεχωρίσετε δέκα ἄκλιτα και κατατάξετέ τα στις κατηγορίες τῶν ἀκλίτων.
- 13) Ξεχωρίσετε πέντε φράσεις με ἐπιθετικό προσδιορισμό, πέντε με ἐπιρρηματικό και πέντε προτάσεις με κατηγορούμενο.
- 14) Ἀντιγράψετε την περικοπή «Ἐξω ἀπὸ τις Σέρρες . . . ἐκείνη ἔξοχή». Ἀποστηθίσετε την ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Ὁ βασιλιάς ὁ Μίδα

Ἄλεξ. Δέλτα σελ. 134—138

- 1) Διηγηθήτε ὅτι ξέρετε γιὰ τὸ Διόνυσο, τὰ ταξίδια του σὲ διάφορες χῶρες και γιὰ τὶς Διονυσιακὲς ἐορτές.
- 2) Διηγηθήτε τὸ πάθημα τοῦ Μίδα. Τί διδασκόμεθα ἀπὸ αὐτό ;
- 3) Χαρακτηρίσετε τὸ Μίδα ἀπὸ τὰ λόγια και τὰ ἔργα με τὰ ὁποῖα μᾶς παρουσιάζεται σὲ διάφορα σημεία τοῦ διηγήματος.
- 4) Προσέξτε τὶς περιγραφές. Ποῖα μέρη σᾶς ἔκαμαν ἐντύπωση;
- 5) Ἐπαναλάβετε και ἐρμηνεύσετε τὶς ἄγνωστες λέξεις.
- 6) Προσέξτε τὰ ὁμόηχα ἢ ὁμώνυμα κλῆμα και κλίμα. Σχηματίσετε φράσεις ἀπὸ τὶς λέξεις αὐτές.
- 7) Σχηματίσετε φράσεις ἀπὸ τὸν παρατατικό και τὸν ἄοριστο τῶν ρημάτων περῶ, ἀκολουθῶ, ὀδηγῶ, γελῶ.
- 8) Κόκκινος. Εὔρετε και ἄλλα ἐπίθετα με τὴν ἴδια κατάληξη και καθορίσετε τὴ σημασία των. Χωρίστε τα σὲ κατηγορίες.
- 9) Μαλαματένιος. Εὔρετε και ἄλλα ἐπίθετα με τὴν ἴδια κατάληξη και καθορίσετε τὴ σημασία των.
- 10) Διατυπώσετε τὸν κανόνα τῆς παραγωγῆς ἐπιθέτων ἐξ οὐσι-

αστικῶν, τὰ ὁποῖα σημαίνουν α) τὸ χρῶμα καὶ β) τὴν ὕλην.

- 11) Ξεχωρίσετε πέντε ἀντωνυμίες—ἀντικείμενα καὶ ἄλλες πέντε ὡς γενικὲς κτητικῆς.
- 12) Ἀντιγράψετε τὶς δύο τελευταῖες παραγράφους καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Κροῖσος καὶ Σόλων

Λέοντος Μελέ σελ. 34-36

- 1) Διηγηθῆτε τὸ ἐπεισόδιον, ὅπως τὸ ξέρετε σεῖς.
- 2) Ἀναλύσετε τὸν χαρακτήρα τῶν δύο προσώπων. Ποῖες ἀρετὲς βλέπετε στὸν Σόλωνα καὶ ποῖα ἑλαττώματα στὸν Κροῖσο;
- 3) Ποῦ ἔβλεπε ὁ Σόλων τὴν εὐτυχία; Ποῦ τὴν ἐζητοῦσε ὁ Κροῖσος;
- 4) Ποῖα ἐπιγραμματικὴ φράση, σὰν παροιμία, μεταχειρίζοσαστε καὶ σήμερα ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Σόλωνος;
- 5) Τί γνωρίζετε γιὰ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος; Ποῖοι ἦταν οἱ 4-5 σπουδαιότεροι ἐξ αὐτῶν;
- 6) Ἐομηνεύσετε τὶς λέξεις: ἐντίμως, ἐν ἀνέσει, εὐδαίμων, τὰ ἄριστα, μακαρίζω, ἀποπέμπω, ἐπικαλοῦμαι, ὀδυνηρός, παραφορά, συνέντευξις.
- 7) Προσέξτε τὴ λέξη ἄπειρος (ἄπειρος πλοῦτος—ἄπειρος ἐργάτης, ἀ-πέρας—ἀ-πεῖρα). Τί διαφορὰ ἔχουν;
- 8) Προσέξτε τὴ διαφορὰ τῆς ὀρθογραφίας καὶ σημασίας στὶς λέξεις: πυρά, πεῖρα, πήρα.
- 9) Καθορίσετε τὴν παραγωγή καὶ τὴ σημασία τοῦ ἐπιθέτου ὀδυνηρός. Εὔρετε καὶ ἄλλα ὅμοια παραδείγματα.
- 10) Εὔρετε τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ποιητικὸν αἷτιον στὴν πρόταση «κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Κύρου». Πῶς ἐκφέρεται τὸ ποιητικὸν αἷτιον στὴν καθαρεύουσα καὶ πῶς στὴ δημοτικὴ;
- 11) Μετατρέψτε στὴ δημοτικὴ τὴν παράγραφο «οἱ σοφοὶ λόγοι τοῦ Σόλωνος, ἀντὶ νὰ σωφρονίσουν...»
- 12) Ἀντιγράψτε τὴν περικοπὴ «Τὸ μέλλον τοῦ βίου εἶναι ἄδηλον... ὁμοιάζει τοὺς ἀγῶνας» καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία.

Οἱ δύο φτωχοί

Ποίημα Γεωρ. Δροσίνη σελ. 81 - 82

- 1) Διηγηθῆτε ἐλεύθερα τὸ νόημα τοῦ ποιήματος.
- 2) Τί ἀντικρίζουν οἱ διαβάτες πού περνοῦν ἀπὸ τὴν περαστικὴ γωνιά;
- 3) Γιατί ἔλεοῦν τὸ γέρο καὶ ὄχι τὸν τυφλό;
- 4) Τί κατάλαβε ὁ γέρος καὶ τί ἔκανε;
- 5) Τί γενικότερο συμπέρασμα βγάζομε ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦτο;
- 6) Ἐπαναλάβετε τοὺς στίχους ἢ τὶς φράσεις πού σᾶς ἄρεσαν καὶ δικαιολογήσετε τὴν προτίμηση.
- 7) Μὲ τί παρομοιάζει τὸ γέρο ὁ ποιητὴς στὴ φράση «τὰ γηρατειὰ τὰ μαραμμένα ἀπὸ τὸν ἀγριο καιρό»; Πῶς φανταζόμαστε τὸ γέρο ἀπὸ τὴ φράση αὐτή;
- 8) Ποιῆς συγκινητικὲς εἰκόνες μποροῦμε νὰ σχεδιάσουμε ἀπὸ τὸ ποίημα;
- 9) Σημειώσετε ὅσες λέξεις τοῦ ποιήματος εἶναι στὴν καθαρεύουσα.
- 10) Τί σημαίνει ἐδῶ τὸ ἐπίθετο Περστικός; Σχηματίσετε μιὰ φράση στὴν ὁποία νὰ ἔχη ἄλλη σημασία.
- 11) Ποιὸ εἶναι τὸ ὑποκείμενο στὴν πρόταση: νὰ συμπονή τὰ ξένα πόθη;
- 12) Ποιὸ εἶναι τὸ ἀντικείμενο τοῦ ῥήματος βλέπει στὸ στίχο: «βλέπει ἐκεῖ ὅποιος περνάει»; Οἱ ἴδιες λέξεις τί συντακτικὴ θέση ἔχουν στὴν πρόταση: «νὰ ζητιανεύουν πλάϊ πλάϊ»;
- 13) Περνάει. Κλίνετε τὸ ῥῆμα συναιρεμένο καὶ ἀσυναίρετο.
- 14) Κάμετε τὴ μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος (στροφές, στίχοι, ἀριθμὸς συλλαβῶν, θέσις τελευταίου τόνου, ὁμοιοκαταληξίαι συνιζήσεις, μέτρο).

Ὁ Δάμων καὶ ὁ Φιντίας

Λέοντος Μελά σελ. 83 - 84

- 1) Ἀποδώστε ἐλεύθερα τὸ διήγημα.
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὰς Συρακούσας καὶ τοὺς τυράννους τῶν ἀρχαίων πόλεων.
- 3) Γιατί ὁ ἐγωῖσμός καὶ ὁ φόβος ἔκαναν τὸν Διονύσιον νὰ

πιστεύη, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ εὕρη ὁ Φιντίας «τοιούτον ἐγγυητήν» ;

- 4) Γιατί ὁ Δάμων ἐπέμενε νὰ θανατωθῇ αὐτὸς καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Φιντίας ;
- 5) Τί ἀποδεικνύει τὸ διήγημα αὐτὸ γιὰ τὴν ἀληθινὴν φιλίαν ;
- 6) Τί γνώμη ἔχει ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς γιὰ τὴν φιλίαν ; Ἐναφέρετε ὅσες παροιμίες ἢ γνωμικὰ ἔχετε ἀκούσει γιὰ τοὺς καλοὺς φίλους.
- 7) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις : δεσμοτήριον, ἦτο πεπεισμένος, ἐγγυητής, ἀναδέχομαι, σιδηροδέσμιος, σαρκαστικῶς, ἐμπαίζω, ἀσθμαίνω, νὰ διαρρήξῃ.
- 8) Σχηματίσετε ομάδες ὁμορρίζων λέξεων ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά : Πάλη, νίκη, χάρις.
- 9) Ἐχωρίσετε πέντε σύνθετα, ἀναλύσατέ τα καὶ καθορίσατε τὴν σημασίαν των.
- 10) Ἐχωρίσετε πέντε ἐμπροθέτους προσδιορισμοὺς καὶ καθορίσατε τὴν σημασίαν των.
- 11) Ἐχωρίσετε πέντε συνδέσμους διαφόρων εἰδῶν.
- 12) Κλίνετε τὸ ὄνομα πέλεκυς.
- 13) Ἀντιγράψατε τὴν παράγραφον «Ἄλλ' ἢ προσδιορισμένη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν» καὶ ἀποστηθίσατε τὴν ὀρθογραφίαν.
- 14) Μετατρέψατε εἰς δημοτικὴν τὴν παράγραφον «Μόνος ὁ Δάμων ἀτάραχος»
- 15) Προσπαθήσατε νὰ μετατρέψατε τὸ διήγημα εἰς διάλογον μὲ κύρια πρόσωπα τὸν Δάμωνα, τὸν Φιντία καὶ τὸν Διονύσιον.

ΘΕΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΣΕΩΝ

- Ἄνοιγουν τὰ οὐράνια. — Ὁ δυστυχημένος πλούσιος.
 Ἡ φτώχεια καὶ ἡ εὐτυχία.
 Τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτό μου, ὅλα γιὰ τοὺς ἄλλους.
 Τὸ χαμομήλι τοῦ ὀδοκαθαριστοῦ.
 Τὸ ἐκκλησάκι τοῦ χωριοῦ μας.
 Ὁ γεωργὸς ἐπιστρέφει ἀπὸ τὸ χωράφι.
 Ἡ ἱστορία τοῦ ψωμοῦ.
 Ἡ ἀλεπούς μὲ τὴν κομμένη οὐρά (ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος μύθος τῆς ἀλεπούς. Τὸ διαλογικὸν μέρος νὰ γραφῆ ὡς διάλογος).
 Ἐνα λαστιχένιο τοπάκι (δηλ. ἓνα φτηνὸ δῶρο ποὺ προκαλεῖ μεγάλη χαρά).
 Τὸ ἀνέλπιστο γράμμα.
 Διάλογος τοῦ μικροῦ Θωμᾶ καὶ τῶν καπετανέων.
 Τὸ χειμωνιάτικο περιβόλι (ἢ τὸ ἀνοιξιᾶτικο κτλ.).
 Τὰ πρῶτα χελιδόνια. — Ἡ χελιδονοφωλιά.
 Ὁ λαγὸς καὶ ἡ χελώνα, (ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος μύθος τοῦ λαγοῦ. Τὸ διαλογικὸ μέρος νὰ γραφῆ ὡς διάλογος).
 Ὁ φοβισμένος ἐπισκέπτης (γιὰ τὸν σπουργίτη).
 Τὸ ἀγαπημένο ζῶον.
 Ἡ δουλειὰ ντροπὴ δὲν ἔχει.
 Μιὰ λαϊκὴ παράδοση.
 Τὸ ὄνειρο τοῦ φιλάργυρου.
 Τὰ καλὰ στερνά.
 Ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ φτωχοῦ.
 Ὁ ἀληθινὸς φίλος. — Ὁ φίλος στὴν ἀνάγκη φαίνεται.

Ο Δ Η Γ Ο Σ

Τῆς Μελέτης τῶν Νέων Ἑλληνικῶν

Μ Ε Ρ Ο Σ Α'.

Ἀναλύσεις λογοτεχνικῶν ἔργων με ὑποδείξεις
καὶ ἐρωτήσεις.

Τ Μ Η Μ Α Β'.

Γιὰ τὰ Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα τῆς Γ' Τάξεως τῶν Γυμνασίων
καὶ τῆς Α' τάξεως τῶν Ἀστικῶν Σχολείων

(ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ κ.ἄ.)

Ε Κ Δ Ο Σ Η 1943

Τὸ Εἰκονοστάσι μας

Γρηγ. Ξενοπούλου σελ. 11—13

- 1) Περιγράψετε ἐλεύθερα τὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ τοῦ συγγραφέως, τὴν μεγάλην τετραπλῆ εἰκόνα, τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς.
- 2) Καθορίσετε τὴν σχέσηην τῶν εἰκόνων μὲ τὴν οἰκογένειαν τοῦ συγγραφέως. Διηγηθῆτε ὅμοιες σχέσεις καὶ συνήθειες ἀπὸ ἄλλες οἰκογένειας.
- 3) Διηγηθῆτε ὅσα γεγονότα ξέρετε (ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον ἢ ἀπὸ τῆ ζωῆ) ποῦ μᾶς διδάσκουν, ὅτι ἡ πίστις θαυματουργεῖ καὶ σώζει τοὺς ἀνθρώπους.
- 4) Πῶς προσευχόταν ἡ μητέρα τοῦ συγγραφέως; Τὶ μᾶς ἐδίδαξε ὁ Χριστὸς γιὰ τὴν προσευχήν;
- 5) Τὶ ἀξία ἔχουν τὰ παλαιὰ πράγματα ποῦ διατηροῦμε στὰ σπίτια μας; Πῶς τὰ ὀνομάζομε;
- 6) Ἐριμνεύσετε τίς λέξεις καὶ φράσεις: ἑταξέρα, σύναψη, ἱεροτελεστία, κατάνυξις, δέος, συντριβή, τάμα, ἀκοίμητον καντήλι, ἐξανίστατο ἐκ τοῦ ὕπνου, ὁ ἄρρωστος ἐπαιρνε τὴν καλύτερη, διαλύθηκε τὸ οἰκογενειακὸ σπίτι.
- 7) Ξαναδιαβάσετε μεγαλοφώνως ὅσες φράσεις ἢ περικοπὲς σᾶς ἔκαμαν ἐντύπωση καὶ σᾶς ἀρέσουν.
- 8) Ξεχωρίσετε δύο ἐπιθέτα ἀπλᾶ καὶ δύο σύνθετα. Ἐναλύσετε τὰ σύνθετα στὰ συνθετικά τους.
- 9) Θυμηθῆτε πέντε οὐσιαστικά μὲ κατάληξη—τρια (ὅπως τὸ προστάτρια).
- 10) «Ἡ μητέρα μου ἦταν πολὺ φιλόδοξη». Ἐναγνωρίσετε τὰ συντακτικὰ στοιχεῖα τῆς προτάσεως.
- 11) Βάλετε τὴν ἴδιαν φράσιν σ' ὄλους τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς.
- 12) Ἐντιγράψετε τὴν τελευταία παράγραφον καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων.

Γ' Ἁγίου τὸ καντήλι

Δ. Καμπούρογλου σελ. 16—17

- 1) Νὰ διαβασθῆ τὸ μάθημα διαλογικὰ ἀπὸ δυὸ μαθητές.
- 2) Νὰ γίνῃ περιγραφὴ τοῦ τόπου τῆς συναντήσεως.

- 3) Ποιό είναι τὸ κυριώτερο πρόσωπο καὶ ποιὸ προτέρημα ἔχει; Πῶς ὀνομάζονται οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν αὐτὸ τὸ πρότέρημα;
- 4) Περιγράψτε ὅμοιες συνήθειες γνωστῶν σας ἀτόμων.
- 5) Τί σημασία ἀποδίδει ὁ λαὸς εἰς τὸ ἄναμμα τοῦ καντηλιοῦ τῶν Ἁγίων;
- 6) Τί είναι διάλογος; Τί σημαίνει ἡ λέξις; Τί προτέρημα ἔχει ὁ διάλογος;
- 7) Ἐρμηνεύστε τὶς λέξεις: ροῖ, στρατοκόπος, ἀράδα, λοτόμος, βοσκός, ξανακαιουργῶνω. Νὰ βρῆτε τὰ συνώνυμά των.
- 8) Προσέξτε τὴ διαφορὰ τῶν λέξεων: ἄναμμα καὶ ἀνάμα (σωστότερα νάμα), λοτόμος καὶ λατόμος.
- 9) Προσέξτε τὴν ὀρθογραφικὴν διαφορὰν στὶς λέξεις καντήλι καὶ κοντύλι.
- 10) Ἐρμηνεύστε τὶς φράσεις πῶς πᾶν τὰ κότσια του, βαστᾶν τὰ κότσια του, δὲν ἔχει κότσια κ.τ.λ.
- 11) Ἐὰν τὸν διάλογο αὐτὸν τὸν ἔκαναν δυὸ γέροι τοῦ χωριοῦ σας, τί διαφορὰς θὰ εἶχε στὶς λέξεις καὶ στὶς καταλήξεις τῶν λέξεων;
- 12) Κλίνετε τὸ ρῆμα προσκυνῶ σ' ὅλους τοὺς τύπους. Σχηματίσετε φράσεις.
- 13) Νὰ βρῆτε ἀπὸ τὸν διάλογο τί ὑποκείμενο ἔχουν τὰ ῥήματα τοῦ α' καὶ τοῦ β' προσώπου.
- 14) Ἀναγνωρίσετε ὅσες γενικὲς κτητικὲς ὑπάρχουν στὸν διάλογο καὶ σχηματίσετε πέντε δικῆς σας φράσεις μὲ γενικὲς κτητικῆς.

Οἱ δύο καβαλλάρηδες

ποίημα Γ. Δροσίνη σελ. 17—18.

- 1) Διηγηθῆτε τὸ ποίημα ἐλεύθερα σὰν ἓνα μικρὸ παραμῦθι (Μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρὸ σ' ἓνα μικρὸ σπιτάκι ἐξοχικὸ ζοῦσε. . .).
- 2) Πῶς παριστάνεται ὁ Ἀἰ-Γιῶργης στὰ εἰκονίσματα;
- 3) Πῶς παριστάνεται ὁ Χάρος στὰ τραγούδια καὶ τὰ παραμῦθια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ;

- 4) Τί είναι οί Ἅγιοι γιά τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν πεποίθηση τοῦ Ἑλλήν. λαοῦ ;
- 5) Γιατί ὁ ποιητὴς παριστάνει τοὺς δυὸ ἀνδρειωμένους νὰ παλεύουν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ὡς τὴν αὐγή ;
- 6) Ἐρμηνεύσετε τίς λέξεις : γοργοπόδαρο, σφαλιστή, πονεμένη, κείται, ἀντικρίστηκαν, ἀπόμερα, σταυρώθηκαν, κονταροπάλεψαν.
- 7) Ξεχωρίσετε τὰ ἐπίθετα, τὰ ῥήματα καὶ τίς παρομοιώσεις, πού σᾶς ἔκαμαν ζωηρότερη ἐντύπωση.
- 8) Ἀπαγγείλετε τὸ ποίημα προσέχοντας στὸν τόνο καὶ στὸ χρωματισμὸ τῆς φωνῆς.
- 9) Ποιὲς εἰκόνες μπορούμε νὰ σχεδιάσωμε ἀπὸ τὸ ποίημα ;
- 10) Βάλετε τὴ φράση «ἐν ἄστρο λάμπει στὸ σκοτάδι» σ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς.
- 11) Ἀναγνωρίσετε τὴ λέξι «πρῶτο» καὶ εὔρετε ὅλα τὰ ὅμοια μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ δέκα.
- 12) Εὔρετε πέντε ὀνόματα νὰ κλίνονται ὅπως τὸ «καβαλάρης» καὶ πέντε ὅπως τὸ «κοντάρι».
- 13) Πόσους στίχους καὶ πόσες στροφές ἔχει τὸ ποίημα ;
- 14) Σὲ ποιὲς λέξεις ἢ φράσεις κάνομε συνίζηση; Πόσες συλλαβές ἔχει κάθε στίχος ;
- 15) Ποιὲς εἶναι οἱ ὁμοιοκαταληξίαι τῶν στίχων ;

Τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας

Ἰωάν. Δαμβέργη σελ. 7—11

- 1) Ἀποδώσετε τὸ νόημα μὲ τέσσερες περιλήψεις.
- 2) Ἀποδώσετε τὸ νόημα μὲ μιὰ σειρά εἰκόνες, ὅπως θὰ ἦταν ἂν τὸ βλέπαμε στὸν κινήματογράφο.
- 3) Τί σᾶς θυμίζει ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο ἢ φυγὴ τῶν χωρικῶν καὶ ἡ ἐγκατάλειψη τῶν σπιτιῶν τους ;
- 4) Τί σημαίνει ἡ φράση «ἡ μάννα μου εἶναι μάννα» μὰ ἡ Παναγία εἶναι Παναγία».
- 5) Γιατί τὸ εἰκόνισμα ἔγινε θαυματουργόν ;
- 6) Περιγράψετε τὰ συναισθήματα πού γεννιῶνται στὴν ψυχὴ μας γιά τὸ Μανώλη στὰ διάφορα μέρη τοῦ διηγήματος.
- 7) Σὲ ποιὰ μέρη συγκινούμεθα περισσότερο ;

- 8) Συσχετίσετε τὸ διήγημα μὲ παραδόσεις ποὺ φανερώνουν τὴν εὐσέβεια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Θυμηθῆτε καὶ τὸ σεβασμὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πρὸς τὸν Αἰνεΐα.
- 9) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις: ἄπαξ, ἀπειλή, ἀτελεύτητος, ἀτενίζω, αὐτοστιγμεί, ἐγείρω, ἐκεῖθεν, ὀπή, εὐκρινέστερον, ἱκετεύω, καμπή, ὄμιλος, ὀγκώδης, πανταχόθεν, παρεμβαίνω, πρεσβύτης, στίλβω, ταχύς, τέρμα, ὠχρῶ.
- 10) Μεταφέρετε στὴ δημοτικὴ τὶς ἐπόμενες φράσεις: ἐγκαταλείπω τὴν οἰκίαν, μετακομίζω ζωοτροφίας, προηγούντο αἱ μητέρες φέρουσαι τὰ βρέφη των, ἐπανεύρον ἐρείπια πυρίκαυστα, ὀλίγον ἔτι καὶ θά τὸν ἔχανον ἀπὸ τὰ βλέμματά των, ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος δι' ὅλους, εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἰκίσκον, κατεβίβασεν ἀπὸ τὸ καπνισμένον κοίλωμα τοῦ τοίχου τὸ εἰκόνημα καὶ τὸ κατεφίλησεν εὐλαβῶς.
- 11) Ποιὲς φράσεις τοῦ διηγήματος εἶναι στὴ δημοτικὴ; Γιὰ ποῖο λόγο;

Φθινόπωρο

Γρηγ. Ξενοπούλου σελ. 146

- 1) Ἀποδώσετε τὸ νόημα ἐλεύθερα, σὰν νὰ ἐκφράζετε δικές σας ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις.
- 2) Ποιὰ γνωρίσματα τοῦ φθινοπώρου μᾶς παρουσιάζει ὁ συγγραφεύς;
- 3) Γιατί θὰ νόμιζε, ὅτι ὁ ἡμεροδείκτης τρελλάθηκε;
- 4) Ποιὲς εἶναι οἱ ὁμορφιὲς τοῦ φθινοπώρου;
- 5) Ποιὸ εἶναι τὸ ξανάνωμα ποὺ παρουσιάζει τὸ φθινόπωρο καὶ γιατί εἶναι ψεύτικο;
- 6) Γιατί οἱ ἰδιοτροπίες τοῦ φθινοπώρου εἶναι ἐπικίνδυνες;
- 7) Διαβάσετε δυνατὰ τὶς φράσεις ἢ περικοπές, ποὺ σὰς φαίνονται πολὺ ἐπιτυχημένες.
- 8) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις: ἡμεροδείκτης, ναφθαλίνη, χαλί, μπερντές, πανοπλία, ὀρίζων, προσποιῶμαι, σταθερός, ἀπατηλός.
- 9) Ἐρμηνεύσετε τὸ ἐπίθετο ὑπουλος (ὑπό - οὐλή) στὴν κυριολεξία (ὑπουλον τραῦμα) καὶ στὴ μεταφορὰ (ὑπουλος καιρός).

- 10) Προσέξτε τὴ διαφορὰ τοῦ ψιλὸς καὶ ψηλός. Εὔρετε τρία σύνθετα τοῦ καθενός.
- 11) Εὔρετε πέντε ἐπίθετα μὲ τὴν κατάληξη — ιάτικός (ὅπως τὸ καλοκαιριάτικός) καὶ πέντε σὲ -ινός (ὅπως τὸ φθινοπωρινός). Ἐρμηνεύσετε τὴν παραγωγή τους καὶ τὴ σημασία τους.
- 12) Εὔρετε πέντε ὀνόματα μὲ τὴν κατάληξη -ωπός (ὅπως [τὸ κοκκινωπός). Ἐρμηνεύσετε τὴν παραγωγή καὶ τὴ σημασία τους.
- 13) Κλίνετε τὴν ἀντωνυμία οἴσοσδήποτε.
- 14) Ἀντιγράψτε τὴν πρώτη παράγραφο καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Τὸ δράμα τοῦ δένδρου

Εὔστρ. Εὐστρατιάδου σελ. 147—151

- 1) Διηγηθῆτε τὴ ζωὴ τοῦ δένδρου, σὰν νὰ τὴν λέη τὸ ἴδιο τὴ στιγμή πὺν τὸ κόβουν.
- 2) Τί σύνδεσμο εἶχε τὸ δένδρο μὲ τὴν οἰκογένεια;
- 3) Ποιὲς φράσεις μᾶς παρουσιάζουν τὸ δένδρο σὰν ἄνθρωπο καὶ τί θέλουν νὰ δείξουν;
- 4) Ποιὸς ὑποφέρει περισσότερο γιὰ τὸ κόψιμο τοῦ δένδρου καὶ γιατί;
- 5) Σὲ ποιά ψυχολογικὴ κατάσταση βρίσκεται ὁ Κωνσταντής, ὅταν κόβη τὸ δένδρο; Ἀπὸ ποιὲς φράσεις καὶ ποιά γενονότα τὸ συμπεραίνετε;
- 6) Ποιά εἶναι ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ δένδρα; Μποροῦμε νὰ κρίνωμε τὸν πολιτισμὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τους πρὸς τὰ δένδρα;
- 7) Σὲ ποιά σημεῖα ὁ συγγραφεὺς ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπη του πρὸς τὰ δένδρα καὶ πῶς προσπαθεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἀγάπη αὐτὴ καὶ στοὺς ἀναγνώστες;
- 8) Ποιὲς εἰκόνες μποροῦμε νὰ σχεδιάσωμε ἀπὸ τὸ διήγημα αὐτό;
- 9) Ἀντικαταστήσετε τὶς ἐπόμενες λέξεις μὲ τὰ συνώνυμά των: ἀπομεσήμερο, ἐξώστης, νιώθανε, μουρμούρα, μαραγκός,

γλέντι, κουβάς, δουλευτής, μάχεται, άστροπελέκι, κίτρινος, ξεσκλίδια, ποθοῦν, άνανδρος.

- 10) Ξεχωρίσετε όκτώ επιρρήματα και καθορίσετε την παραγωγή τους και τη σημασία τους.
- 11) Κλίνετε τὰ επόμενα ουσιαστικά μαζί με τὰ επίθετα, που έχουν στο διήγημα: δούλος, σκιά, αύλή, τραγούδι.
- 12) Σχηματίσετε τρεις προτάσεις με κατηγορούμενα τὰ επίθετα: γναλιστερός, σβηστός, πολύτιμος.
- 13) Κλίνετε τὸ ρήμα κόβω.
- 14) Μεταφέρετε την πρώτη παράγραφο στην καθαρεύουσα.

Νύχτα στο χωριό

Π. Νιρβάνα σελ. 155

- 1) Τί πράγμα έκαμε τη μεγαλύτερη εντύπωση στο συγγραφέα κατά την επίσκεψή του στο χωριό;
- 2) Γιατί σ' αυτό το χωριό ο άνθρωπος μπορεί να χαρή τη ζωή;
- 3) Άν ο συγγραφέας ήθελε να μᾶς δείξει ότι η αγάπη κάνει τη ζωή δημοφιλη και χαρούμενη, τὸ πέτυχε και πῶς;
- 4) Έρμηνεύστε τις φράσεις: τὰ δρομάκια είναι τριγυρισμένα από τον ύπνο του χωριού, μιὰ χρυσή άχτίνα τρυπᾷ τὸ σκοτάδι του δρόμου και μᾶς χαιρετᾷ, ο άνθρωπος δὲ χωρίστηκε ακόμη από την περιγυρά του ζωή, τᾶστέρια χορεύουν μέσα στα κλαδιά τῶν δένδρων.
- 5) Έρμηνεύστε τις λέξεις: άστροφεγγιά, περιβόλι, βουβός, λιθοστρωμένος, θφιχτοδεμένος, περικοιλάδα.
- 6) Εὔρετε όλα τὰ συνώνυμα τῶν λέξεων: Άλύχτημα, βάλτος, χαλάσματα, βαστῶ, διαβαίνω, ασύγκριτος, άκουμπῶ, σμίγω, κλειστός.
- 7) Εὔρετε τὰ αντίθετα τῶν λέξεων: κλειστός, γλύκα, βαστῶ, αγάπη, χωρίζομαι, χαιρομαι.
- 8) Προσέξτε τη διαφορά στις λέξεις: κλήμα και κλίμα. Φέρετε και άλλα παραδείγματα ομοίων (ή ομωνύμων) λέξεων.
- 9) Φέρετε παραδείγματα θηλυκῶν ονομάτων που έχουν την ίδια κατάληξη με τό: γειτόνισσα.
- 10) Ξεχωρίστε πέντε προτάσεις με αντικείμενο.

- 11) Ξεχωρίσετε δύο προτάσεις, από τις οποίες λέγει το ρήμα. Πότε μπορεί μιὰ πρόταση νὰ μὴν ἔχη ρήμα;
- 12) Ἀντιγράψετε ἀπὸ τὸ : «ὄλα ἔχουν ζωὴ», ἕως τὸ τέλος. Ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Ἄγριο τριφύλλι

Ποίημα Γ. Δροσίνη σελ. 154

- 1) Τί εἶναι τὸ ἄγριο τριφύλλι; Πότε τὸ βλέπομε; Ποιὰ ἐποχὴ μᾶς κάνει τὴν ἐντύπωση ποὺ ἔκανε στὸν ποιητὴ;
- 2) Ἐρμηνεύσετε τοὺς στίχους 6, 10 καὶ 12.
- 3) Ἐρμηνεύσετε τὶς φράσεις: χύθηκε καταροράχτης, δὲν τ' ὀρίζει φράχτης, στενεύει τὰ πλατύστρατα, ὁ ἥλιος ἔεκορφος τὸ φῶς του ὀίχνει.
- 4) Ποιὲς εἰκόνες σᾶς ἀρέσουν περισσότερο σ' ὄλο τὸ ποίημα;
- 5) Ἀναλύσετε τὶς σύνθετες λέξεις καὶ καθορίσετε τί προτέρημα δίνουν στὴν ποιητικὴ γλῶσσα.
- 6) Ξεχωρίσετε τὶς μεταφορὲς καὶ τὶς παρομοιώσεις.
- 7) Διαβάσετε μεγαλοφώνως τοὺς στίχους ποὺ σᾶς ἀρέσουν περισσότερο.
- 8) Ἀναγνωρίσετε τὸν ρηματικὸ τύπο «κλειῖ». Σχηματίσετε τὸ ρήμα στὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικὸ καὶ ξεχωρίσετε ποιοὶ τύποι εἶναι κοινοὶ καὶ ποιοὶ ἰδιωματικοὶ ἢ ποιητικοί.
- 9) Ξεχωρίσετε τὰ ὑποκοριστικά ποὺ ὑπάρχουν στὸ ποίημα καὶ φέρετε δικὰ σας παραδείγματα μὲ διαφορετικὲς καταλήξεις.
- 10) «Ἐνα διαμάντι δείχνει». Βάλετε τὴ φράση σ' ὄλα τὰ πρόσωπα τῆς ὀριστικῆς καὶ ὑποτακτικῆς.
- 11) Σχηματίσετε φράσεις μὲ τὰ ἐπίθετα ἀθώρητος μαι ἀζάλεστος στὸ θηλυκὸ καὶ στὸ οὐδέτερο γένος.
- 12) Κλίνετε τὰ οὐσιαστικά χάλασμα καὶ πέρασμα.
- 13) Κάμετε τὴ μετρικὴ ἀνάλυσι τοῦ ποιήματος. Ὑποδείξτε ποὺ γίνονται συνιζήσεις.
- 14) Ποιὸ στίχο λέμε δεκαπεντασύλλαβο; Σὲ ποιὰ ποιήματα τὸν βρίσκομε πολὺ συχνά;

Τὸ πρόσφυγόπουλο τ' οὐρανοῦ

Π. Νιρβάνα σελ. 169

- 1) Τί γνωρίζετε γιὰ τοὺς πρόσφυγες καὶ τοὺς προσφυγικοὺς καταυλισμούς; Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τοὺς πρόσφυγες τοῦ 1922.
- 2) Διηγηθῆτε τὸ μάθημα σὰν ἓνα διάλογο μεταξὺ τῆς πονετικῆς δεσποινίδος καὶ τοῦ πληγωμένου πουλιοῦ. Ἡ δεσποινὶς θὰ ἐρωτᾷ καὶ τὸ πουλάκι θὰ διηγήται τὴν ἱστορία του. Ὑστερα ἢ δεσπ. θὰ εἰπῆ τὰ παρηγορητικὰ λόγια καὶ τὸ πουλάκι θὰ εὐχαριστῆ.
- 3) Πῶς χαρακτηρίζετε τὰ παιδιά πὸν χτυποῦν τὰ πουλάκια;
- 4) Γιατί στὸν καταυλισμὸ δὲν ἐπείραξαν τὸ σπουργίτι;
- 5) Μὲ ποιὲς φράσεις σᾶς ἐσυγκίνησε περισσότερο ὁ συγγραφεύς;
- 6) Πῶς ἐννοεῖτε τὴ φράση «ἡ γλῶσσα τῆς ἀγάπης εἶναι μία δι' ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ»;
- 7) Ἐρμηνεύσετε τίς λέξεις: ἐτόξευσε, ἀπέκαμε, κατοπτεύει, ἄξενος, προσγειώνεται, ἀσιτία, ἀσπλαχνος, φιλόανθρωπος.
- 8) Σεχωρίσετε τὰ ὑποκοριστικά. Φέρετε δικὰ σας παραδείγματα μὲ ἄλλες καταλήξεις. Εὔρετε ὑποκοριστικά πὸν ἔχασαν τὴν ἔννοια τοῦ ὑποκορισμοῦ.
- 9) Εὔρετε τὰ ἀφηρημένα οὐσιαστικά (μὲ κατάληξη—ία) τῶν ἐπιθέτων εὐτυχής, εὐσπλαχνος, φιλόανθρωπος, ἀδιάφορος, κακός, λιπόθυμος. Σχηματίσετε μὲ αὐτὰ φράσεις.
- 10) Σεχωρίσετε ῥήματα ἐνεργητικά, παθητικά, οὐδέτερα.
- 11) Μεταφέρετε στὴ δημοτικὴ τὴν τελευταία παράγραφο τοῦ διηγήματος (4 σειρές).

Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο.

Θ. Μακροπούλου σελ. 34—37

- 1) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴν Ἀχαικὴ συμπολιτεία, τὴ Ρώμη καὶ τὸν πόλεμο μεταξὺ των.
- 2) Τί ξέρετε γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἀρχαίας Κορίνθου;
- 3) Τί ἦσαν τὰ ἀνδράποδα καὶ τὰ σκλαβοπάζαρα;
- 4) Ποιὸς ἦρωας λέει τοὺς στίχους τοῦ Ὀμήρου; (Ὀδ. ε. 306).

που έγραψε στο άβάκιο τὸ Ἑλληνόπουλο καὶ σὲ ποιὰ περί-
ρίσταση τοὺς λέει :

- 5) Γιατί θυμήθηκε τοὺς στίχους αὐτοὺς τὸ Ἑλληνόπουλο ;
- 6) Ξεχωρίσετε μερικὲς φράσεις που δείχνουν τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς συμφορᾶς τῶν Ἑλλήνων.
- 7) Σὲ ποιὲς ἄλλες περιστάσεις ὑπόφερε ἡ πατρίδα μας παρόμοια δεινά ;
- 8) Ποιὰ δύναμη τὴν ἀνορθώνει μετὰ τὶς συμφορές ;
- 9) Στὴ φράση «ἡ ἔλευθερία τοὺς πλέον ἔδνε» μὲ τί παρομοιάζεται ἡ ἔλευθερία καὶ γιατί ;
- 10) Εὑρετε τὰ συνώνυμα τῶν λέξεων : ἀκαταγώνιστος, ἄξεστος, ἀντίζηλος, συνάχτηκαν, συμβιβάζονταν, ἀναδενόταν, παλικαριά, προκοπή.
- 11) Εὑρετε τὸ ἀ' πρόσ. τοῦ ἐνεστώτος τῶν ρημάτων : συγκροστήκανε, σκορπίστηκε, ἀκμάζανε, σεβάστηκε, κατάλαβε, συγκινήθηκε, ἀπομακρύνθηκε. Μεταφέρετε τοὺς τύπους αὐτοὺς στὴν καθαρεύουσα.
- 12) Ξεχωρίσετε τρία ρήματα ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ καὶ τρία ἐνεργητικὰ ἀμετάβατα.
- 13) Ξεχωρίσετε τρεῖς προτάσεις μὲ ἀντικείμενο καὶ τρεῖς μὲ κατηγορούμενο.
- 14) Ἀντιγράψετε τὴν παράγραφο «τὸ Ἑλληνόπουλο τὸν κοίταξε ἄφοβα. . .». Ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία.

Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενὼν

Ἄρ. Βαλαωρίτου σελ. 56—57

- 1) Διηγηθῆτε τὸ μάθημα σὰν ἓνα διάλογο μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων.
- 2) Πῶς εἶναι οἱ κίονες τῶν ἀρχαίων γαῶν καὶ ποῦ ἔχουν τὸ μολύβι ;
- 3) Πῶς ἐχρησιμοποιοῦσαν τὸ μολύβι οἱ πολεμιστὰι τοῦ 1821 ;
- 4) Γιατί ὁ συγγραφεὺς ἐκτιμᾷ τόσο πολὺ τὴ διαγωγή τοῦ Ἄνδρούτσου ;
- 5) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὴ σημασία του.

- 6) Τί σημασία ἔχει ἡ λέξη μολύβι; Ξεχωρίσετε τὴν κυριολεξία καὶ τὶς μεταφορές.
- 7) Ποιὲς λέξεις νομίζετε ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς σημερινούς λογοτέχνες, πὺν γράφουν στὴ δημοτική;
- 8) Ξεχωρίσετε τὰ στοιχεῖα τῆς καθαρευούσης πὺν ὑπάρχουν στὸ μάθημα τοῦτο.
- 9) Ὅταν ἀποφασίσανε οἱ Ἕλληνες. Βάλετε τὴ φράση σὲ ὄλους τοὺς χρόνους τοῦ ἰδίου ρήματος.
- 10) Ξεχωρίσετε τὶς μετοχές πὺν ὑπάρχουν στὸ μάθημα καὶ καθορίσετε τὰ εἶδη τῶν μετοχῶν πὺν ἔχει ἡ δημοτικὴ γλῶσσα.
- 11) Ἀντιγράψετε τὴν τελευταία παράγραφο καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία.
- 12) Ὁ συγγραφεὺς γράφει γιὰ τοὺς Τούρκους ὅτι «ὑπερασπίζοντο τὴν Ἀκρόπολη μὲ μεγάλη καρτεροψυχία». Τί φανερῶναι αὐτὸ γιὰ τὸ χαρακτῆρα του ὡς ἱστορικοῦ συγγραφέως;

Ἕγνος πρὸς τὴν Σημαίαν

Στ. Δαφνῆ σελ. 65

- 1) Ἕνα σχολεῖο περνάει μὲ τὴ σημαία του. Ἕνας ποιητῆς σταματᾷ συγκινημένος καὶ λέγει στὴ συντροφία του αὐτὸ τὸ ποίημα. Ἀναπαραστήσετε τὴ σκηνὴ μὲ δικὰ σας λόγια.
- 2) Γιατί ἡ σημαία εἶναι ἱερὸ πανί; Γιατί ὅταν περνάει ὑγραίνονται τὰ βλέφαρα καὶ σπασταρᾷ ἡ καρδιά μας;
- 3) Ποιὰ εἶναι ἡ ἀθάνατη πνοὴ πὺν ὀρμαίνει νὰ ζωντανέψη τὴ σημαία;
- 4) Διηγηθῆτε ὅτι ξέρετε γιὰ τὸ κρυφὸ σχολεῖο.
- 5) Ὁ στρατός μας κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικούς πολέμους μας (1912 καὶ ἐφεξῆς), ὅταν ἔμπαινε στὶς πόλεις πὺν ἐλευθέρωνε, τίς ἔβλεπε καταστόλιστες μὲ Ἕλληνικὲς σημαῖες. Πῶς τίς εἶχαν ἀποκτήσει οἱ ὑπόδουλοι, μέχρι τότε, Ἕλληνες;
- 6) Τί εἶναι τὸ βόρειο σέλας; Τί σημαίνει ἡ φράση: ἀπλώθηκε ὡς τὸν ἔβδομο οὐρανὸ καὶ ἀκόμη πέρα;
- 7) Μὲ ποιὲς φράσεις ἐκδηλώνεται ἡ πατριωτικὴ συγκίνηση τοῦ ποιητοῦ;
- 8) Ἀπαγγεῖλετε μεγαλοφώνως ὄλους τοὺς στίχους πὺν σὰς ἀρέσουν ἔξαιρετικά.

- 9) Ξεχωρίσετε τὰ οὐσιαστικά πού συνοδεύονται ἀπὸ ἐπίθετο.
Τί εἶναι ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς ;
- 10) Σχηματίσετε δύο φράσεις πού νὰ ἔχη ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ τὸ ὑποκείμενο κι' ἄλλες δύο νὰ ἔχη ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ τὸ ἀντικείμενο.
- 11) Κάμετε μετρικὴ ἀνάλυση. Χωρίσετε στροφές καὶ στίχους.
- 12) Ποιοὶ στίχοι εἶναι ὀξύτονοι καὶ ποιοὶ παροξύτονοι ;
- 13) Ποῦ γίνονται συνιζήσεις ; Πόσες συλλαβές ἔχουν οἱ στίχοι ;
- 14) Ποιοὶ στίχοι δὲν ἔχουν ὁμοιοκαταληξίες ;

Ὁ γάτος

Στρ. Μυριθήλη σελ. 95—98

- 1) Διηγηθῆτε τὴ ζωὴ τοῦ γάτου στὸ παραλιακὸ χωριό, στὸ ταξίδι, στὴν πολυκατοικία.
- 2) Ἐκθέσετε τὴ γενικὴ σας ἐντύπωση ἀπὸ τὸ μάθημα τοῦτο.
Γιὰ ποιὸ σκοπὸ τῷ γραψε ὁ συγγραφεύς ;
- 3) Ποιὰ μέρη βρίσκετε περισσότερο πετυχημένα ;
- 4) Δείξτε τις περιγραφικὲς καὶ τις ἀφηγηματικὲς ἀρετὲς τοῦ συγγράφους.
- 5) Ποιὰ εἶναι τὰ αἰλουροειδῆ ; Ποιὰ αἰλουροειδῆ ἔχουν ραβδώσεις στὸ τρίχωμά των ;
- 6) Ἐρμηνεύστε τις λέξεις καὶ φράσεις : γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν, ταρταρούγα, τσαλίμι, μεράκι, σκάλα τῆς Συκαμιᾶς, τράτα, ξεψαρίζω, μπερζέτι, ἀστός, ἀστυφιλία, πολυκατοικία, νοσταλγῶ, ὄνειροπολῶ, ἠλεκτρισμένος, ταμποῦρλο, μπάντα, ὀρμαγδός, μπουφές.
- 7) Ξεχωρίστε τις ἰδιωματικὲς λέξεις καὶ τις ξενικές.
- 8) Εὔρετε τὰ συνώνυμα τῶν λέξεων : γκορίζος, νοητικός, ξεφρενιασμένος, λυγερός.
- 9) Ξεχωρίστε τρία ῥήματα παρατατικοῦ, τρία ἀορίστου καὶ τρία παρακειμένου.
- 10) Ἀναγνωρίστε τὸν τύπο : κινήσεως. Κλίνετε τὸ ὄνομα σ' ὅλες τις πτώσεις.
- 11) Ξεχωρίστε μιὰ φράση σὲ καθαρὴ δημοτικὴ καὶ μιὰ μὲ στοιχεῖα τῆς καθαρεύουσας.

- 12) Αντιγράψετε τρεις φράσεις, που σ'αρέσουν και αποστηθίσετε την ορθογραφία τους.
- 13) Σχηματίσετε φράσεις με τὸ ρῆμα νοσταλῶ σὲ διάφορους χρόνους.
- 14) Θυμηθῆτε λέξεις ἄπλές καὶ σύνθετες ἀπὸ τὸ ὄνομα ἄστν. Καθορίσετε τὴ σημασία τους.

Νοσταλγία

Ποίημα Γ. Βιζυηνοῦ σελ. 94

- 1) Σὲ ποιά ψυχικὴ κατάσταση βρίσκεται ὁ ποιητὴς καὶ σὲ ποιὸν μιλεῖ;
- 2) Γιατί βαρέθηκε τὰ ξένα καὶ θέλει νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του;
- 3) Ἐέρετε ἄλλο ποίημα ἢ λαϊκὸ τραγούδι νᾶχῃ τὸ ἴδιο νόημα;
- 4) Ποιὸς ἀρχαῖος ἐλαχταροῦσε νὰ ἰδῆ καὶ τὸν καπνὸ ἀκόμα τῆς πατρίδος του;
- 5) Τί δένει τὴν ψυχὴ μας μὲ τὴν πατρίδα μας καὶ μᾶς κάνει νὰ τὴν ἐπιθυμοῦμε;
- 6) Σὲ ποιὸν λέγει ὁ ποιητὴς τὰ λόγια τῆς τελευταίας στροφῆς καὶ γιατί;
- 7) Μὲ ποιὸς λέξεις καὶ φράσεις ἐκδηλώνεται περισσότερο ἡ ἀγάπη τοῦ ποιητῆ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὴ μάνα του;
- 8) Μὲ ποιά ἐπίθετα χαρακτηρίζει τὴν ἀχτίδα, τὰ βουνά, τὰ στολῖδια, τὴν αὔρα, τὴ μάνα του καὶ γιατί;
- 9) Ἐχωρίσετε τὶς φράσεις πού ἔχουν ρῆμα ἐγκλίσεως προστακτικῆς.
- 10) Ἐχωρίσετε τὶς λέξεις πού σ'αὖ φαίνονται ἀσυνήθιστες ἢ ἰδιωματικῆς.
- 11) Ἐχωρίσετε δυὸ φράσεις νᾶρχίζουν ἀπὸ τὴν πρόθεση μὲ καὶ νὰ φανερώσουν τὸ ὄργανο ἢ τὸ μέσο, μὲ τὸ ὅποιον γίνεται κάτι.
- 12) Κάμετε τὴ μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος (στίχοι, στροφές).
- 13) Χαρακτηρίσετε τοὺς στίχους ἀπὸ τὶς συλλαβὲς καὶ τὸν τελευταῖο τόνο.
- 14) Ὁ στίχος «βαρέθηκα τὰ ξένα» εἶναι ἐπιδόξ. Καθορίσετε τὴν ἔννοια τοῦ ὄρου.

- 15) Χωρίσετε τοὺς στίχους σὲ δυσύλλαβα τμήματα καὶ προσέξτε τοὺς τόνους. Καθορίσετε τὸ ἰαμβικὸν μέτρον.

Ὁ Ἀρίων

Ἄλεξ. Δέλτα σελ. 21—25

- 1) Ἀποδώσετε τὸ νόημα τοῦ διηγήματος μὲ ἕξ σύντομες περιλήψεις.
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τοὺς ἐπὶ τὰ σοφούς, τῆ Σαπφώ, τὴν Κόρινθο, τῆ Σικελία.
- 3) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴν ἀγάπη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πρὸς τὴ μουσική.
- 4) Ἐκφράσετε τὶς δικές σας γνώμες γιὰ τὴν ἐπίδραση τῆς μουσικῆς στὸν ἄνθρωπο.
- 5) Ξεχωρίσετε τὶς φράσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες φαίνεται ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἐκτίμηση τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν Ἀρίωνα.
- 6) Ξεχωρίσετε τὰ μέρη τοῦ διηγήματος πὸν μᾶς προξενοῦν ἰδιαιτέρη εὐχαρίστηση. Διαβάσετε μεγαλοφώνως τὶς περικοπές.
- 7) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις : λύρα, φλογέρα, ἔμπνευση, ἄρματων, πρῶμη, στοιχειωμένο.
- 8) Εὔρετε τὰ ἀντίθετα τῶν λέξεων : ἄγριος, ἀμυδρός, ἄγνωστος, σκληρός, γεμίζω, φοβερίζω, ἐνώνω, τελευταῖος, τέλειος, καλύτερα, βιαστικά.
- 9) Θυμηθῆτε πέντε οὐσιαστικά νὰ φανερώσουν ἐπάγγελμα ἢ ἀσχολία, μὲ κατάληξη -ιστῆς (ὅπως τὸ τραγουδιστῆς).
- 10) Ξεχωρίσετε δυὸ προτάσεις κύριες καὶ δυὸ δευτερεύουσες.
- 11) Ξεχωρίσετε πέντε ἀντικείμενα, πέντε ἐπιθετικούς προσδιορισμοὺς καὶ πέντε ἐπιρρηματικούς.
- 12) Μεταφέρετε τὴν τελευταία παράγραφο στὴν καθαρεύουσα.
- 13) Κλίνετε τὸ ρῆμα πνίγομαι σ' ὅλους τοὺς τύπους. Σχηματίσετε διάφορες φράσεις.
- 14) Ἀντιγράψτε μιὰ παράγραφο (ἀπὸ τέσσερες περίπου στίχους), ὅποια θέλετε, καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Πατριωτικά Χριστούγεννα

Κ. Ράδου σελ. 47—52.

- 1) Ἀποδώσετε τὸ νόημα ὅλου τοῦ διηγήματος μὲ τέσσερες περιλήψεις. Ἡ πρώτη θὰ ἀναφέρεται στὴ ναυμαχία καὶ οἱ ἄλλες στὴν ἱστορία τοῦ ναυτοπόλου.
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴ δράση τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821.
- 3) Διηγηθῆτε ἐπεισόδια ἀπὸ τὴ μεταγενέστερη δράση τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ μας.
- 4) Διηγηθῆτε ὅτι ξέρετε γιὰ τὴν πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου στὸ 1826.
- 5) Ἐκθέσετε τὴν ἐντύπωση ποὺ μᾶς κάνει τὸ ναυτόπουλο στὴν πρώτη γνωριμία μας.
- 6) Συνθέσετε τὸ χαρακῆρα τοῦ Νικολῆ Μανιάτη ἀπὸ τὶς πράξεις του καὶ τὶς ἀποφάσεις του στὶς κρίσιμες στιγμὲς τῆς ζωῆς του.
- 7) Ποιὰ γεγονότα προκαλοῦν τὸ θαυμασμό μας σ' ὁλόκληρο τὸ διήγημα;
- 8) Σὲ ποιὰ σημεῖα συγκινηθῆκαμε περισσότερο;
- 9) Βγάλτε ἀπὸ τὸ διήγημα τὰ συμπεράσματά σας γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ χαρακῆρα τῶν παλαιῶν ναυτικῶν.
- 10) Ποιὰ σημεῖα τοῦ διηγήματος ἀπέδωσεν ὁ συγγραφεὺς μὲ μεγαλύτερη ἐπιτυχία; Διαβάσετε τὶς περικοπές.
- 11) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις: ναυτοπαις, εὐφυΐα, παραπλέων, ἀπεγνωσμένος, ἀπροσδοκῆτως, φλέγμα, ἀθρόως, παροιμιώδης, στρόβιλος, ἐπανελημμένος, ἐπυφνημῶ, διασραγέν, ὑπερισχύω, ἐθιμοτυπία, λυγμός, μούτσος, εὐπόλητος.
- 12) Μεταφέρετε στὴ δημοτικὴ τὰ ἐπόμενα: ὑπηρετεῖ, διεκρίνεται διὰ τὴν εὐφυΐαν, ἀνέρχονται ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, ὑπὸ νέφη καπνοῦ κρύπτεται ἢ πρῶρα, ἔκτοτε δὲν τὸν ἐπανεῖδε πλέον.
- 13) Ξεχωρίσετε πέντε ἐπιρρηματικούς προσδιορισμούς μὲ ἐπίρρημα καὶ πέντε ἐμπροθέτους. Καθορίσετε τὴ θέση τους καὶ τὴ σημασίαν τους.
- 14) Ἀντιγράψετε τὴν παράγραφο «ὁ διευθυντὴς τοῦ ναυστάθμου τὸν ἔσφιξεν. . . .». Ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων.

Χριστούγεννα

Ποίημα Τέλλου "Άγρα σελ. 16

- 1) Φαντασθῆτε τὸν ποιητὴ ξάγουρνο στὴν κάμαρά του τὴ νύχτα τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων. Ἐξέχει στὸ νοῦ του, τί ἀκούει, τί βλέπει ;
- 2) Καθορίσετε τὴν ἀντίθεση τοῦ «ἔξω» καὶ τοῦ «μέσα». Ἐχει καμμιά συμβολικὴ ἔννοια ἢ ἀντίθεση αὐτή ;
- 3) Ἡ λευκότητα τοῦ χιονιοῦ ποὺ σκεπάζει τὴ γῆ ἔχει καμμιά συμβολικὴ ἔννοια ;
- 4) Τί συγκινήσεις γεννᾷ στὴν ψυχὴ μας τὸ ποίημα τοῦτο ;
- 5) Ἀπαγγείλετε τοὺς στίχους ποὺ σᾶς ἀρέσουν ἢ σᾶς συγκινοῦν περισσότερο.
- 6) Ποιὲς λέξεις στὸ ποίημα μᾶς παρουσιάζουν τὰ ἄψυχα σὰν ἔμψυχα καὶ ζωντανά ;
- 7) Ποιὲς ἐντυπώσεις δημιουργοῦν στὴν ψυχὴ μας τὰ ἐπίθετα ποὺ μεταχειρίζεται ὁ ποιητής ;
- 8) Ξεχωρίσετε ποιά ἐπίθετα εἶναι κατηγορούμενα καὶ ποιά ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοί.
- 9) Προσέξτε σὲ ποιὲς προτάσεις ἔχει παραλειφθῆ τὸ ρῆμα ἢ ἔχει ἀντικατασταθῆ μὲ ἄλλη λέξη.
- 10) Ξεχωρίστε τίς λέξεις ποὺ δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ.
- 11) Κάμετε τὴ μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ νοήματος. Πόσες στροφές καὶ πόσους στίχους ἢ κάθε στροφή ;
- 12) Πῶς θὰ ὀνομάσωμε τοὺς στίχους ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν καὶ ἀπὸ τὴ θέση τοῦ τελευταίου τόνου ;
- 13) Χωρίστε τοὺς στίχους σὲ δισύλλαβα τμήματα καὶ προσέξτε τὴ θέση τῶν τόνων.
- 14) Καθορίστε τὸ τροχαϊκὸ μέτρο καὶ τὴ διαφορὰ του ἀπὸ τὸ ἰαμβικόν.
- 15) Κάμετε σχηματικὴ παράσταση τοῦ ἰαμβικοῦ καὶ τοῦ τροχαϊκοῦ στίχου. (— —' ἰαμβος) (—' — τροχαῖος).

Ὁ μικρός κριτής

Χρ. Χριστοβασίλη σελ. 106—111

- 1) Ἀποδώσετε τὸ νόημα τοῦ διηγήματος μὲ μιὰ σειρὰ εἰκόνων, σὰν κινηματογραφικὸ ἔργο.
- 2) Τί μαθαίνομε ἀπὸ τὸ διήγημα τοῦτο γιὰ τὶς συνήθειες καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης;
- 3) Γιατί ἐξενιτεύοντο καὶ τί ἰδέα εἶχαν γιὰ τὴν ξενιτιά; Πῶς παριστάνεται ἡ ξενιτιά στὰ δημοτικὰ τραγούδια; Πῶς τὴν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς;
- 4) Χαρακτηρίσετε τὸν κῦρ-Χρίστο καὶ τὸ Σπύρο, τὸ μικρὸ κριτή.
- 5) Χαρακτηρίσετε τὰ ἄλλα πρόσωπα.
- 6) Γιατί ὁ Σπύρος εἶναι μεγάλος στὸ νοῦ;
- 7) Ποιὲς ἀρετὲς ἐκτιμᾷ ὁ κῦρ-Χρίστος;
- 8) Ἔχομε παραδείγματα, ὅτι οἱ ξενιτεμένοι Ἕλληνες τοῦ καιροῦ ἐκείνου εἶχον τὶς ἀρετὲς αὐτές;
- 9) Σὲ ποιὰ σημεῖα ὁ συγγραφεὺς μᾶς, συγκινεῖ καὶ σὲ ποιὰ μᾶς παρουσιάζει διάφορες εἰκόνες;
- 10) Πῶς διηγεῖται ὁ συγγραφεὺς; Τὸν καταλαβαίνομε ἀμέσως; Συγκρατεῖ τὴν προσοχή μας; Πῶς σᾶς φαίνεται ἡ γλῶσσα τοῦ διηγήματος;
- 11) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις: καρabanί, καρabanάρης, ξεμοναχιάζω, βουρκώνω, χρυσοκάπουλο, φτερινιστήρας, σκαπετῶ, βροτικά, βιός.
- 12) Ξεχωρίσετε καὶ ἀναλύσετε τέσσερα ἐπίθετα σύνθετα.
- 13) Εὗρετε ἐπίθετα παραγόμενα ἀπὸ τὶς λέξεις: παιδί, σπίτι, ἀδελφός, πατέρας, βασιλιάς, στεριά, θάλασσα, ταξιδιώτης, χωριάτης.
- 14) Ξεχωρίσετε δέκα προσδιορισμοὺς διαφόρων εἰδῶν.
- 15) Ξεχωρίσετε τὶς προτάσεις ποὺ ἔχουν ῥῆμα προστακτικῆς ἐγκλίσεως.
- 16) Μεταφέρετε στὴν καθαρεύουσα τὴν παράγραφο «τὴν ἄλλη μέρα ὁ κῦρ-Χρίστος... οὔτε τὸν γνώριζαν».

Νά ἤμουν πλούσιος

Ἰωάν. Κονδυλάκη σελ. 117

- 1) Ἐκθέσετε τίς πράξεις τοῦ καλοῦ κυρίου ἀπὸ τῆ στιγμῆ ποῦ ἦ γνωστή του κυρία τοῦ μίλησε γιὰ τῆ δυστυχισμένη οἰκογένεια.
- 2) Πῶς πρέπει νά χρησιμοποιεῖται ὁ πλοῦτος καὶ ποιὰ πρέπει νά εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη χαρὰ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν ἀντίληψη τοῦ καλοῦ κυρίου;
- 3) Μᾶς θυμίζουν οἱ ἀντιλήψεις τοῦ καλοῦ κυρίου τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ;
- 4) Γίνεται ἐφαρμογὴ τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν στὴν κοινωνία;
- 5) Τί ἐκτιμᾶτε περισσότερο σ' ὅλη τὴ συμπεριφορὰ τοῦ καλοῦ κυρίου;
- 6) Μᾶς διδάσκει τίποτε τὸ μικρὸ αὐτὸ διήγημα;
- 7) Ἐρμηνεύσετε τίς λέξεις: συντετριμμένος, ναυτιώδης, ὑπερβαίνω, καχεκτικός, ρυπαρός, κλίνη, ἐλαιόλυχνος, ἐπιούσα, ἐπιδιώκω.
- 8) Εὔρετε τὰ ἀντίθετα τῶν λέξεων: λεπτός, ἐξέρομαι, ρυπαρός, φαιδρός, δυστυχής, λησιμονῶ, ὀλιγαρκής, ἐλαττώνω, χαρὰ, ἐλπίς.
- 9) Σεχωρίσετε πέντε τύπους ρημάτων στὴ δημοτικὴ καὶ ἄλλους πέντε στὴν καθαρεύουσα.
- 10) Σεχωρίσετε πέντε προσδιορισμοὺς στὴ δημοτικὴ καὶ ἄλλους πέντε στὴ καθαρεύουσα καὶ καθορίσετε τὴ σημασίαν τους.
- 11) Μετατρέψτε τὴν πρώτη παράγραφο στὴ δημοτικὴ.
- 12) Μετατρέψτε στὴν καθαρεύουσα τίς φράσεις: τὸ δωμάτιό μου εἶναι ζεστό, τοὺς ἔχω ἐδῶ ἕνα λυχνάρι γιὰ λάδι, αὔριο θὰ τοὺς πάω γιὰτρό.

Κλέφτικα τραγούδια

σελ. 52—53

- 1) Διηγηθῆτε τὰ βάσανα ποῦ ὑπόφεραν οἱ Ἕλληνες τὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς.
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν.
- 3) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴ δράση καὶ τίς θυσίες τῶν Κολοκοτρωναίων.

- 4) Ἐκθέσετε ὅσο μπορεῖτε πρὸς παραστατικὰ τὰ βάσανα τῶν κλεφτῶν.
- 5) Ἐκθέσετε τὴν ἀγάπην τῶν κλεφτῶν πρὸς τὴν ἐλεύθερον ζωὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴ φύσιν.
- 6) Ποιῆς ἄλλες ἀρετὲς τῶν κλεφτῶν ἐκδηλώνονται σ' αὐτὰ τὰ ποιήματα ;
- 7) Τί αἰσθήματα φανερόνουν οἱ λαϊκοὶ ποιητὲς πρὸς τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς ἀρματωλοὺς ;
- 8) Ἐρμηνεύσετε ὅσες λέξεις συναντήσατε γιὰ πρώτη φορά.
- 9) Ὑπάρχουν στὰ ποιήματα αὐτὰ λέξεις νὰ φανερόνουν πράγματα τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ ;
- 10) Ὑπάρχουν λέξεις φτιαγμένες ἀπὸ τὸν ποιητὴ ;
- 11) Διακρίνετε προσπάθεια τοῦ ποιητῆ νὰ ἐκφρασθῇ μὲ τρόπο πρωτότυπο ;
- 12) Προσέξετε τὴν ἀπλότητα, τὴ συντομία καὶ τὴ ζωηρότητα ποὺ ἔχουν τὰ δημ. τραγούδια.
- 13) Ἐχωρίσετε τοὺς ρηματικούς τύπους ποὺ φαίνονται ἰδιωματικοί.
- 14) Ἐχωρίσετε τὶς προτάσεις ποὺ δὲν ἔχουν ρῆμα.
- 15) Διαβάσετε τοὺς στίχους μὲ μέτρο. Καθορίσετε τὸ μέτρο καὶ τὶς διαφορὰς ποὺ παρουσιάζουν τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἀπὸ ἄλλα ποιήματα ποὺ ἐμάθατε.

Ἀπὸ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων

Χ. Ἀννίνου σελ. 58—64

- 1) Διηγηθῆτε τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπιζεν ὁ στρατός μας στὴν Ἠπειρο καὶ τὶς κακουχίες ποὺ ὑπέφερε.
- 2) Ἐκθέσετε ζωηρὰ καὶ παραστατικὰ τὴν ψυχικὴ διάθεση τῶν στρατιωτῶν μας.
- 3) Ἐκθέσετε τὴ χαρὰ τῶν ὑποδούλων ποὺ ἐλευθερώθηκαν.
- 4) Διηγηθῆτε παρόμοια γεγονότα ἀπὸ μεταγενεστέρους πολέμους.
- 5) Ποιῆς ἀρετὲς χαρακτηρίζουν τὸν Ἕλληνα στρατιώτη ;
- 6) Ὑπάρχουν κανήσεις καὶ ὑπερβολὲς στὴν ἐπιστολή ;
- 7) Ποιὸ μέρος τοῦ διηγήματος σᾶς ἀρέσει περισσότερο καὶ γιατί ;

- 8) Διαβάσετε τις φράσεις που νομίζετε περισσότερο πετυχημένες και εκφραστικές από τις άλλες.
- 9) Ἐρμηνεύστε τις λέξεις: επίπονος, καρτερία, μάχιμος, δριμύς, δεινός, δυσπολέμητος, δοκιμασία, χειρουργεῖον, κακουχία, εὐζωΐα, ἄνεσις, κάμπτομαι, ἀβροδίαιτος, τάπης, ἀναλοιώτος, ἄλωσις, ποθητός.
- 10) Εὑρετε πέντε ἐπίθετα σύνθετα μὲ τὸ ἀχώριστο μόριον δυσ- (ὅπως τὸ δυσπολέμητος) καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τοῦ μορίου.
- 11) Εὑρετε πέντε ἐπίθετα μὲ κατάληξη -ιμος (ὅπως τὸ μάχιμος) καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 12) Ξεχωρίσετε μιὰ πρόταση μὲ κατηγορούμενο, μιὰ μὲ ἀντικείμενο, μιὰ μὲ ποιητικὸ αἴτιο καὶ μιὰ μὲ ἐπιρρημ. προσδιορισμὸ τοῦ ῥήματος.
- 13) Ξεχωρίσετε πέντε ρηματικούς τύπους ἀορίστων στὴν ὀριστική καὶ ἄλλους πέντε στὴν ὑποτακτική.
- 14) Μετατρέψετε στὴ δημοτικὴ τὴ δευτέρη παράγραφο τοῦ διηγήματος.

Ἕγνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν

Δ. Σολωμοῦ σελ. 69—70.

- 1) Ποία φαντάζεται ὁ ποιητὴς πὼς βλέπει ξαφνικὰ μπροστά του καὶ ἀπὸ ποιά χαρακτηριστικὰ τὴ γνωρίζει;
- 2) Ποῦ φαντάζεται ὁ ποιητὴς ὅτι εὐρίσκετο προηγουμένως ἡ Ἐλευθερία;
- 3) Πῶς παρουσιάζεται τώρα; Μόνο τὴν Ἐλευθερία συμβολίζει αὐτὴ ἢ μορφή;
- 4) Ποιὲς εἰκόνες μπορούμε νὰ σχεδιάσωμε ἀπὸ τις στροφές αὐτές;
- 5) Διαβάσετε δυνατὰ καὶ ζωηρὰ ὅσες στροφές σὰς ἐνθουσιάζουν.
- 6) Διαβάσετε μὲ τὸν κατάλληλο συναισθηματικὸ χρωματισμὸ ὅσες στροφές σὰς συγκινοῦν.
- 7) Ἐρμηνεύστε τις φράσεις: μὲ βία μετράει τὴ γῆ, τὰ ἱερὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων, νὰ σοῦ πῆ ἔλα πάλι, τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά, ἀκαρτέρει φιλελεύθερη λαλιά, θυροδέρονει, ἀντιπαλεύει.

- 8) Ξεχωρίσετε ὅσες λέξεις σᾶς φαίνονται ἰδιωματικές.
- 9) Ξεχωρίσετε ὅσες λέξεις εἶναι ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα.
- 10) Τί διαφορὰ βρίσκεται στὴ γλῶσσα τοῦ Ὑμνου καὶ στὴ γλῶσσα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν;
- 11) Τί ἐπιδιώκει ὁ ποιητής; Νὰ διηγηθῆ; Ἡ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ζωηρὲς εἰκόνες;
- 12) Ποιὲς ἔντονες ἀντιθέσεις μᾶς δίνει;
- 13) Κάμετε μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος. (Στροφές, στίχοι, μέτρο).
- 14) Οἱ ὀξύτονες ὁμοιοκαταληξίαι εἶναι ἐντελῶς σωστὲς ἢ μήπως παρουσιάζουν καμμιά ἔλλειψη;

Ἡ κυνηγημένη πέρδικα

Χρ. Χριστοβασίλη σελ. 170—173

- 1) Ἀποδώσετε τὸ νόημα τοῦ διηγήματος μὲ τέσσερες περιλήψεις.
- 2) Κάμετε τὴν περιγραφή τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου μὲ τὸν Ὀλυμπο σὺν βάθος.
- 3) Τί ξέρετε γιὰ τὸν Ὀλυμπο ἀπὸ τὴ Γεωγραφία, τὴν Ἱστορία καὶ τὰ ποιήματα;
- 4) Περιγράψτε μιὰ καλοκαιρινὴ μπόρα ποὺ ἔτυχε νὰ ἰδῆτε.
- 5) Τί ξέρετε γιὰ τὸ κυνῆγι τῶν πουλιῶν μὲ τὰ γεράκια;
- 6) Εἶχεν ὁ συγγραφεὺς ἰδιαίτερους λόγους νὰ ἀντιλαμβάνεται καλύτερα τὸ βάρος τῆς σκλαβιάς;
- 7) Ἐρμηνεύσετε τίς λέξεις: συνάδελφος, στρατοκόπος, λαγαρός, κρεβάτι, πλουμιστός, ζυγώνω, ἔμασε, τσακίζω.
- 8) Εὗρετε τὰ συνώνυμα τῶν λέξεων: στρατοκόπος, λαγαρός, νεροποντή, ἀπέραντος, αὔπνος, βάσανο, βλέμμα, βουβός, δοῦλος.
- 9) Εὗρετε πέντε ἐπίθετα μὲ τὴν κατάληξη: ἴσιος (ὅπως τὸ καμπίσιος). Καθορίσετε τὴ σημασίαν τους καὶ σχηματίσετε φράσεις.
- 10) Ἐμασε. Ἀναγνωρίσετε τὸν τύπο. Κλινετέ τον στὴν ὑποτακτικὴ καὶ προστακτικὴ.
- 11) Διαβάσετε τὰ λόγια τοῦ γέρου, ὅπως θὰ τὰ λέγατε σεῖς.
- 12) Κάμετε συντακτικὴ ἀνάλυσιν στὴν πρώτη παράγραφο καὶ μετατρέψτε τὴν στὴν καθαρεύουσα.

Ὁ Γιαννιός

Ἄλεξ. Παπαδιαμάντη σελ. 101—106

- 1) Διηγηθῆτε τὸ ἐπεισόδιο, ὅπως θὰ τὸ ἐδιηγείτο ὁ Γιαννιός. Βγάλετε τέσσερες περιλήψεις.
- 2) Συσχετίσετε τὸ μῦθο τῆς Μαυρομαντηλοῦς μὲ τὸν ἀρχαῖο μῦθο τῆς Νιόβης.
- 3) Περιγράψετε τὴν ἀγωνία τῆς μητέρας μόλις εἶδε τὸ παιδί της στὴ θάλασσα.
- 4) Γιατί ἐπῆγε τὴν ἡμέρα ἐκείνη στὴ Μαυρομαντηλοῦ ὁ Γιαννιός, ἀφοῦ δὲν εἶχε ὄρεξη γιὰ ψάρεμα; Τί φαίνεται νὰ πιστεύη ὁ συγγραφεὺς;
- 5) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις: νεύω, εὐρύς, γραφικός, κύπτω, ὀλισθαίνω, ὑπόσαθρος, ἀνασύρω.
- 6) Εὗρετε τὰ ἀντίθετα τῶν λέξεων: ἀσάλευτος, σαθρός, ἀνυψώνω, μελαγχολία, ρίζα, ἐπιφάνεια, πλησίον, ἐπιδεξιότης θάλλω.
- 7) Ξεχωρίσετε τὶς λέξεις τῆς δημοτικῆς ποὺ ὑπάρχουν στὴν καθαρεύουσα τοῦ Παπαδιαμάντη. Τί ἐπίδραση ἔχουν στὴ γλωσσά του;
- 8) Ξεχωρίσετε τὶς λέξεις ποὺ σημαίνουν ἐργαλεῖα λέχνης. Φέρετε καὶ δικὰ σας παραδείγματα.
- 9) Ξεχωρίσετε δέκα ἀφηρημένα οὐσιαστικὰ παραγόμενα ἀπὸ ρήματα.
- 10) Ἀναλύσετε στὰ συνθετικά τους πέντε σύνθετα καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 11) Κλίνετε τὰ ρήματα πιάνω καὶ τραβῶ. Σχηματίσετε φράσεις μὲ διαφόρους τύπους τῶν ρημάτων αὐτῶν.
- 12) Ξεχωρίσετε πέντε σύνθετα μὲ πρόθεση καὶ πέντε ἐμπροθέτους προσδιορισμούς.
- 13) Μετατρέψετε στὴ δημοτικὴ τὴν παράγραφο «δὲν παρῆλθον ὀλίγα στιγμαί...».
- 14) Ἀντιγράψετε τὴν παράγραφο «ὁ Γιαννιός ὅμως εἶδε... βυθισθῆ τὸ παιδίον» καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.

Τὰ νησιά μας

Ποίημα ,Αρ. Προβελεγγίου σελ. 137

- 1) Ποιά Ἑλληνικά νησιά ἔχει ὑπ' ὄψει του περισσότερο ὁ ποιητής; Πῶς τὸ συμπεραίνετε;
- 2) Ποιὲς ὁμορφιὲς βρίσκει σ' αὐτά;
- 3) Μὲ τί παρομοιάζει τὸ καθένα χωριστὰ κι' ὅλα μαζί;
- 4) Ποιοὺς ζωγραφικοὺς πίνακες μπορούμε νὰ σχεδιάσωμε ἀπὸ τὸ ποίημα;
- 5) Μὲ ποιά ἐπίθετα καὶ μὲ ποιὲς φράσεις μᾶς παρουσιάζει ὁ ποιητὴς τὶς ὁμορφιὲς τῶν νησιῶν;
- 6) Ποιά στροφὴ σᾶς φαίνεται περισσότερο πραγματικὴ (ρεαλιστικὴ) καὶ περισσότερο γραφικὴ;
- 7) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις καὶ φράσεις: νεραΐδες φυκοστόλιστες, μπουγάζια, μελέμια, μαϊστράλια, μυριοχάραχτα ἀκρογιάλια, πύργοι γιγαντόχτιστοι, βαρκοῦλες λευκοφτέρουγες, ἀγριοκαίρια, ζαφειρόνια κορόνα.
- 8) Ἀναλύσετε τὰ σύνθετα στὰ συνθετικά τους καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 9) Ξεχωρίσετε τὰ τοπικὰ ἐπιρρήματα. Ἀναφέρετε καὶ ὅσα ξέρετε σεῖς.
- 10) Κάμετε σύνταξη στὴν τελευταία στροφὴ καὶ καθορίσετε τὴ συντακτικὴ θέση ὄλων τῶν προτάσεων καὶ τῶν λέξεων.
- 11) Κάμετε μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος (στίχους, στροφές, μέτρο).
- 12) Ξεχωρίσετε τοὺς στίχους ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ τελευταίου τόνου καὶ καθορίσετε ποιοὶ ἔχουν καὶ ποιοὶ δὲν ἔχουν ὁμοιοκαταληξία.

Ζάκυνθος

Κ. Παπαγιάννη σελ. 134—136

- 1) Ποιὲς εἶναι οἱ σπουδαιότερες ὁμορφιὲς ποὺ βρίσκει ὁ συγγραφεὺς στὴ Ζάκυνθο;
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴ Ζάκυνθο καὶ γιὰ τὶς ὁμορφιὲς της.
- 3) Διαβάσετε τὶς περιχολές ποὺ σᾶς ἀρέσουν καὶ δεῖξτε τὶς ζωγραφικὲς ἰκανότητες τοῦ συγγραφέως.

- 4) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴ σημασία πού εἶχε ἡ Ζάκυνθος στὴν προετοιμασία τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.
- 5) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὸ Σολωμὸ καὶ γιὰ τὸν Κάλβο.
- 6) Ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις: θεαματικός, γραφικός, πολυδαίδαλος, κυπαρισσόκηπος, παραμυθένιος, ἀχνοβάφομαι, γλαυκόγραμμα, φευγαλέος.
- 7) Προσέξετε τὶς φράσεις: λιγνόκορμος φοίνικας, χλοῖσμένη σκάλα. Τί ἐντύπωση μᾶς δίδουν;
- 8) Ποιὰ ἐπίθετα μποροῦμε νὰ ὀνομάσωμε «ζωγραφικά»; Εὑρετε μερικὰ ἀπὸ τὸ μάθημα μαζί μὲ τὰ οὐσιαστικά πού συνοδεύουν.
- 9) Ἀναλύσετε καὶ ἐρμηνεύσετε πέντε σύνθετα ῥήματα καὶ πέντε οὐσιαστικά.
- 10) Εὑρετε πέντε παραδείγματα γενικῆς κτητικῆς καὶ πέντε προσδιορισμοὺς τῆς αἰτίας.
- 11) Ἀντιγράψετε τὴν τελευταία παράγραφο καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφία τῶν λέξεων.
- 12) Κάμετε τὴ διάκριση τῆς περιγραφῆς ἀπὸ τὴν ἀφήγηση καὶ τὸ διήγημα.

Στὸν κάβο

Θεμ. Ποταμιάνου σελ. 163

- 1) Διηγηθῆτε τὴ ζωὴ τῶν ψαράδων, ὅπως τὴν ἔχετε ἀντιληφθῆσεῖς.
- 2) Περιγράψετε ἓνα κάβο πού ξέρετε.
- 3) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε σχετικὸ μὲ τὸ ψάρεμα.
- 4) Διηγηθῆτε πὼς γίνεται τὸ ψάρεμα στὴν περιοχή τοῦ κάβου.
- 5) Διαβάσετε ὅσα μέρη σὰς ἀρέσουν περισσότερο.
- 6) Διαβάσετε τὴν περικοπὴ «Εἶναι μιὰ σκηνὴ βιβλικὴ—ἀνεβαίνει στὸν ἀέρα». Καθορίσετε τὴν ὁμορφιὰ τῆς εἰκόνας. Τί ἐπίδραση ἔχουν στὴν ψυχὴ μας οἱ εἰκόνες αὐτοῦ τοῦ εἵδους;
- 7) Σεχωρίσετε τὶς λέξεις πού σημαίνουν ἐπαγγέλματα. Καθορίσετε τὴν ἑτυμολογία τους καὶ τὴ σημασία τους.
- 8) Σεχωρίσετε καὶ ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις πού ἀναφέρονται στὴν ἐργασία καὶ τὴ ζωὴ τῶν ψαράδων.
- 9) Εὑρετε τὰ ἐπίθετα πού παράγονται ἀπὸ τὰ ἐπόμενα οὐσια-

στικά : ἔρημιά, σπίτι, τόπος, γυαλί, τέχνη, θάλασσα, μέρος, πρῶι, νύχτα.

- 10) Εὔρετε ἀπὸ ποῖα οὐσιαστικὰ γίνονται τὰ ἐπόμενα ἐπίθετα : βιβλικός, ζωηρός, δραματικός, ψαράδικος, πῆλινος. Καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 11) Κλίνετε τὸ ρῆμα φεύγω καὶ σχηματίζετε φράσεις.
- 12) Ξεχωρίσετε ἀπὸ δύο ἐμπροθέτους προσδιορισμοὺς τοῦ ὀργάνου (ἢ μέσου), τῆς αἰτίας καὶ τοῦ σκοποῦ.
- 13) Ξεχωρίσετε μιὰ πρόταση χρονικὴ, μιὰ αἰτιολογικὴ καὶ μιὰ τελικὴ.
- 14) Μετατρέψετε στὴν καθαρεύουσα τὴν πρώτη παράγραφο.

Ψαράδες

Ποίημα Γ. Ἀθάνα σελ. 165

- 1) Ποιῆς ὁμοιότητες καὶ ποιῆς διαφορὲς παρουσιάζει ἡ ζωὴ τῶν ψαράδων στὸ ποίημα τοῦτο καὶ στὴ προηγούμενη περιγραφή ;
- 2) Ποιῆς εἶναι οἱ ἀπολαύσεις καὶ οἱ χαρὲς πὸν ἐπιθυμεῖ ὁ ποιητής ;
- 3) Ξεχωρίσετε τὶς ποιητικὲς φράσεις καὶ τὰ σύνθετα.
- 4) Ἐπαλαβετε καὶ ἐρμηνεύσετε τὶς ἄγνωστες λέξεις.
- 5) Ἀπὸ ποῖα ρήματα παράγονται τὰ οὐσιαστικὰ ριζιὰ καὶ κραξιὰ ; Φέρετε καὶ ἄλλα παραδείγματα καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν.
- 6) Ἀπὸ ποῖο οὐσιαστικὸ παράγεται τὸ ἐπίθετο ζηλιάρικος ; Εὔρετε καὶ ἄλλα παραδείγματα καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τῶν ἐπιθέτων.
- 7) Εὔρετε ὅσες λέξεις παράγονται ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ ψάρι, τακτοποιήσετέ τες σὲ κανονικὴ σειρὰ καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 8) Θυμηθῆτε ὅσες σύνθετες λέξεις ξέρετε μὲ α' συνθετικὸ τὸ ψάρι.
- 9) Ἀναγνωρίσετε τὰ ρήματα, ποίας ἐγκλίσεως καὶ ποίου χρόνου εἶναι τὸ καθένα.
- 10) Ξεχωρίσετε τοὺς ἐμπροθέτους προσδιορισμοὺς καὶ καθορίσετε τὴ σημασία τους.

- 11) Ξεχωρίσετε τὶς χρονικὲς προτάσεις.
- 12) Ποιοὺς χρονικοὺς συνδέσμους ἔχομε ἐκτὸς ἀπὸ τὸν : ὅταν.
- 13) Κάμετε μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος.
- 14) Προσέξτε τὶς ὀξύτονες ὁμοιοκαταληξίαι. Ποιῆς εἶναι πλήρεις καὶ ποιῆς ἀτελεῖς :

Στὸ καλοῖσκιωτο χωριό

Ποίημα Κ. Παλαμᾶ σελ. 156—157.

- 1) Διηγηθῆτε τὴν ἐκδρομὴν πρὸς μᾶς περιγράφει ὁ ποιητὴς ἐντελῶς ἐλεύθερα, σὰν νὰ τὴν ἐκάνατε σεῖς οἱ ἴδιοι.
- 2) Ἀναπτύξτε τὸ περιεχόμενον κάθε στροφῆς χωριστά.
- 3) Ξεχωρίσετε τὶς ποιητικὰς λέξεις καὶ φράσεις.
- 4) Ξεχωρίσετε τὶς παρομοιώσεις καὶ τὶς μεταφορὰς.
- 5) Ξεχωρίσετε τὶς ἀντιθέσεις.
- 6) Καθορίσετε τὸ ἀποτέλεσμα πρὸς φέρουν τὰ ποιητικὰ μέσα.
- 7) Ποιῆς εἰκόνες μποροῦμε νὰ σχεδιάσωμε ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦτο :
- 8) Ξεχωρίσετε καὶ διαβάσετε τοὺς στίχους ἢ τὶς στροφὰς πρὸς σὰς ἄρεσαν περισσότερο.
- 9) Ἑρμηνεύσετε τὶς λέξεις : πλουμίζω, ροζώνω, νοτίζομαι, γεράνιος, ξειράντωση, ἄρπα.
- 10) Ἀναλύσετε, καὶ ἐρμηνεύσετε τὰ σύνθετα ἐπίθετα, οὐσιαστικὰ καὶ ῥήματα.
- 11) Ξεχωρίσετε τὶς σπάνιαις λέξεις καὶ ἐκτιμῆστε τὴν ἀξίαν τοὺς στὸν ποιητικὸν λόγον.
- 12) Προσέξτε τὸ γλωσσικὸν πλοῦτον καὶ τὴν γλωσσοπλαστικὴν ἱκανότητα τοῦ ποιητοῦ.
- 13) Εὑρετε τὰ οὐσιαστικὰ πρὸς σημαίνουν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ῥημάτων : σβήνω, θερίζω, νοτίζω, ξυπνάω, σαλεύω, στρώνω, παίζω.
- 14) Κάμετε μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος. Προσέξτε τὶς συνιζήσεις.
- 15) Κάμετε σχηματικὴν παράστασιν μιᾶς στροφῆς.

Ὁ θέρος

Εὔστρ. Εὔστρατιάδῃ σελ. 151—154

- 1) Ἀποδώσετε τὸ νόημα μὲ τέσσερες περιλήψεις.
- 2) Χαρακτηρίσετε τὸ γέρο - Θωμᾶ καὶ καθορίσετε τὶς ἀρετὲς του.
- 3) Ἀναπτύξτε τὴ σημασίαν πού ἔχει ἡ ἐργασία τοῦ καλοῦ γεωργοῦ στὴ χώρα μας.
- 4) Ξεχωρίσετε τὰ μέρη πού δείχνουν τὴν ἀγάπῃ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας μεταξύ των.
- 5) Ξεχωρίσετε τὶς φαιδρὲς σκηνές.
- 6) Προσέξτε καὶ ἐρμηνεύστε τὶς συνήθειες τῶν ἐργατῶν, ὅταν ἀρχίζει καὶ ὅταν τελειώνει ἡ ἐργασία.
- 7) Ἐρμηνεύστε τὶς λέξεις πού συναντήσατε πρώτη φορά.
- 8) Ξεχωρίσετε τὶς λέξεις πού σημαίνουν γεωργικὰς ἀσχολίας.
- 9) Εὑρετε τὰ ῥήματα μὲ τὰ ὁποῖα ἐκφράζονται οἱ ἀσχολίες αὐτές.
- 10) Ξεχωρίσετε τὶς λέξεις πού φανεροῦν πράγματα τὰ ὁποῖα ἀνήκουν στοὺς γεωργούς.
- 11) Προσέξτε τὴ διαφορὰ στὰ ὀνόματα: τὸ θέρος - ὁ θέρος, ὁ βίος - τὸ βίος.
- 12) Ξεχωρίσετε πέντε φράσεις μὲ παρομοίωση καὶ πέντε μὲ μεταφορά.
- 13) Ξεχωρίσετε πέντε φράσεις μὲ ἐπιρρηματικὸ προσδιορισμὸ καὶ καθορίσετε τὴ σημασίαν τους.
- 14) Κλίνετε τὰ ῥήματα σώνομαι καὶ χαίρομαι.
- 15) Γελάσανε ὅλοι Μετατρέψτε τὴ μικρὴ αὐτὴ παράγραφον στὴν καθαρεύουσα.
- 16) Ἀναγράψτε τὴν τελευταίαν παράγραφον καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων.

Θέματα συνδέσεων

Ἡ γιαγιά προσεύχεται. — Τὸ ἐκκλησάκι μὲ τὶς παλιὲς εἰκόνες.

Ὁ καστανάς. — Ἐχε γειὰ καλοκαῖρι.

«Καλημέρα σχολειό μας!».

Τὸ δένδρο τοῦ κήπου μας. — Ὁ πλάτανος τῆς βρύσης.

Ἐφέλειες καὶ χαρὲς ποὺ μᾶς δίνουν τὰ δένδρα.

Ἡ λαϊκὴ παράδοση γιὰ τὸ Γκιώνη.

Ἡ πιὸ μεγάλη σκληρότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄπὸ δῶ πέρασε ὁ πόλεμος!

Ἡ σημαία μας περνάει!

Τὸ γατάκι μας (ἢ τὸ σκυλάκι ἢ τὸ κουνελάκι κ.τ.λ.).

Ὁ μικρὸς ξενιτεμένος.

Ὁ μικρὸς τραυματίας. — Ἡ εὐγνωμοσύνη.

Μιά χειμωνιάτικη νύχτα.

Ἡ λειτουργία τῶν Χριστουγέννων.

Τὰ δάκρυα τοῦ πατέρα. — Στὸ παλὸ παιδί μου.

Περνάει ἓνα караβάνι.

Ὁ Ἄδης φωτίστηκε. — Ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός.

Τὸ πουλάκι στὸ κλουβί.

Ἡ καλοκαιρινὴ μπόρα.

Ἡ καλύτερη μέρα τοῦ φτωχοῦ ψαρά.

Ἐνα χαριτωμένο ἀκρογιάλι.

Μιά καταπράσινη ρεματιά!

Ἐνα μαγευτικὸ ἡλιοβασίλεμα.

Τὸ ψάρεμα. — Ἡ κακαβιά.

Προφῆνι ἐκδρομὴ. — Διασκέδαση στὰ πλατάνια.

Τὸ εὐλογημένο σιτάρι. — Ἡ χαρὰ τοῦ γέρου γεωργοῦ.

Ο Δ Η Γ Ο Σ
Τῆς Μελέτης τῶν Νέων Ἑλληνικῶν

Μ Ε Ρ Ο Σ Α'.

Αναλύσεις λογοτεχνικῶν ἔργων μέ ὑποδείξεις
καί ἐρωτήσεις.

Τ Μ Η Μ Α Γ'.

Γιά τά Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα τῆς Δ' Τάξεως τῶν Γυμνασίων
καί τῆς Β' τάξεως τῶν Ἀστικῶν Σχολείων

(ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, ΒΕΚΙΑΡΕΛΛΗ, ΖΗΣΗ κ. ἄ.)

Ε Κ Δ Ο Σ Η 1943

Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν

Π. Δέλτα σελ. 7—10

- 1) Διηγηθῆτε τὸ μάθημα, προσθέτοντες καὶ ὅ,τι ἄλλο ξέρετε ἀπὸ τὰ θεησκευτικά.
- 2) Διαιρέσετέ το σὲ τρία τμήματα καὶ βγάλτε περιλήψεις.
- 3) Ἐπαναλάβετε καὶ ἐρμηνεύσετε τὶς ἄγνωστες λέξεις.
- 4) Πῶς φαντάζεσθε τὴ Ναζαρετ ἀπὸ τὴ φράση «σὰ φούχτα μαργαριτάρια σὲ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα» ;
- 5) Κάμετε μιὰ φανταστικὴ περιγραφή τῆς συγκεντρώσεως τῶν Ἰουδαίων στὴν Ἱερουσαλήμ.
- 6) Πῶς μᾶς παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς σ' ὄλο τὸ διήγημα ;
- 7) Προσέξτε στὴν εἰκόνα (σελ. 9) τὴν ἀντίθεση τῶν προσώπων. Καθορίσετε ἀπὸ ποῦ προέρχεται τὸ φῶς. Τί συμβολικὴ ἔννοια ἔχει αὐτό ;
- 8) Ἐκθέσετε τὴν ἐντύπωσή σας ἀπὸ τὸν τρόπο ποῦ διηγεῖται τὴ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ὁ συγγραφεὺς.
- 9) Σχηματίσετε τέσσερες φράσεις μὲ τὸ ὄνομα «Ἰησοῦς» σὲ διάφορες πτώσεις.
- 10) «Ὅταν ἔγινε ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν..... μαζί τους». Χωρίσετε τὴν παράγραφο σὲ προτάσεις καὶ ἀναγνωρίσετε τὰ συντακτικὰ στοιχεῖα ποῦ ξέρετε.
- 11) Κλίνετε τὸ ρῆμα βλέπω. Καθορίσετε τὶς ἀνωμαλίες του (στὴ νέα γλῶσσα).
- 12) Ἀντιγράψτε τὴν παράγραφο ποῦ ἀναλύσατε καὶ ἀποστηθίσετε τὴν ὁρθογραφία τῶν λέξεων.

Ὁ "Αἰ-Νικήτας

κατὰ Ν. Πολίτην σελ. 24.

- 1) Διηγηθῆτε τὴν παράδοση. Καθορίσετε τὸν τόπο στὸ χάρτη.
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τοὺς κουρσάρους.
- 3) Διηγηθῆτε παρόμοιες παραδόσεις ἀπὸ τὴν πατρίδα σας ἢ γνωστὲς ἀπὸ ἀναγνώσματα.
- 4) Τί ἐκφράζουν οἱ παραδόσεις αὐτές ; Τί ἐξηγοῦν ;
- 5) Προσέξτε τὴν ἀπλότητα, τὴ συντομία, τὴ σαφήνεια ποῦ χαρακτηρίζει τὶς λαϊκὲς διηγήσεις (λίτον καὶ ἀπέριττον ὕφος).

- 6) «Οί Χριστιανοί σάν εΐδαν... νά τούς γλιτώση». Ξεχωρίσετε τīs προτάσεις, χαρακτηρίσετέ τες καί αναγνωρίσετε τά γνωστά συντακτικά στοιχεία.
- 7) Ἐπὶ ποιῦ οὐσιαστικῷ παράγεται τὸ οὐσιαστικὸ «πεταλιά»; Νά βροῦτε ἄλλα πέντε ὅμοια καί νά καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 8) Νά βροῦτε ἄλλα τρία παρασύνθετα ἐπιρροήματα σάν τὸ ἀποβραδὶς (ἀπο-βράδυ, ἀποβραδὶς). Καθορίσετε τὴν παραγωγή καί τὴ σημασία τους.
- 9) Ἐβροῦν. Ἐπάρεχει καί ἄλλος τύπος; Νά κλιθῆ τὸ ῥῆμα βρίσκω σ' ὅλους τοὺς χρόνους.
- 10) «Τὸ εἶχε πάρεει ὁ ἕπνος» «τὴν πῆραν τὰ κλάματα» «τὸ πῆραν καί τὸ κράτησαν». Νά καθορισθῆ ἡ διαφορά τῆς σημασίας τοῦ ῥήματος παίρνω (κυριολεξία - μεταφορά).
- 11) «Τὸ πρῶτὸ πού ἀνοιξαν... τὴν πῆραν τὰ κλάματα». Γράψετε ὅλο τὸ τμήμα στὴν καθαρεύουσα.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα τῆς Ἁγίας Σοφίας

Ἄνδρ. Καρκαβίτσα σελ. 22.

- 1) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴν ἄλωση τῆς Κ/λεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους σταυροφόρους καί τὴ λεηλασία τῶν θησαυρῶν τῆς.
- 2) Διηγηθῆτε τὴν παράδοση αὐτὴ καί ὅσες ἄλλες παρόμοιες παραδόσεις ξέρετε.
- 3) Τί ἐκφράζουν οἱ παραδόσεις αὐτές; Ποιὰ ἰδανικὰ παρουσιάζουν συνενωμένα στὴν ψυχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ;
- 4) Συγκρίνετε τὴν παράδοση αὐτὴ μὲ τὴν προηγούμενη ὡς πρὸς τὴ γλῶσσα. Ξεχωρίσετε τīs λέξεις πού δὲ βρίσκονται στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ. Ἐκτιμήσετε τὴν ἀξία τους καί τὸ ἀποτέλεμά τους.
- 5) Προσέξετε τὰ οὐσιαστικὰ ὡς κατηγορούμενα καί ἐπιθετικούς προσδιορισμούς (ζαφείρι, κλίνη κτλ.).
- 6) Καθορίσετε τὰ στοιχεία πού μεταχειρίζεται πολὺ ὁ συγγραφεὺς καί τὸ ἀποτέλεσμα πού πετυχαίνει (ζωηρότητα, πλουτός, λαμπρότητα κ.τ.λ.).
- 7) Καθορίσετε τὴ διαφορά τῆς λαϊκῆς ἀπὸ τὴ λογοτεχνικὴ δημοτικῆς.

- 8) Κλίνετε τὸ ρῆμα πηγαίνω καὶ πάω.
- 9) Σημειώστε τὴν ὀρθογραφικὴ διαφορὰ τῶν λέξεων παίρνω-παιρῶ. Τοῖχος-τεῖχος. Σχηματίσετε τέσσερες προτάσεις μὲ τὶς λέξεις αὐτές.
- 10) Ἀπολύτρωση. Ἀπὸ ποῦ ρῆμα παράγεται καὶ τί σημαίνει ; Φέρετε ἄλλα πέντε παραδείγματα.
- 11) Κατάργηρος. Τί σημασία ἔχει ἐδῶ ἡ πρόθεση κατὰ ; Φέρετε ἄλλα πέντε παραδείγματα.
- 12) Ἀντιγράψετε τὴν τελευταία παράγραφο.

Τὸ πάροιμο τῆς Πόλης

Δημοτικὸ σελ. 68

- 1) Διηγηθῆτε ἐλεύθερα τὸ νόημα.
- 2) Συγκρίνετέ το μὲ τὶς λαϊκὰς παραδόσεις.
- 3) Ποιὰς ἀντιλήψεις καὶ πεποιθήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐκφράζει ;
- 4) Καθορίσετε τὰ στοιχεῖα ποὺ ἐξαίρουν τὸν πλοῦτο καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς Πόλης.
- 5) Προσέξτε τὴν ἔννοια τῶν τριῶν πρώτων στίχων. Τί συμβαίνει στὴν πραγματικότητα καὶ ποιά ἐντύπωση δημιουργεῖται ;
- 6) Πῶς παρουσιάζονται ἐδῶ οἱ Φράγκοι καὶ γιατί ;
- 7) Ἐρμηνεύστε τὶς λέξεις καὶ φράσεις ποὺ ἀναφέρονται στὴ λειτουργία.
- 8) Ξεχωρίστε ὅσα ῥήματα εἶναι σὲ προστακτικὴ καὶ κάμετε τὴ γραμματικὴ ἀναγνώρισή τους.
- 9) Σημειώστε τοὺς προσδιορισμοὺς ποὺ σημαίνουν τόπο καὶ χρόνο.
- 10) Πάροιμο. Γράψετε τὰ συνώνυμα τῆς λέξεως καὶ ἄλλα πέντε ῥηματικὰ οὐσιαστικὰ μὲ κατάληξι -σιμο. Καθορίσετε τὴ σημασία τους.
- 11) Προσέξτε τὴ σημασία τοῦ ῥήματος σημαίνω στὴν ἀρχαία, στὴν καθαρῆουσα, στὴ δημοτικὴ.
- 12) Κάμετε τὴ μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος (στίχοι, συλλαβές, μέτρο κτλ.).
- 13) Προσέξτε τὴν τομὴ τοῦ 15σύλλαβου τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν (8+7).

- 14) Προσέξτε ποιές λέξεις πρέπει να διαβασθοῦν με συνίζηση καὶ ποιές ὄχι.

Ἡ πομπή τῶν Παναθηναίων

Χρ. Τσοῦντα σελ. 33—36

- 1) Περιγράψτε τὴν ἑορτὴ ἐλεύθερα ἐξαίροντες τὰ σπουδαιότερα μέρη της.
- 2) Προσέξτε τὰ εἶδη τῶν ἀγώνων. Τί ἀποδεικνύουν αὐτὰ γιὰ τὶς ἀντιλήψεις καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ;
- 3) Πῶς προσπαθοῦσαν νὰ ἐπιδείξουν τὸν πλοῦτο καὶ τὴ δύναμη τῆς πόλεως ;
- 4) Οἱ ἐπιδιώξεις καὶ οἱ ἐπιδείξεις τῶν Ἀθηναίων συμβιβάζονται μὲ τὸ ἰδανικὸ τῆς καλοκαγαθίας ;
- 5) Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ εἶχεν ἐπίδραση στὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀνάπτυξιν τῶν Ἀθηναίων ; Ἔχομε τεκμήρια ; (Ζωφόρος Παρθενῶνος. Παναθηναϊκὸς Ἰσοκράτους κ.τ.λ.).
- 6) Παραβάτε μὲ τὴν ἐθνικὴ μας ἑορτὴ. Ὑπάρχουν ὁμοιότητες ;
- 7) Διευκρινίσετε τὴν ἔννοια τῶν ἐπιθέτων μικροπρεπής, μεγαλοπρεπής, μονότονος, ποικίλος, ἀπὸ καλλιτεχνικὴ ἔποψη.
- 8) Ἐξετάσετε ἐτυμολογικῶς τὶς λέξεις ἀλλητής (ἀλλῶς—ἀλλέω—ἀλλητής) κιθαριστής, ἱεροποιός, κανηφόρος, ἐκατόμβη.
- 9) Ἐξετάσετε ἱστορικῶς τὴ σημασίαν τῶν ρημάτων : διακρίνομαι, ἀγωνίζομαι, ἐπισφραγίζομαι.
- 10) Κάμετε πλήρη συντακτικὴ ἀνάλυσιν τῆς πρώτης παραγράφου.
- 11) Πῶς ἀντιλαμβάνεσθε ἀπὸ τὸ μάθημα τοῦτο τὴν καθαρεύουσα τῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων ; Ποιὲς ἀρετὲς ἐπιδιώκει ;
- 12) Μεταφέρετε στὴ δημοτικὴ τὴν παράγραφο : «οἱ Ἀθηναῖοι ἐφιλοτιμήθησαν..... ὑπηκόων πόλεων».

Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα

Ποίημα Στ. Δάφνη σελ. 31—33

- 1) Περιγράψετε τὴ συγκέντρωση τοῦ λαοῦ στὴν Ὀλυμπία, ὅπως τὴν ἐφαντάσθη ὁ ποιητής.
- 2) Ἐξχωρίσετε διάφορες εἰκόνες καὶ ἀναλύστετέ τις προσεκτικὰ καὶ παραστατικὰ.
- 3) Διηγηθῆτε τὸ θρίαμβο καὶ τὸ θάνατο τοῦ Διαγόρα.
- 4) Διηγηθῆτε ὅ,τι ἄλλο ξέρετε σχετικὸ μὲ τις συγκεντρώσεις ὄλων τῶν Ἑλλήνων στὴν Ὀλυμπία.
- 5) Ἐκθέσετε τὰ συμπεράσματά σας γιὰ τὸν πολιτισμὸ τῶν ἀρχαίων.
- 6) Καθορίσετε τὴν ἐπίδραση τοῦ πνεύματος τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων στὸ σημερινὸ πολιτισμὸ.
- 7) Ἐξετάσετε τὴ δεξιότητα τοῦ ποιητοῦ στὶς περιγραφές.
- 8) Ἐξετάσετε τὴ δεξιότητα τοῦ ποιητοῦ στὴ δημιουργία ποιητικῶν φράσεων.
- 9) Ἐξχωρίσετε ὀνόματα καὶ ῥήματα ποὺ ἔχουν μεταφορικὴ σημασία.
- 10) Ἐρμηνεύσετε τὴν ἔννοια τῶν λέξεων καὶ φράσεων ποὺ ἀναφέρονται στοὺς ἀγῶνες καὶ στὴν ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.
- 11) Κρίνετε γενικώτερα τὴ γλῶσσα τοῦ ποιήματος ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχει.
- 12) Ἐξετάσετε τὴ συμφωνία μορφῆς καὶ περιοχομένου (ζωηρότης, μεγαλοπρέπεια, πανηγυρικὸν ὕφος).
- 13) Ποιὸ ἰδανικὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου βγαίνει ἀπὸ τὴ φράση «Ἀπόθανε Διαγόρα, ποιά δόξα ὠραιότερη θὰ ἐπιθυμήσης πιά»;
- 14) Νὰ γίνῃ μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος (στίχος, στροφή, ὁμοιοκαταληξία, μέτρον κτλ.).
- 15) Νὰ δειχθῇ στοὺς στίχους 1, 19, 20, 49, 57 ἡ διαφορὰ τῆς τομῆς ἀπὸ τὸ λαϊκὸ δεκαπεντασύλλαβο (5+10, 4+11, 3+12).

Ὁ ἄγνωστος μετανάστης

Γ. Καλαματιανοῦ σελ. 123-127

- 1) Ξεχωρίσετε τὸν πρόλογο τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τὸ καθαυτὸ διήγημα καὶ καθορίσετε τὴ σχέση τῶν.
- 2) Χαρακτηρίσετε τὴν προσωπικὴ ἐπιθυμία τοῦ συγγραφέως καὶ καθορίσετε τὴν ἀξία ποὺ ἔχει ἡ ἐφαρμογὴ τῆς στὴν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.
- 3) Διηγηθῆτε τὴν ἱστορία τοῦ μετανάστου καὶ συσχετίσατέ τὴν μὲ ἄλλες γνωστὲς παρόμοιες ἱστορίες.
- 4) Δεῖξετε πόσο ἔχουν συντελέσει στὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν εὐημερία τῆς ὑπαίθρου οἱ μετανάστες.
- 5) Καθορίσετε τίς ἀρετὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες πηγάζουν οἱ πράξεις τῶν μεταναστῶν.
- 6) Ἐξετάσατε τὴ στάση τῶν λαῶν πρὸς τοὺς εὐεργέτες του (ἀπὸ τὸ διήγημα τοῦτο).
- 7) Ἐπαναλάβετε καὶ ἐρμηνεύσατε τίς ἄγνωστες λέξεις.
- 8) Ξεχωρίσατε δέκα λέξεις τῆς λαϊκῆς δημοτικῆς καὶ δέκα τῆς λογοτεχνικῆς δημοτικῆς.
- 9) Ξεχωρίσατέ πέντε λέξεις σύνθετες μὲ πρόθεση (α' συνθετικό) καὶ πέντε μὲ ἄλλη λέξη.
- 10) Προσέξατε τὸ ὄνομα ναῦλα (τοῦ λείπανε τὰ ναῦλα) ὡς πρὸς τὴν κλίση καὶ τὴ σημασία. Συγκρίνατε ἄλλα ὅμοια οὐσιαστικά (καπνός, λόγος, σταθμός, σκελετός, χρόνος κ.τ.λ.). Ποῖα ὀνόματα λέγονται ἑτερογενῆ ἢ διπλογενῆ ;
- 11) Ξεχωρίσατε τρεῖς φράσεις ποὺ ἔχουν ρῆμα μὲ ἀντικείμενο ὀλόκληρη πρόταση.
- 12) Ξεχωρίσατε πέντε ἐμπροθέτους προσδιορισμοὺς τοῦ ὀργάνου.
- 13) Ξεχωρίσατε πέντε ἐμπροθέτους προσδιορισμοὺς τοῦ τρόπου.
- 14) Μεταφέρατε στὴν ἀπλῆ καθαρεύουσα τὴν παράγραφο «Εἶ-
ναι, παιδί μου, μιὰ δλάκερη ἱστορία. . . ».

Ἄγαθῶν ἀφθονία

Ἄνδρ. Καρκαβίτσα σελ. 120-123.

- 1) Ἐκθέσατε ἐλεύθερα τὴ γενικὴ ἐντύπωσή σας ἀπὸ τὸ διήγημα.
- 2) Νὰ κάμετε ψυχολογικὴ ἀνάλυση τῶν προσώπων.

- 3) Νὰ ἐξετάσετε τὴ σημασία καὶ τὴ σοβαρότητα τῶν γεγονότων τοῦ διηγήματος.
- 4) Νὰ ἐξετάσετε τὴ σχέση πού ἔχει τὸ διήγημα μὲ τὴ γνώμη: «ἡ ὀλιγάρεια καὶ ἡ καλὴ καρδιὰ δημιουργοῦν εὐτυχία».
- 5) Νὰ ξεχωρίσετε τὰ εἰσράπελα (χιουμοριστικά) στοιχεῖα τοῦ διηγήματος.
- 6) Νὰ ἐξετάσετε ἂν τὸ χιούμορ τοῦ συγγραφέως προέρχεται ἀπὸ συμπάθεια ἢ ἀντιπάθεια πρὸς τὰ πρόσωπα.
- 7) Νὰ διαιρέσετε τὸ διήγημα σὲ τμήματα.
- 8) Νὰ καθορίσετε τὴ διαφορά τοῦ εἴδους: διήγημα, ἀπὸ τὰ εἶδη: περιγραφὴ, ἀφήγηση ἢ διήγηση.
- 9) Νὰ ἐρμηνευθοῦν οἱ λαϊκὲς λέξεις καὶ φράσεις τοῦ διηγήματος (γουρλίδικος, σκοινι-λουρί, σὰν νὰ κατάπιε ψαροκόκκαλο κ.τ.λ.). Νὰ βρεθοῦν καὶ ἄλλες συνώνυμες ἢ ὅμοιες.
- 10) Καρολόγος. Νὰ βρεθοῦν καὶ ἄλλα οὐσιαστικά σύνθετα μὲ τὸ-λόγος (λόος, λος) (ἀπὸ τὸ λέγω=συλλέγω, ἀσχολοῦμαι) καὶ νὰ ἐρμηνευθοῦν.
- 11) Λαθουράτος. Νὰ βρεθοῦν καὶ ἄλλα ἐπίθετα σὲ -άτος καὶ νὰ καθορισθῇ ἡ σημασία τους.
- 12) Νὰ βρεθοῦν τρεῖς προτάσεις μὲ κατηγορούμενο καὶ τρεῖς μὲ ἐπιρρηματικὸ προσδιορισμὸ τοῦ ρήματος.
- 13) Μεταφέρετε στὴν ἀπλὴ καθαρεύουσα τὴν παράγραφο «Ὅπως-δήποτε ἡ Δεσποινιώ...».
- 14) Συγκρίνετε τὸ διήγημα τοῦτο μὲ τὴν παράδοση «ἡ Ἁγία τράπεζα τῆς Ἁγίας Σοφίας» ὡς πρὸς τὴ γλῶσσα καὶ τὸ ὕφος.

Πληγωμένοι κι' οἱ δύο

Πηγ. Δέλτα σελ. 45—51

- 1) Διαιρέσετε τὸ μάθημα σὲ τμήματα καὶ βγάλτε σύντομες περιλήψεις.
- 2) Σχεδιάσετε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ χάρτη τὴν τοπογραφία τοῦ διηγήματος.
- 3) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τοὺς πολέμους τοῦ Βασιλείου Β' ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.
- 4) Χαρακτηρίσετε τὰ διάφορα πρόσωπα τοῦ διηγήματος.
- 5) Ἐξετάσετε τὰ στοιχεῖα πού μᾶς δίδουν πληροφορίες γιὰ

τῆ ζωῆ, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, τὶς ἀντιλήψεις κ.τ.λ. τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου.

- 6) Ξεχωρίσετε πέντε δευτερεύουσες προτάσεις μὲ διαφορετικὴ σημασία.
- 7) Ξεχωρίσετε μερικὰ ῥήματα μὲ ἀντικείμενο ὁλόκληρη πρόταση. Κατατάξτε τὰ ῥήματα αὐτὰ σὲ κατηγορίες (λεκτικά, ἐφειτικά κ.τ.λ.). Πῶς συντάσσονται τὰ ῥήματα αὐτὰ στὴν ἀρχαία;
- 8) Ἀναγνωρίσετε τοὺς τύπους: μαθημένος, ἀποκαμωμένος, συναγμένος κ' ἄλλους ὁμοίους. Κλίνετε τὸ ῥήμα μαθαίνω.
- 9) Καθορίσετε μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὸ διήγημα τὴ χρήση καὶ τὴ σημασία τῶν ἀχωρίστων μορίων ξε—καὶ δυσ—.
- 10) Συγκρίνετε τὸ διήγημα μὲ ἄλλα διδαγμένα διηγήματα ὡς πρὸς τὴ γλῶσσα.
- 11) Μεταφέρετε στὴν καθαρεύουσα τὰ τρία πρῶτα ἐδάφια (μέχρι «νὰ τὴ διορθώσῃ»).
- 12) Προσέξτε τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ἄνεση ποὺ παρουσιάζει ὁ λόγος σ' αὐτὸ τὸ διήγημα.

Τὸ προσκύνημα τοῦ Βουλγαροκτόνου

Ποίημα Γεωργ. Δροσίνη σελ. 51

- 1) Διηγηθῆτε ὅ,τι γνωρίζετε γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Βουλγαροκτόνου εἰς τὰς Ἀθήνας, γιὰ τὸ προσκύνημα, τὰ ἀφιερῶματά του κ.τ.λ.
- 2) Ποιὰ σκηνὴ τῆς ἐπισκέψεως ἔχει γιὰ θέμα του ὁ ποιητὴς καὶ πῶς τὴν χρησιμοποιεῖ; τί προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ;
- 3) Ποῖα ἱστορικὰ γεγονότα ὑπονοοῦν ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη στροφή τοῦ ποιήματος;
- 4) Ποιὰ συμβολικὴ σημασία δίδει στ' ἀφιερῶματα τοῦ Βουλγαροκτόνου ὁ ποιητὴς;
- 5) Νὰ ἐξετασθοῦν τὰ καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα τοῦ ποιήματος (ἐπίθετα, μεταφορές, ποιητικὲς φράσεις, εἰκόνες, σύμβολα κ.τ.λ.).
- 6) Φαίνεται ὁ ποιητὴς προικισμένος μὲ ἐξαιρετικὰ χαρίσματα (φαντασία, πρωτοτυπία ἐκφράσεως, ζωγραφικὴ ἱκανότητα, γοητεία κ.τ.λ.);
- 7) Νὰ ἀναλυθοῦν καὶ νὰ ἐρμηνευθοῦν οἱ σύνθετες λέξεις τοῦ ποιήματος.

- 8) Νὰ ξεχωρισθοῦν οἱ ἔμπροθτοι προσδιορισμοὶ μὲ τὴν ἀπὸ καὶ νὰ ἔξετασθῇ ἡ σημασία τους.
- 9) Ἐπ' τά. Νὰ ὁρισθῇ τὸ γραμματικὸ φαινόμενο τῆς ἀποκοπῆς καὶ νὰ καθορισθῇ ἡ διαφορὰ του ἀπὸ τὴν ἔκθλιψη.
- 10) Νὰ ἔξετασθῇ ἡ παραγωγή καὶ ἡ σημασία τῶν οὐσιαστικῶν πὺν τελειώνουν σὲ—τήρι(ον).
- 11) Νὰ γίνῃ μετρικὴ ἀνάλυση τοῦ ποιήματος.
- 12) Νὰ ἀναγνωρισθοῦν οἱ τύποι : ἐσβήστη, ἀνάφτηκε. Νὰ κλιθοῦν τὰ ῥήματα σ' ὅλους τοὺς παθητικοὺς χρόνους.

Γυναικεῖος Βυζαντινὸς κόσμος

Πλ. Ροδοκανάκη σελ. 56—60

- 1) Τί μαθαίνομε ἀπὸ τὸ μάθημα τοῦτο γιὰ τὴν ὁργάνωση τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς κοινωνικῆς προνοίας στὸ Βυζάντιο ;
- 2) Ποιὰ ἦταν ἡ θέση τῆς γυναίκας στὸ Βυζάντιο ; Ποιὰ ἦταν στὴ δυτικὴ Εὐρώπη μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ;
- 3) Συγκρίνετε τὰ εὐαγγῆ ἰδρύματα τοῦ Βυζαντίου μὲ τὰ σημερινά.
- 4) Ἦταν προωδευμένο κράτος τὸ Βυζάντιο ; Παρουσίαζε ὁμοιότητες μὲ τὰ σημερινὰ μεγάλα κράτη ;
- 5) Ποῖα ἦσαν τὰ ἰδανικά τῶν γυναικῶν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ; Πῶς τὰ ἐξεδήλωναν ;
- 6) Τί συμπεραίνετε γιὰ τὴ συμβολὴ τοῦ Βυζαντίου στὸ σημερινὸ πολιτισμὸ ;
- 7) Ἐξετάσετε τὴ γλῶσσα τοῦ μαθήματος. Εἶναι ἀρχαῖζουσα ἢ ἀπλὴ καθαρεύουσα ; Φαίνεται πουθενὰ ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ ; Ἔχει λογοτεχνικὲς ἀρετές ;
- 8) Ἐτυμολογήσετε καὶ ἐρμηνεύσετε τὶς λέξεις : εὐαγγῆς, ἐπικός, μοιραῖος, κουφισμός.
- 9) Κάμετε συντακτικὴ ἀνάλυση τῆς α' περιόδου.
- 10) Δεῖξετε τὴ χρῆση καὶ τὴν ἐπιτυχία τῆς μεταφορᾶς στὶς φράσεις : Μέσα εἰς χάλαζαν βελῶν, τοὺς πρῶτους ὠραίους καρπούς τῆς ἀγάπης, ἐμαίνετο ἢ συμπλοκὴ καὶ ἄλλες ὅμοιες.
- 11) Μεταφέρετε τὴν πρώτη παράγραφο στὴ δημοτικὴ.
- 12) Νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ τύπος : ἐφάνη. Νὰ κλιθῇ τὸ ῥῆμα στὴν καθαρεύουσα καὶ στὴ δημοτικὴ.

Ἡ ψευδομένη στάφυλος

«Πωρικολόγος» σελ. 202-204.

- 1) Ἀποδώσετε ἐλεύθερα τὸ νόημα τῆς διηγήσεως.
- 2) Νὰ καθορισθῇ ἡ ἀξία καὶ ἡ σοβαρότητα τῶν προσώπων καὶ τῶν γεγονότων.
- 3) Νὰ ξεχωρισθοῦν τὰ κωμικὰ στοιχεῖα.
- 4) Νὰ δειχθῇ ἡ σατιρική πρόθεση τοῦ συγγραφέως. Πῶς σατιρίζει τοὺς βυζαντινοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς μεθυσμένους ;
- 5) Ἡ διήγηση αὐτὴ ἔχει τὴν ἀφέλεια, πὺν ἔχουν τὰ ἔργα τῆς λαϊκῆς τέχνης ;
- 6) Μπορεῖ νὰ συγκριθῇ ὁ πωρικολόγος μὲ σημερινὰ εὐθυμογραφήματα, ἰδίως λαϊκά ;
- 7) Μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῇ σὲ κινηματογραφικὸ ἔργο καὶ τί χαρακτηριστῆρα θὰ ἔχη ;
- 8) Ἡ γλῶσσα του εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀρχαία ;
- 9) Ἔχει λάθη στὴ χρήση τῆς ἀρχαίας ;
- 10) Ἔχει στοιχεῖα πὺν τὰ βρισκομε στὴ σημερινὴ λαϊκὴ μας γλῶσσα ;
- 11) Ποῦ καὶ πότε ἄρχισε νὰ διαμορφώνεται ἡ σημερινὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα (ἢ λαϊκὴ) ;
- 12) Οὐδὲν ἐπαρήκουσαν. Τί προῆλθε ἀπὸ τὴ χρήση αὐτῆ τοῦ οὐδέν ; Τί βλέπετε στὴν αὔξηση τοῦ ἐπαρήκουσαν ;
- 13) Ἔναι (ἀρχ. ἔνι=ἔνεστι, ἔστι). Ποιὰ σημερινὴ λέξις προῆλθεν ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸν ἔναι ; Διατηρεῖται ἀκόμη ὡς ἰδιωματικὴ λέξις ;
- 14) Ξεχωρίσετε τὰ πλεον ἐπιτυχημένα χαρακτηριστικὰ ἐπίθετα τῶν ἀναφερομένων καρπῶν ἢ φυτῶν.

Τὸ κρυφὸ σχολειό

Ποίημα Ἰωάν. Πολέμη σελ. 71

- 1) Ἐκθέσετε ἐλεύθερα τὴν ἐντύπωσή σας ἀπὸ τὴν πρώτη ἀνάγνωση τοῦ ποιήματος.
- 2) Περιγράψτε ἓνα κρυφὸ σχολειό.
- 3) Ἀναπτύξτε τὴν ἀντίθεση τοῦ «ἀπέξω» καὶ «μέσα» (σκοτάδι, σκλαβιά, ἀμάθεια, ἀπελπισία—φοβισμένο φῶς, ἀλυσόδετη

πατρίδα, εικόνα τοῦ Χριστοῦ, πανάρχαια βιβλία, μαγικά λόγια τοῦ δασκάλου, ἐλπίδα).

- 4) Ἀναπτύξτε τις μεταφορές : μαυροφόρα ἀπελπισιά, χειροπιαστό σκοτάδι, τὸ φῶς ἀναδεύει τὰ ὄνειρα, κατοικεῖ ἡ ἀλυσοδέτη πατρίδα κ.τ.λ.)
- 5) Ἀναφέρετε ποιὲς λέξεις καὶ φράσεις σὰς κάνουν μεγαλύτερη ἐντύπωση καὶ καθορίσετε ποιά ψυχικὴ διάθεσι σὰς δημιουργοῦν.
- 6) Πῶς θὰ ἐξωτερικεύσωμε τὰ συναισθήματά μας μετὰ τὴν ἀπαγγελία ;
- 7) Χρησιμοποιεῖ ὁ ποιητὴς σπάνια γλωσσικὰ στοιχεῖα : Παρουσιάζει ἐξαιρετικὴ γλωσσοπλαστικὴ ἱκανότητα ;
- 8) Τί συμπεραίνομε γιὰ τις ἱκανότητες τοῦ ποιητοῦ ; (φαντασία, σύνθεσι, ἐκφραστικὴ δύναμις, ζωηρότητα, ὑποβλητικὴ ἀτμόσφαιρα, μουσικότητα κ.τ.λ.).
- 9) Ἀναλύσετε καὶ ἐρμηνεύσετε τὰ σύνθετα.
- 10) Ἀντικαταστήσετε τὰ ἀναφορικὰ μόρια «ποι» μετὰ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας.
- 11) Δείξτε τὴ διαφορὰ τῆς καταχρηστικῆς προθέσεως «σάν» ἀπὸ τὸ σύνδεσμο «σάν».
- 12) Κάμετε πλήρη μετρικὴ ἀνάλυσι τοῦ ποιήματος.
- 13) Ἀναπτύξτε τὴν ἀντίθεσι ἑνὸς σημερινοῦ σχολείου μετὰ τὸ κρυφὸ σχολεῖο.
- 14) Ἀναπτύξτε τὴν ὁμοίωσι τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἡλίου.

Ἡ Δυσία

Ἄνδρ. Καρκαβίτσα σελ. 72—84

- 1) Διηγηθῆτε τὸ πρῶτο μέρος τοῦ διηγήματος, τὸ ὄνειρο.
- 2) Πῶς μᾶς παρουσιάζεται ὁ Γούναρης ; Ποῖος εἶναι ὁ ψυχικὸς του κόσμος ;
- 3) Διηγηθῆτε τὸ δεύτερο μέρος ἢ καμπάνα.
- 4) Ποιά μεταβολὴ συμβαίνει στὴν ψυχὴ τοῦ Γούναρη ; Τί ξυπνάει μέσα του ; Μετὰ τί ἔρχεται αὐτὸ σ' ἀντίθεσι ; Ποιὸ νικᾷ ;
- 5) Διηγηθῆτε τὸ τρίτο μέρος τὸ μήνυμα.
- 6) Γιατί ἀνησυχεῖ ἐδῶ ὁ Γούναρης ; Εἶναι ὁ ἴδιος ὅπως στὸ πρῶτο μέρος ;

- 7) Ποιό έξωτερικό γεγονός έδωσε άφορμή στη μεταμόρφωση του Γούναρη ; Τό βρίσκετε πιθανό ; Ποιές ιδέες ήταν ένωμένες στη συνείδηση των Έλλήνων ;
- 8) Άν ό σκοπός του συγγραφώς ήταν νά μās δείξη πώς από ταπεινός ύπηρετής του Πασσά, ό Γούναρης έγινε ήρωας τής πίστεως και τής πατρίδος, τό πέτυχε ; Μās έκαμε νά τό αισθανθοΰμε και νά τό πιστεύωμε ;
- 9) Σέ ποιά μέρη ό συγγραφεύς μās παρουσιάζει ζωηρές εικόνες ; Σέ ποιά μέρη κάνει πετυχημένες ψυχολογικές αναλύσεις ;
- 10) Τί διαφέρει τό ήθιογραφικό διήγημα (σάν τό «άγαθών άφθονία») από τό ψυχολογικό διήγημα (σάν «τή θυσία») ;
- 11) Προσέξετε και χαρακτηρίσετε τή γλώσσα του διηγήματος. Ποιά στοιχεία τήν κάνουν πολύ ζωηρή ;
- 12) Συγκεντρώστε τις λέξεις που σās θυμίζουn ποίημα ή παραμύθι.
- 13) Αναλύστε τις μεταφορές και τις παρομοιώσεις.
- 14) Συγκεντρώστε τους συνδέσμους και τά μόρια που μεταχειρίζεται.
- 15) Χαρακτηρίστε τή γλώσσα του διηγήματος.

Ή Έλευθερία στο Μεσολόγγι

(Έθν. Ύμνος στρ. 88-97) σελ. 99-100.

- 1) Τί έννοει ό ποιητής με τή φράση «μέρα που άνθισαν οι λόγγοι για τό τέκνο του θεού» ;
- 2) Τί σημαίνει ή φράση «τό δάχτυλο που άνει (άνοίγει) τον ουρανό» ;
- 3) Τί σημαίνουn οι στροφές 4 και 5 ;
- 4) Τί συνέβη τή στιγμή τής λειτουργίας και ποιός έπετάχθηκε ;
- 5) Πώς εικονίζεται ή Έλευθερία στις στροφές 7, 8 και 9.
- 6) Διηγηθήτε τήν άπόκρουση τής νυκτερινής επιθέσεως των Τούρκων κατά του Μεσολογγίου.
- 7) Τί προσωποποιεί ό ποιητής με τις μορφές τής θρησκείας και τής Έλευθερίας ;
- 8) Υπάρχουn έδω εικόνες και λεπτομέρειες από τή διεξαγωγή τής μάχης ;

- 9) Σὲ τί ἐπίπεδο προσπαθεῖ ὁ ποιητὴς νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸν ἀγῶνα;
- 10) Τὸ κατορθώνει αὐτό; Κυρίως μὲ ποιὸ μέσο;
- 11) Προσέξετε τὶς στροφές 7, 8, 9. Εἶναι ἓνα ἐξαιρετικὸ κατόρθωμα τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως. Ἔχουν ὕψος, μεγαλοπρέπεια, κίνηση, δύναμη. Εἶναι ἀπηλλαγμένες ἀπὸ κάθε ἔχνος στόμφου καὶ ρητορείας. Πραγματοποιοῦν τὸ μέγιστο ἀποτελεσμα μὲ τὰ λιγώτερα καὶ ἀπλούστερα μέσα.
- 12) Ἀναπαραστήσετε τὸ περιεχόμενον ὅλων τῶν στροφῶν μὲ μία σειρὰ εἰκόνων.
- 13) Ξεχωρίσετε τὰ λαϊκὰ, ἰδιωματικὰ καὶ λόγια γλωσσικὰ στοιχεῖα.
- 14) Ἀντικαταστήσετε τὸ «ποῦ» μὲ ἀναφ. ἀντων. στὶς φράσεις «ποῦ ἀνθισαν» «ποῦ καταπέθει» «ὅπου ἐδίδαξεν αὐτή».
- 15) Ξεχωρίσετε τοὺς προσδιορισμοὺς τοῦ τρόπου.
- 16) Ξεχωρίσετε δύο κατηγορούμενα καὶ ἓνα σύστοιχο ἀντικείμενο.
- 17) Κάμετε τὴ μετρικὴ ἀνάλυση. Προσέξετέ τὶς δεύτονες ὁμοιοκαταληξίαι.
- 18) Καθορίσετε τὴ διαφορὰ τοῦ τροχαϊκοῦ μέτρου ἀπὸ τὸ ἰαμβικό.

Ὁ Πυρπολητὴς

Διήγ. Ἄριστ. Κουρτίδου σελ. 86—90

- 1) Διηγηθῆτε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ συγγραφέως καὶ κατόπι τὴν ἀφήγησιν τοῦ πυρπολητῆ.
- 2) Περιγράψετε λεπτομερῶς πῶς ἦταν ἓνα πυρπολικὸ καὶ πῶς ἐχρησιμοποιεῖτο.
- 3) Ἐκθέσετε τὰ προτερήματα ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὁ πυρπολητὴς.
- 4) Ἀναλύσετε τὸ χαρακτῆρα τοῦ πυρπολητῆ, τὸν ὅποιον μᾶς παρουσιάζει ὁ συγγραφεὺς.
- 5) Προσέξετε καὶ χαρακτηρίσετε τὴ γλῶσσα του.
- 6) Ποιὲς ἰκανότητες ἔχει ὁ λογοτέχνης; Μποροῦμε νὰ τὸν συγκρίνουμε μὲ τὸν Καρκαβίτσα;
- 7) Ἀναφέρετε καὶ ἄλλους συγγραφεῖς καὶ ποιητῆς, οἱ ὅποιοι ἀσχολήθησαν μὲ τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 1821.

- 8) Συγκεντρώσετε τις ξενικές λέξεις (άπικο, άτζαμής κτλ.) και έρμηνεύστε τις.
- 9) Συγκεντρώσετε τὰ ιδιωματικά στοιχεία (όχτροί, πήδηξα κτλ.) και αντικαταστήσέ τα με κοινά.
- 10) Συγκεντρώσετε από την αφήγηση του πυροπολητή τους συνδέσμους, τις προθέσεις και τὰ μόρια.
- 11) Συγκεντρώσετε παραδείγματα έκθλίψεως, άποκοπής, άφαιρέσεως και κράσεως.
- 12) Προσέξτε και χαρακτηρίστε τὸ είδος και τή σύνδεση των προτάσεων στην όμιλία του πυροπολητή.
- 13) «Τὸν βλέπω και έρχεται». Καθορίστε τή έννοια του συνδέσμου «και». Φέρετε παραδείγματα διαφόρων τρόπων συντάξεως του βλέπω.
- 14) Μεταφέρετε στη δημοτική τις τρεις τελευταίες σειρές. (Τήν τελευταία παράγραφο).
- 15) Μεταφέρετε στην καθαρεύουσα τους τελευταίους λόγους του πυροπολητή (έβδομηντα μέρες κτλ.).
- 16) Κλίνετε τὸ ρήμα έρχομαι σ' όλους τους τύπους (στη δημοτική).

Τὸ άδάνατο πουλί

Ζαχ. Παπαντωνίου σελ. 149—154.

- 1) Διήγηθήτε άπλά κι' έλεύθερα τήν ύπόθεση του διήγηματος.
- 2) Πώς μάς παρουσιάζει τὰ τρία παιδιά ὁ συγγραφεύς; Τί επιθυμίες και τί συνήθειες έχουν;
- 3) Οί συνήθειες αυτές παρουσιάζονται σέ πολλά παιδιά; Είναι δυνατόν νά περιορισθοῦν ή νά ξεριζωθοῦν;
- 4) Άν ὁ συγγραφεύς ήθελε νά μάς δείξη, ὅτι για μιὰ κακή πράξη τής παιδικής μας ηλικίας μπορεί νά βασανίζόμαστε σ' ὅλη μας τή ζωή, τὸ έπέτυχε; Μάς έπεισε;
- 5) Κατορθώνει ὁ συγγραφεύς νά είσδύση στα μυστικά τής παιδικής ψυχής και νά τ' άποκαλύψη; Σέ ποιὰ σημεία δείχνεται αυτή ικανότητά του;
- 6) Ποιά πράγματα φαίνεται πώς αγαπά ὁ συγγραφεύς και τί φρονεί για τή μοίρα των;
- 7) Ὑπάρχουν αξιόλογες γνώμες στο διήγημα; Ὑπάρχουν ώραιές εικόνες; Ὑπάρχουν σύμβολα;

- 8) «Αὐτὰ δὲ λησμονοῦνται ποτέ» λέγει ὁ συγγραφεὺς. Ποιὰ εἶναι αὐτὰ ; Μὲ τί συνοδεύεται ἡ ἀνάμνησὴ των ; Σὲ ποιῆς στιγμῆς τὰ ἐνθυμούμεθα ;
- 9) Ποιὰ ἐπίδραση πρέπει νὰ ἔχη ὁ πολιτισμὸς στὰ ἔνστικτα τοῦ ἀνθρώπου καὶ γιατί ;
- 10) Προσέξτε τὴ γλῶσσα τοῦ συγγραφεὺς. Ἐκ πολλοῦ θεωρεῖται ὑποδειγματικὴ. Ποιῶν ἀρετῶν τῆς βρίσκετε σεῖς ;
- 11) Προσέξτε τὶς φράσεις ποὺ ἐκδηλώνουν τὴν ψυχικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ του καλλιέργεια. (Αἰσθάνθηκα στὴν ἀφῆ του τὰ χὰδι ἀγγέλων, μοῦ φάνηκε πὼς ἦρθα σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν ἴδια τὴν καλωσύνη, νὰ μᾶς ταξιδέψῃ σὲ ρόδινα προῶνᾶ σύννεφα κ.τ.λ.).
- 12) Προσέξτε τὴ λεπτὴ του εἰρωνεία. Ἐκ ποιῶν ψυχικῶν διαθέσεων προέρχεται ;
- 13) Κάμετε συντακτικὴ ἀνάλυση στὴ φράση «Τότε θὰ πῆ, πὼς εἶναι ἀνώτερη ἀνάγκη. . .»
- 14) Χωρίστε καὶ χαρακτηρίστε τὶς προτάσεις στὴν τελευταία παράγραφο.

Ὁ Γυφτοδάσκαλος

Ἄντ. Τραυλαντώνη σελ. 103—112

- 1) Διηγηθῆτε τὸ περιεχόμενον, περιοριζόμενοι σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ Γυφτοδάσκαλον καὶ τὸ σχολεῖο του.
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τοὺς Γύφτους. Προσέξτε ὅτι ἐδῶ πρόκειται περὶ γεωργῶν μὲ μόνιμη ἐγκατάστασιν σὲ χωριό.
- 3) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὶς προσπάθειες τῶν Βουλγάρων νὰ διαδώσουν τὴ γλῶσσα των στὴ Μακεδονία. Τί μέσα μεταχειρίσθησαν ;
- 4) Τί φρονήματα ἔχουν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ; Σὲ ποιὸν ὀφείλεται τοῦτο ;
- 5) Χαρακτηρίστε τὸ Γυφτοδάσκαλον γιὰ ὅλες τὶς πράξεις καὶ τὶς ἀντιλήψεις του.
- 6) Ἐχει στοιχεῖα ἡρωϊσμοῦ τὸ χαρακτῆρα του ; Εἶναι ἀνεπιτήδεντος καὶ ἀπλὸς ἢ ἐπιδεικτικὸς καὶ κοῦφος ;
- 7) Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα αἷτια τῆς ἐπιτυχίας του ;

- 8) Προσέξτε τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ συγγραφέως. Σὲ μερικὰ μέρη μᾶς συγκινεῖ. Ἔχει ἄνεση καὶ εὐχέρεια. Ὁ διάλογός του ὅμως εἶναι πολὺ χαλαρός· σὲ μερικὰ μάλιστα μέρη εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανος ἢ ἀψυχολόγητος.
- 9) Χαρακτηρίσετε τὴ γλῶσσα τοῦ διηγήματος.
- 10) Ξεχωρίσετε δέκα σύνθετα μὲ διαφοροὺς προθέσεις καὶ καθορίσετε τὴ σημασίαν τῶν προθέσεων.
- 11) Ξεχωρίσετε δέκα ἐπιρρήματα καὶ καθορίσετε τὴ θέση καὶ σημασίαν των ὡς προσδιορισμῶν.
- 12) «Ἐδῶσε ἓνα πρόβλημα τόσο σύνθετο.... ὁ Γυφτοδάσκαλος». Κάμετε συντακτικὴ ἀνάλυσιν τῆς περιόδου.
- 13) Ξεχωρίσετε δέκα μετοχές καὶ καθορίσετε τὴ συντακτικὴν θέσιν τους.
- 14) Συγκρίνετε τὸ διήγημα τοῦτο μὲ τὸ «ἀθάνατο πουλί» ὡς πρὸς τὴ γλῶσσαν καὶ τὴν πλοκήν.

Ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν σφουγγαράδων

Ἄνδρ. Καρκαβίτσα σελ. 161-164.

- 1) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τοὺς κινδύνους τῶν σφουγγαράδων. (Ἄν ἔχη διαβάσει κανεὶς ὀλόκληρο τὸ διήγημα ἄς τὸ διηγηθῆ).
- 2) Περιγράψτε τὴν ἐνδυμασίαν (σκάφανδρον) τῶν σφουγγαράδων.
- 3) Ἐξετάσετε καὶ κρίνετε τὴ φαντασίαν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν ἰκανότητά του νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ζωηροὺς καὶ πολυχρομικοὺς πίνακες φανταστικῶν τοπίων.
- 4) Ἐξετάσετε τὰ ἐπίθετα πὸν μεταχειρίζεται· τί ἀποτέλεσμα ἐπιδιώκει μὲ τὴ χρῆσιν τους;
- 5) Ἔχει γλωσσοπλαστικὴ ἰκανότητα ὁ συγγραφεὺς;
- 6) Ἐξετάσετε τίς παρομοιώσεις καὶ τίς μεταφορές.
- 7) Συγκρίνετε τὸ μέρος αὐτὸ μὲ τὴ «Θυσία» καὶ τὸ «ἀγαθῶν ἀφθονία» ὡς πρὸς τὴ γλῶσσαν καὶ τίς λογοτεχνικὰς ἀρετὰς.
- 8) Κρίνετε γενικώτερον τὴ γλῶσσαν τοῦ συγγραφέως· ὠφέλησε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημοτικῆς;
- 9) Κρίνετε γενικώτερον τὸν συγγραφέα, ὡς ζωγράφον, ὡς ψυχολόγον, ὡς χιουμοριστὴν, ὡς γλωσσοπλάστην.

- 10) Ποίων ἀνθρώπων τὴ ζωὴ ἐξετάζει καὶ μὲ ποιά ψυχικὴ διάθεση;
- 11) Ξεχωρίσετε πέντε φράσεις ἀπὸ τῆς πλέον χαρακτηριστικῆς τοῦ Καρκαβίτσα.
- 12) Ἀναλύσετε δέκα σύνθετα ἐπίθετα, ὥστε νὰ ἀποδίδεται ἐντελῶς τὸ νόημά των.
- 13) «εἶδε πέρα-δῶθε νὰ μὴ λούφαζε πουθενὰ τὸ ψάρι» τί πρόταση εἶναι ἢ δευτερεύουσα καὶ πῶς ἐκφέρεται συνηθέστερα;
- 14) Μετατρέψετε τὴν τελευταία παράγραφο εἰς καθαρεύουσα.

Μυστράς

Κ. Πασαγιάννη σελ. 131—134

- 1) Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὸ Μυστρά ἀπὸ τὴν ἱστορία ἢ ἀπὸ ἄλλα ἀναγνώσματα.
- 2) Ἐκθέσετε τῆς ἐντυπώσεις σας ἀπὸ εἰκόνες (ζωγραφικὸς πίνακες, φωτογραφίες κτλ.) σχετικῆς μὲ τὸ Μυστρά.
- 3) Ἐπαναλάβετε τῆς ἐντυπώσεις τοῦ συγγραφέως.
- 4) Ὁ συγγραφεὺς συνθέτει τῆς ἄμεσες ἐντυπώσεις του μὲ τῆς ἱστορικῆς ἀναμνήσεις. Κρίνετε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας αὐτῆς.
- 5) Κρίνετε ἂν ὁ συγγραφεὺς ἔχη τὴν ἱκανότητα ν' ἀντιλαμβάνεται πολλὰς λεπτομέρειες (ἰδίως λεπτομέρειες χαρακτηριστικῆς) καὶ νὰ τῆς συνθέτῃ σ' ὄργανικὸ σύνολο.
- 6) Δώσετε τὸν ὄρισμὸ τοῦ λογοτεχνικοῦ εἶδους: Περιγραφή. Ποιῶς λογοτεχνικῆς ἀρετῆς μπορεῖ νὰ ἔχη.
- 7) Συγκρίνετε τὴ γλῶσσα τοῦ Πασαγιάννη, τοῦ Καρκαβίτσα καὶ τοῦ Παπαντωνίου.
- 8) Ξεχωρίσετε τὰ ρηματικὰ οὐσιαστικὰ καὶ τὰ ρηματικὰ ἐπίθετα εἰς κατηγορίας. Καθορίσετε τὴν παραγωγή καὶ τὴ σημασίαν τους.
- 9) Ξεχωρίσετε τὰ οὐσιαστικά, πού συνοδεύονται ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς ἐπιθετικὸς προσδιορισμοὺς καὶ δεῖξτε τὴν ἀκριβῆ θέσιν ἐκάστου προσδιορισμοῦ.
- 10) Μετατρέψετε τὴν τελευταία παράγραφο εἰς καθαρεύουσα.
- 11) Ξεχωρίσετε τοὺς τύπους τῶν παθητικῶν ἀορίστων.
- 12) Κρίνετε τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τὸν τρόπον πού ἐκφράζεται.

Θέματα συνδέσεων.

- Μία λαϊκή παράδοση, (σὲ γλῶσσα λαϊκή, πὸν νὰ ἀποδίδεται πιστὰ ἢ ἀφήγησι κάποιου ἀγράμματος γέρον).
- Ἡ πελοίθησι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του (ἀπὸ τὶς παραδόσεις τοῦ λαοῦ, ἢ ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις τῆς πρόσφατης ἐποχῆς τῆς κατοχῆς).
- Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων. (Ἐλευθέρωσι ἀπόδοσι τοῦ διδασχθέντος σχετικοῦ διηγήματος).
- Ἡ ὠραιότερη δόξα (ἀπὸ τὸν «Θρίμβρον τοῦ Διαγόρα»).
- Ἡ ἱστορία τῆς Πιπῆς. — Οἱ καινούργιοι φίλοι τοῦ Φρίγκου (ἀπὸ τὸ διήγημα «ἀγαθῶν ἀφθονία»).
- Ἡ ὠραιότερα ἡμέρα τῆς Πατρικίας Μάρης (ἀπὸ τὸν «Γυναικειὸν Βυζαντινὸν κόσμον»).
- Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ἀπὸ τὸ ποίημα «Τὸ κρυφὸ σχολεῖο»).
- Ἄ ταπεινὸς ῥαγιᾶς πὸν ἔγινε ἥρωας. (Ἄπὸ τὴν «Θυσίαν»).
- Γιὰ δλάκερος γιὰ καθόλου. (Ἄπὸ τὸν «Πυροπολητή»).
- Ἡ μανία τῆς καταστροφῆς. — Ἡ αἰωνία τιμωρία. (Ἄπὸ τὸ «ἀθάνατο πουλί»).
- Ἄ ἄγνωστος ἥρωας τῆς Μακεδονίας. (Ἄπὸ τὸ «Γυφτοδάσκαλο»).
- Τὸ σφουγγάρι (ἢ ἀλιεία καὶ ἢ ἐπεξεργασία του).
- Περιγραφή Βυζαντινοῦ ναοῦ ἢ γνωστοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου.

Ο Δ Η Γ Ο Σ

Τῆς Μελέτης τῶν Νέων Ἑλληνικῶν

Μ Ε Ρ Ο Σ Β'.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Τ Μ Η Μ Α Α'.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΟ ΥΦΟΣ

Η ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΟ ΥΦΟΣ

Η ΓΛΩΣΣΑ

Μορφές τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας

Ὄταν ἐξετάζουμε τὸ λεκτικὸ ἑνὸς λογοτέχνη, προσέχουμε πρῶτα-πρῶτα νὰ καθορίσωμε σὲ ποιά γλωσσικὴ μορφή εἶναι γραμμένο τὸ ἔργο του. Οἱ μορφές τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας εἶναι κατ' ἀρχὴν δύο· ἡ καθαρρεύουσα καὶ ἡ δημοτικὴ, οἱ ὁποῖες διαφέρουν ὄχι τόσο στὸ γλωσσικὸ πλοῦτο, ὅσο στὶς τυπικὲς μεταβολές τῶν γλωσσικῶν στοιχείων (ὀνομάτων, ρημάτων κ.τ.λ.) καὶ στὴ συντακτικὴ πλοκή. Οἱ κανόνες τῶν τυπικῶν μεταβολῶν καὶ τῆς συντακτικῆς πλοκῆς τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τὶς Γραμματικὲς καὶ τὰ Συντακτικὰ.

Ἄλλὰ οἱ κανόνες αὐτοὶ δὲν τηροῦνται πάντοτε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ἀπ' ὅλους τοὺς συγγραφεῖς ἢ ποιητές, κι' ἔστι μελετώντας τὴν Νεοελληνικὴ λογοτεχνία, βρίσκομε στὰ ἔργα τῶν διαφόρων λογοτεχνῶν διάφορα γλωσσικὰ ιδιώματα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζομε ὡς ὑποδιαρέσεις τῆς καθαρρεύουσας καὶ τῆς δημοτικῆς.

Ἐπάρχουν ἐπίσης καὶ συγγραφεῖς τῶν ὁποίων τὸ λεκτικὸ μᾶς παρουσιάζεται σὰν ἓνα μείγμα δημοτικῆς καὶ καθαρρεύουσας, ποὺ δὲν εἶν' εὐκόλο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὑποδιαίρεση οὔτε τῆς μιᾶς οὔτε τῆς ἄλλης. Αὐτὸ τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τὸ χαρακτηρίζομε ὡς τρίτη μορφή τῆς Νεοελληνικῆς καὶ τ' ὀνομάζομε μεικτὴ.

Ἔτσι οἱ μορφές τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας εἶναι : 1) ἡ καθαρρεύουσα, μὲ τὶς ὑποδιαρέσεις της, 2) ἡ δημοτικὴ μὲ τὶς ὑποδιαρέσεις της καὶ 3) ἡ μεικτὴ.

Καθαρρεύουσα

Καθαρρεύουσα ὀνομάσθηκε κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῶν ἔγγραμμάτων Ἑλλήνων, ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ συγγραφεῖς ὡς γλῶσσα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς λογοτεχνίας καὶ οἱ κρατικοὶ λειτουργοὶ ὡς ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ Κράτους.

Είναι φυσική συνέχεια του γλωσσικού ιδιώματος που χρησιμοποιούσαν κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας οι εκπρόσωποι της Εκκλησίας και οι «κλογάδες του γένους», οι όποιοι θεωρούσαν παρεφθαρμένη και βάρβαρη τη ζωντανή γλώσσα του λαού και γι' αυτό προσπαθούσαν να δημιουργήσουν γλώσσα, όσο το δυνατόν πλησιέστερη κι' ομοιότερη προς την αρχαία. Ἡ προσπάθεια αὐτή μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους συνεχίστηκε τολμηρότερη κι' ἀποκορυφώθη στὸ κήρυγμα, πὸς πρέπει ν' ἀγνοήσωμε ἐντελῶς τὴ σύγχρονη μορφή τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ νὰ ξαναγυρίσωμε στὴν ἀρχαία. Ἀλλὰ τὸ κήρυγμα τοῦτο προκάλεσε ζωηρότατη ἀντίδραση ἀπὸ πλῆθος ἐκλεκτῶν ἐπιστημόνων καὶ λογοτεχνῶν, κι' ἔτσι ἡ καθαρῆουσα, δηλαδή ἡ ἐπίσημη γλώσσα τοῦ Κράτους, ἀναγκάστηκε νὰ πάρῃ τὸ δρόμο τῆς προσεγγίσεως πρὸς τὴ ζωντανή γλώσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Προχώρησε ὅμως μ' ἀρκετὴ βραδύτητα καὶ πολλοὺς δισταγμούς.

Ὡς γλώσσα ἔχει κι ἡ καθαρῆουσα ἀναμφισβήτητες ἀρετές. Ἐχει ὅμως τὸ μέγιστο ἐλάττωμα, πὸς δὲν εἶναι φυσικὴ κι' ἀβίαστη ἐξέλιξη τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ. Δὲ στηρίζεται στὴ ζωντανή γλώσσα καὶ συγκρατεῖται μόνο μετὰ τὴ δύναμη πού τῆς δίνει ἡ χρησιμοποίησή της ἀπὸ τὸ κράτος.

Οἱ σπουδαιότερες ὑποδιαρέσεις πού παρουσιάζει ἡ καθαρῆουσα εἶναι οἱ ἐπόμενες τρεῖς :

1) Ἡ ἀρχαΐζουσα. Οἱ συγγραφεῖς πού ἐκφράζονται μετὰ τὴν ἀρχαΐζουσα χρησιμοποιοῦν συχνὰ λέξεις ἄγνωστες, παρμένες ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, καὶ γραμματικούς τύπους ἀσυνήθιστους (π.χ. καταλήξεις-ουσι καί-ωσι ἀντί-ουν). Μεταχειρίζονται συχνότατα τὶς μετοχές, κάποτε μάλιστα καὶ ἀπαρέμφατα καὶ τύπους μέσων ἀορίστων. Στὴ σύνταξη τῶν προτάσεων ἔχουν ὡς πρότυπο τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ δημιουργοῦν περιόδους σχοινοτενεῖς καὶ περίπλοκες. Ἡ ἀρχαΐζουσα στὴν ποίηση χρησιμοποιήθηκε πολὺ λίγο (Κλέων Ραγκαβῆς).

2) Ἡ τυπικὴ (ἢ κυρίως) καθαρῆουσα. Οἱ συγγραφεῖς πού τὴ χρησιμοποιοῦν ἀκολουθοῦν πιστὰ τοὺς γραμματικούς κανόνες τῆς καθαρῆουσας καὶ ἀποφεύγουν κάθε τύπο τῆς ἀρχαίας, ὃ ὅποιος ἔπαισε νὰ ὑπάρχη σήμερα. Χρησιμοποιοῦν τὶς μετοχές ὄχι πολὺ συχνὰ καὶ προσέχουν στὴ σύνταξη, νὰ μὴν παρουσιά-

ζουν κουραστικές και στρυφνές περιόδους. Χρησιμοποιούν επίσης και όλες τις λέξεις της κοινής ομιλίας, όσες μπορούν να κληθούν σύμφωνα με τη γραμματική της καθαρεύουσας.

Το είδος αυτό χρησιμοποιείται πρό πάντων στα επιστημονικά συγγράμματα, παρουσιάζει δὲ πολὺ συχνὰ παρεκκλίσεις ἢ πρὸς τὴν ἀρχαΐζουσα ἢ πρὸς τὴν ἀπλῆ καθαρεύουσα. Στὴν ποίηση ἔχει παύσει νὰ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος· μέχρι τότε ὅμως ἐχρησιμοποιεῖτο πολὺ.

3) Ἡ ἀπλῆ καθαρεύουσα. Οἱ συγγραφεῖς πού τὴ χρησιμοποιοῦν ἀκολουθοῦν κυρίως τὴ γραμματικὴ τῆς καθαρεύουσας· δὲν ἀποφεύγουν ὅμως καὶ μερικοὺς τύπους τῆς δημοτικῆς, ἰδίως ὅταν χρησιμοποιοῦν λέξεις τῆς καθημερινῆς ομιλίας· μεταχειρίζονται τὸ γιὰ, ἀντὶ τοῦ διά, τὸ πού, ἀντὶ τῶν ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν, καὶ ἄλλα στοιχεῖα, πού δίνουν στὸ λόγο ἀπλότητα καὶ φυσικότητα. Ἐπιδιώκουν τὴν προσέγγιση στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς καθαρεύουσας.

Τὸ είδος αὐτὸ βρίσκεται στὰ σύνορα τῆς καθαρεύουσας καὶ τῆς δημοτικῆς καὶ θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς ὡς ἓνα εἶδος μεικτῆς, πού συγγενεῖν περισσότερο μὲ τὴν καθαρεύουσα. Χρησιμοποιεῖται κυρίως στὶς ἐφημερίδες καὶ παρουσιάζει πλῆθος ἀτομικῶν παρεκκλίσεων. Στὴν ποίηση ἐχρησιμοποιεῖται πολὺ ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα Παράσχο.

Δημοτικὴ

Μὲ τὸν ὄρο δημοτικὴ χαρακτηρίζαν κατ' ἀρχὰς τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν ἀνθρώπων πού δὲν εἶχαν ἐπηρεασθῆ καθόλου ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα. Τὸ ἰδίωμα τοῦτο εἶναι ἡ φυσικὴ συνέχεια καὶ ἐξέλιξη τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς στὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Εἶναι ἡ νεώτερη γλῶσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού ἄρχισε νὰ διαμορφώνεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ μέχρι τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος δὲν εἶχε χρησιμοποιεῖται σχεδὸν ποτὲ ἀπὸ τοὺς λογίους ὡς γλῶσσα τῆς ἐπιστήμης ἢ τοῦ ἐπίσημου κράτους. Ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖα τῆς εἶναι ἔργα προσωρισμένα γιὰ τὸ λαὸ ἢ γραμμένα ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ. Γι' αὐτὸ δὲν ἐθεωρεῖτο ἀξία μελέτης ἀπὸ τοὺς λογίους.

Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς ὅμως τοῦ τρέχοντος αἰῶνος ἡ δημοτικὴ ἄρχισε

νὰ ἐπικρατῆ στὴ λογοτεχνία, τὴν δὲ τὰ τελευταῖα χρόνια κατακτᾷ καθημερινῶς ἕδαφος καὶ στὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα. Ἡ χρησιμοποίησί της ὅμως ἀπὸ ἀνθρώπους μορφωμένους μὲ τὴν καθαρεύουσα καὶ ἡ ἀπότομη ἐξάπλωσί της, ἐπέφεραν ἀρχετὲς μεταβολὲς στὴν ἀρχικὴ τῆς μορφή.

Οἱ σπουδαιότερες ὑποδιαίρεσεις τῆς εἶναι οἱ ἐπόμενες :

1) Ἡ λαϊκὴ δημοτικὴ, ὅπως τὴν ἀκοῦμε στὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ στὰ παραμύθια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἶν' ἐντελῶς ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα καὶ δὲν περιέχει πολλὰ ἰδιωματικὰ στοιχεῖα. Τὴν καταλαβαίνουν ἀμέσως ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ ὁποιοδήποτε μέρος τῆς Ἑλλάδος κατάγονται, τόσο οἱ ἐγγράμματοι, ὅσο κι' οἱ ἐντελῶς ἀγράμματοι.

Ἡ σύνταξί της εἶναι πολὺ ἀπλῆ. Περίοδος μικρὴ, μὲ προτάσεις λίγες κι' ἐξάρτηση ὄχι πολυσύνθετη. Δὲν παρουσιάζει δηλαδὴ ἀλλοίωτες δευτερευουσῶν προτάσεων, πού νὰ ἐξαρτῶνται ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ νὰ κάνουν τὴν παρακολούθηση τοῦ νοήματος ἐπίπονη. Οἱ μετοχὲς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος εἶναι ἀκλιτεὶς σὰν ἐπιρρήματα τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτος καὶ παρακειμένον σχηματίζονται καὶ χρησιμοποιοῦνται μᾶλλον σὰν ἐπίθετα τῶν ἄλλων χρόνων ἔχουν ἐξαφανισθῆ. Χρονικὴ αὔξηση δὲν ὑπάρχει καθόλου κι' ἡ συλλαβικὴ, ὅταν δὲν τονίζεται μπορεῖ νὰ παραλείπεται. Ἀπὸ τὰ δευτερόκλιτα ὀνόματα διατηροῦνται μόνο τὰρσενικά καὶ τὰ οὐδέτερα, τὰ δὲ τριτόκλιτα ἔχουν μετασχηματισθῆ κατὰ τὸ πλεῖστο σὲ πρωτόκλιτα. Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ χρησιμοποιεῖται πολὺ σπάνια καὶ σὲ λίγα μόνον ὀνόματα.

Αὐτὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα χαρακτηριστικὰ τῆς λαϊκῆς δημοτικῆς. Πολλοὶ τὴν ὀνομάζουν καὶ μητρικὴ. Ἡ ὀνομασία ὅμως αὐτὴ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ σὲ παρεξήγηση τῆς δημοτικῆς, γιατί ἡ μητρικὴ γλῶσσα περιέχει πολλὰς φορὰς ἰδιωματικὰ στοιχεῖα, δηλαδὴ λέξεις καὶ τύπους, πού συνηθίζονται μόνον σ' ὠρισμένα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅχι σ' ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα.

2) Ἡ λογοτεχνικὴ (ἢ κυρίως) δημοτικὴ. Οἱ ἐγγράμματοι ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς, ὅταν ἄρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν λαϊκὴν γλῶσσα γιὰ νὰ ἐκφράσουν ἔννοιες ἀσυνήθιστες ἢ ἀγνωστες ἕως τότε στὸ λαό, εὗρηκαν πολλὰς δυσκολίας στὸ ζήτημα τῶν λέξεων. Ἐπρεπε νὰ χρησιμοποιήσουν οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ρήματα, ἐπιρρήματα κ.τ.λ., πού δὲν ὑπῆρχαν στὴ γλῶσσα τοῦ

λαοῦ, ἀλλὰ μόνο στὴ γλῶσσα τῶν λογίων, δηλαδή στὴ καθαρεύουσα. Ἄλλοτε πάλι τὰ στοιχεῖα ποὺ παρθεῖχε ἡ λαϊκὴ δημοτικὴ δὲν ἦσαν λέξεις πραγματικὰ Ἑλληνικὲς ἦταν ξενικὲς, ἰδίως μάλιστα τουρκικὲς, ποὺ ἔπρεπε κι' αὐτὲς ν' ἀντικατασταθοῦν, γιὰ νὰ ξεκαθαρισθῇ ἡ γλῶσσα καὶ νὰποκτήσῃ ὁμοιογένεια. Γι' αὐτὸ λοιπὸν οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ ποιητὲς μεταχειριζόντουσαν συχνὰ λέξεις ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα ἔδιναν ὅμως στίς καταλήξεις τῶν τὸν τύπο ποὺ τοὺς ἔδινε κι' ὁ λαός, ὅταν βρισκότανε στὴν ἀνάγκη νὰ τὴ χρησιμοποιήσῃ.

Δηλαδή τὶς ἐσυμμόρφωναν μὲ τὴ γραμματικὴ καὶ τὴ σύνταξη τῆς δημοτικῆς, ὥστε τὸ σύνολο νὰ παρουσιάζεται σὰν γνήσια λαϊκὴ δημοτικὴ. Ἀπὸ τὴν προσπάθεια καὶ τὴν ἐργασία τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν δημιουργήθηκε ἡ λογοτεχνικὴ δημοτικὴ, ποὺ εἶναι πολὺ πλουσιώτερη καὶ πολὺ ἐκφραστικώτερη ἀπὸ τὴ λαϊκὴ. Εἶναι πλέον ἱκανὴ νὰ ἐξυπηρετήσῃ, ὄχι μόνο τὸ λαϊκὸ τραγουδιστὴ, ἀλλὰ καὶ τὸν ποιητὴ-φιλόσοφο καὶ τὸ δημοσιογράφου καὶ τὸν ἐπιστήμονα. (βλ. Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς Ο. Ε. Σ. Β. 1941).

Θεμελιωτὴς τῆς λογοτεχνικῆς δημοτικῆς εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ ἐθνικοῦ μας ὕμνου Διον. Σολωμός. Ἄν ρίξωμε καὶ μιὰ πρόχειρη ματιὰ στὸν Ὕμνο θὰ ἰδοῦμε πολλὰς λέξεις (χαῖρε, σιωπηλά, δυστυχίς, βλέμμα, θύρες, θυροδέρνει κτλ.) ποὺ εἶναι παρμένες ἀπὸ τὸ θησαυρὸ τῆς ἀρχαίας (διὰ μέσου τῆς καθαρευούσης), ἀλλὰ εἶναι ἐντελῶς ἑναρμονισμένες στὸ σύνολο τῆς δημοτικῆς.

Ἡ λογοτεχνικὴ δημοτικὴ εἶναι ἡ φυσικὴ καὶ ἀβίαστη ἐξέλιξη τῆς λαϊκῆς καὶ παρουσιάζει τόσο στὴν ποίηση, ὅσο καὶ στὸν πεζὸ λόγο, τὶς ἴδιες ἀρετὲς, ποὺ παρουσιάζουν οἱ σύγχρονες γλῶσσες ὄλων τῶν πολιτισμένων λαῶν.

Πάντως μέσα στὸ πλαίσιο τῆς γενικῆς ἐργασίας γιὰ τὸν πλουτισμὸ καὶ τὴν τελειοποίησιν τῆς δημοτικῆς ὑπάρχουν καὶ ἀτομικὲς προσπάθειες, οἱ ὁποῖες σήμερα δὲν ἐπιδοκιμᾶζονται. Ἐτσι π. χ. κανεὶς σήμερα δὲν παραδέχεται πὼς πρέπει νὰ μεταβάλλωμε τὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα πτ καὶ κτ ὄλων τῶν λέξεων σὲ φτ χτ. Λέμε φτερό, χτήμα (ἀπὸ τὴ λαϊκὴ) ἀλλὰ περιπτερο, κτητικός (ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα). Δεχόμεστε δηλαδή τὶς φθογγικὲς μεταβολὰς ποὺ ἔγιναν, ἀποφεύγωμε ὅμως νὰ τὶς ἐπεκτείνωμε καὶ στίς λέξεις ποὺ παίρνομε ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα ἢ τὴν ἀρχαία.

Γενικότερα ἢ λογοτεχνικὴ δημοτικὴ στηρίζεται στὴ γραμματικὴ καὶ τὴ σύνταξιν τῆς λαϊκῆς, ἀλλὰ καὶ στὸ γλωσσικὸ αἶσθημα τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ ἀποφεύγει τοὺς τύπους, ποὺ τὴν ὀδηγοῦν στὴν καθαρεύουσα, ἀλλὰ καὶ τὶς λέξεις ποὺ τὴν κáνουν ἰδιωματικὴ ἢ ἀκαλαίσθητη.

ΜΕΙΚΤΉ

Ἀπὸ τῆς προσπάθειες διαφόρων συγγραφέων καθαρολόγων νὰ κάμουν τὴν καθαρεύουσα ἀπλούστερη, γιὰ νὰ τὴν καταλαβαίνει ὁ λαός, ἢ δημοτικιστῶν νὰ κάμουν τὴ δημοτικὴ νὰ μοιάσῃ, ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο, μὲ τὴν προφορικὴ ὁμιλίαν τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων, προέκυψαν διάφορα εἶδη καθαρευούσης μὲ πολλοὺς τύπους τῆς δημοτικῆς, ἢ τὸ ἀντίθετο. Ἔτσι ἐδημιουργήθη καὶ τὸ τρίτον εἶδος (ἢ τρίτη μορφὴ) τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας, ἡ μεικτὴ.

Οἱ εἰσηγητὲς καὶ ὑπερασπιστὲς τῆς μεικτῆς ἔχουν τὴ γνώμη, ὅτι ἡ συστηματικὴ προσήλωσις στοὺς γραμματικoὺς κανόνες, εἴτε τῆς δημοτικῆς εἴτε τῆς καθαρεύουσας, εἶναι σχολαστικισμὸς καὶ πολλὰς φορὰς ἔρχεται σ' ἀντίθεσιν μὲ τὸ σύγχρονον γλωσσικὸ αἶσθημα, γιὰτὶ καὶ ἡ γλῶσσα, ὅπως ὅλες οἱ κοινωνικὲς δημιουργίαι τοῦ ἀνθρώπου, ὑπόκειται σὲ συνεχῆ ἐξέλιξιν καὶ μεταβολήν. Γι' αὐτὸ, φρονοῦν, ὁ συγγραφεὺς εἶν' ἐλεύθερος νὰ μεταχειρίζεται ὅλα τὰ εἶδη τῆς σύγχρονης γλώσσας, ἀδιαφορώντας ἂν αὐτὰ ἀνήκουν στὴν καθαρεύουσα ἢ στὴ δημοτικὴ, ἀρκεῖ μόνο νὰ ἱκανοποιῶνται οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι ποὺ τὰ διαβάζουν καὶ νὰ μὴν παραξενεύονται ἀπὸ τύπους ἀσυνήθιστους.

Ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀστήρικτη, ἀλλ' ἂν ἐφαρμοσθῆ χωρὶς περιορισμούς, ὀδηγεῖ σὲ πλήρη γλωσσικὴ ἀναρχία. Ἄλλωστε ἡ δημοτικὴ σήμερα, κατόπιν ἀπὸ τὴ σοβαρώτατη ἐργασία πολλῶν δημοτικιστῶν λογοτεχνῶν καὶ ἐπιστημόνων παρουσιάζεται τελείως ἀπαλλαγμένη ἀπὸ παράδοξες ἀκρότητες καὶ ἀνυπόφορες ἀδεξιότητες ὥστε κανεὶς πιά δὲ μπορεῖ νὰ ἰσχυρίζεται, πὼς δὲν εἶναι σύμφωνος μὲ τὸ γλωσσικὸ αἶσθημα τῶν σύγχρονων μορφωμένων ἀνθρώπων.

Τὴ μεικτὴ χρησιμοποιοῦν συνήθως οἱ λογοτέχνες ποὺ γράφουν καθημερινῶς σ' ἐφημερίδες (χρονογραφήματα, ταξιδιωτι-

κῆς ἐντυπώσεις κ.τ.λ.) καὶ οἱ ἐπιστήμονες σὲ βιβλία, μὲ τὰ ὁποῖα προσπαθοῦν νὰ ἐκλαϊκεύσουν ἐπιστημονικῆς θεωρίας ἢ νὰ διαδώσουν ἐπιστημονικῆς γνώσεις (ιατρικῆς, γεωπονικῆς κ.τ.λ.).

Στὴν ποίηση τὴν ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἀλεξανδρινὸς ποιητῆς Κων. Καρῆφης.

ΥΦΟΣ

Κοινὸς καὶ ἔντεχνος λόγος

Κάθε ἄνθρωπος ὅταν μιλήσῃ (ἢ γράφῃ) προσπαθεῖ νὰ πετύχῃ δυὸ πράγματα· α') νὰ βοῆ τις πρὸς κατάλληλες λέξεις, γιὰ νὰ τὸν καταλάβουν οἱ ἀκροατῆς (ἢ οἱ ἀναγνώστες) του καὶ β') νὰ τὴν μεταχειρισθῇ σύμφωνα μὲ γνωστοὺς καὶ καθιερωμένους κανόνες, γιὰ νὰ μὴν ὑποπέσῃ σὲ σφάλματα ποὺ δὲν ἐπιτρέπονται. Δηλαδή προσπαθεῖ νὰ ἐκφράζεται α') μὲ σαφήνεια καὶ β') μὲ ὁριότητα. Τὸ σύνολο τῶν λέξεων (προτάσεων, φράσεων κτλ.) ποὺ ἔχει αὐτὸς τις δυὸ βασικῆς ἀρετῆς χαρακτηρίζεται ὡς «λόγος» (προφορικὸς λόγος ἢ γραπτὸς λόγος).

Λόγος λοιπὸν εἶναι τὸ ὄργανο, μὲ τὸ ὁποῖον κάθε ἄνθρωπος, ποὺ μιλάει ἢ γράφει, μεταδίδει στοὺς ἄλλους τις σκέψεις του, τὰ συναισθηματά του, τις ἐπιθυμίες του (δηλαδή τὸν ψυχικὸν του κόσμον). Οἱ λογοτέχνες ὅμως (πεζογράφοι καὶ ποιητῆς), οἱ ὁποῖοι κυρίως προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν στὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστου μιὰ ζωηρὴ συναισθηματικὴ κίνηση, δὲν ἱκανοποιοῦνται μόνον μὲ τις δυὸ προηγούμενες στοιχειώδεις ἀρετῆς. Προσπαθοῦν μὲ διάφορους τρόπους καὶ διάφορα μέσα νὰ καταστήσουν τὸν λόγο ἱκανὸν ὄχι μόνον νὰ ἐκφράσῃ τὸν ψυχικὸν τους κόσμον, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν μεταδίδῃ, νὰ τὸν ἀναδημιουργῇ, στὴν ψυχὴ τῶν ἄλλων μὲ δύναμη καὶ μὲ διάρκεια. Ἀπὸ τὴν προσπάθεια αὐτὴ προέρχεται ὁ ἔντεχνος λόγος, ὁ ὁποῖος δὲν περιορίζεται στὶς δυὸ στοιχειώδεις ἀρετῆς τοῦ κοινοῦ λόγου, ἀλλὰ ἐπιδιώκει καὶ ἄλλες ἀκόμη.

Σκοπὸς τοῦ ἔντεχνου λόγου εἶναι νὰ ἐκφράσῃ τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ συγγραφέως (ἢ τοῦ ὁμιλητοῦ) ὅσο τὸ δυνατόν τελειότερα καὶ δημιουργικώτερα.

Τὸν ἔντεχνον λόγο μεταχειρίζονται ὄχι μόνον οἱ λογοτέχνες, ἀλλὰ καὶ οἱ συγγραφεῖς ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων. Γιατὶ καὶ

|| ὄχι.
ἦταν ἀκό-
τα ἀπορροφῶ
ἢ ἀδύνατα.

αὐτοὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπιτύχουν τὴν μεγίστην δυνατὴ ἀκρίβεια στὸ λόγον τους καὶ νὰ συγκρατήσουν ἐπὶ μακρὸ χρονικὸ διάστημα τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστη. Κι' αὐτὰ δὲν ἐπιτυγχάνονται μόνο μὲ τὶς δυὸ στοιχειώδεις ἀρετὰς τοῦ κοινοῦ λόγου.

Στοιχεῖα τοῦ ἐντέχνου λόγου

Στοιχεῖα τοῦ ἐντέχνου λόγου (ἢ λεκτικὰ στοιχεῖα τοῦ ὕφους) εἶναι τὰ εἶδη τῶν λέξεων καὶ τῶν συντάξεων ποὺ προτιμοῦν οἱ λογοτέχνες στὸ λόγον τους καὶ τὰ χρησιμοποιοῦν ἢ κατὰ τοὺς γνωστούς καὶ καθιερωμένους κανόνες ἢ κατὰ τρόπους ἀτομικοῦς καὶ πρωτότυπους.

Οἱ σπουδαιότερες λέξεις, μὲ τὶς ὁποῖες ἐκφράζει κάθε ἄνθρωπος τὸν ψυχικὸν του κόσμον, εἶναι τὰ οὐσιαστικὰ καὶ τὰ ρήματα. Σ' αὐτὰ χωρὶς ἄλλο θὰ στηριχθῇ κι' ὁ λογοτέχνης. Καὶ ὅταν γιὰ κάποιο πράγμα ἢ κάποια κατάστασις δὲν ὑπάρχη παρὰ μόνον μία λέξις, ὁ λογοτέχνης θὰ τὴν μεταχειρισθῇ κατ' ἀνάγκην, ὅπως κάθε ἄνθρωπος. Ὅταν ὅμως γιὰ τὸ ἴδιον πράγμα (ἢ τὴν ἴδιαν κατάστασις) ὑπάρχουν πολλὰς λέξεις συνώνυμες, μὲ λεπτὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν, ὁ λογοτέχνης θὰ φροντίσῃ νὰ βρεῖ τὴν πιὸ κατάλληλην ἀπ' ὅλας, γιὰ νὰ δώσῃ στὸ λόγον του ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερη ἀκρίβεια καὶ πληρότητα. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ἔννοιαι ποὺ ἐκφράζονται μόνο μὲ μιὰ ὀρισμένη λέξις, ὅταν θέλῃ νὰ τὶς ἀποφύγῃ, εἶναι δυνατόν νὰ μεταχειρισθῇ διάφορες περιφράσεις ἢ λεκτικοὺς τρόπους ἢ λέξεις ἰδιωματικὰς.

Μετὰ τὰ οὐσιαστικὰ καὶ τὰ ρήματα οἱ σιγνότερες καὶ σπουδαιότερες λέξεις εἶναι τὰ ἐπίθετα καὶ τὰ ἐπιρρήματα, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν ὡς προσδιορισμοὶ τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τῶν ρημάτων. Σ' αὐτὰ ἢ ποικιλία τῶν συνωνύμων εἶναι πολὺ μεγαλύτερη καὶ μπορεῖ ν' ἀποδώσῃ πολὺ λεπτὰς ποιοτικὰς διαφορὰς ἢ ἀποχρώσεις· γι' αὐτὸ κι' ἡ προσπάθεια τοῦ λογοτέχνη γιὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλληλοτέρου πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη. Ἀλλὰ κι' ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ποικιλίαν τῶν συνωνύμων στὰ ἐπίθετα ὑπάρχει κι' ἡ εὐχέρεια τῆς δημιουργίας νέων ἀπὸ ρίζας οὐσιαστικῶν ἢ ρημάτων (ὅπως ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν λουλουδιῶν παράγονται ἐπίθετα δηλωτικὰ χρωμάτων) ἢ ἀπὸ τὴ συνθεσὴ γνωστῶν ἐπιθέτων (ὅπως π.χ. μαῦρος, κίτρινος, μαυροκίτρινος, μαυροειδής, κίτρινωπός). Μεγάλῃ σημασίαν στὰ ἐπίθετα ἀποδίδουν πρὸ πάντων οἱ

ποιητές, οί ὅποιοι κατορθώνουν μέ τήν παραγωγή ἢ τή σύνθεση νά παρουσιάζουν νέα ἐπίθετα (ποιητικά ἐπίθετα) πολὺ ἐπιτυχημένα καί ἱκανά νά μᾶς δώσουν μιὰ πολυσύνθετη εἰκόνα, γιά τήν ὁποία θά χρειαζόταν ὀλόκληρη φράση. Καί μ' αὐτὸν τὸν τρόπο κάνουν τὸ λόγο τους σφιχτότερο καί παραστατικώτερο.

Τέλος σπουδαιότατα στοιχεῖα τοῦ ἐντέχνου λόγου εἶναι τὰ διάφορα εἶδη τῶν σχημάτων (σχήματα λέξεως, σχήματα διανοίας, σχήματα συντάξεως), γιά τὰ ὁποία πραγματεῖται τὸ Συντακτικόν. Μὲ τὰ σχήματα αὐτὰ ἐπιτυγχάνονται σπουδαιότατα ψυχολογικὰ ἀποτελέσματα καί γι' αὐτὸ ἡ παρουσία των στὸν ἔντεχνο λόγὸ εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ἔξαιρετικά σημαντική. Ἰδίως τὰ διάφορα εἶδη τῆς μεταφορᾶς, ὅπως καὶ οἱ παρομοιώσεις, δημιουργοῦν εἰκόνες γεμάτες ζωὴ καί κίνηση. Ἐμψυχώνουν τὰ ψυχα καί δίνουν σάρκα καί ὄστα στίς ἀφηρημένες ἔννοιες. Γι' αὐτὸ ποτὲ δὲ λείπουν ἀπὸ τὸν ἔντεχνο λόγὸ, καὶ ἀπ' αὐτὰ κυρίως ἔξαρτῶνται οἱ περισσότερες ἀρετὲς του.

Ἄρετὲς καὶ εἶδη τοῦ ἐντέχνου λόγου

Ἄρετὲς τοῦ ἐντέχνου λόγου εἶναι οἱ διάφορες ἱκανότητές του πρὸς ἐπίδραση στὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη (ἢ τοῦ ἀκροατή), οἱ ὁποῖες δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν κατάλληλη χρησιμοποίησιν τῶν λεκτικῶν στοιχείων. Οἱ ἀρετὲς τοῦ ἐντέχνου λόγου εἶναι πολλῆς καὶ θά ἦταν ἀδύνατο νά καταριθμηθοῦν ὅλες καὶ νά ὀρισθοῦν μὲ ἀκρίβεια, γιὰ τὴν ἔξαρτῶνται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴν ἰδιοφυΐα, τὴν δεξιότητά, τὴν μόρφωση, τὴν καλαισθησία, κ.τ.λ. ἐνὸς ἐκάστου λογοτέχνου. Οἱ σπουδαιότερες ὅμως καὶ μᾶλλον τυπικὲς εἶναι οἱ ἐπόμενες δέκα, οἱ ὁποῖες οὔτε πρέπει οὔτε εἶναι δυνατόν νά συνυπάρχουν ὅλες: ἡ ἀπλότης, ἡ σοβαρότης, τὸ ὕψος, ἡ λεπτότης, ἡ γλαφυρότης, ἡ ζωηρότης, ἡ πυκνότης, ἡ ὑποβλητικότης, ἡ ρυθμικότης, ἡ μουσικότης.

Ἄπο τὴν ἐπικράτησιν καθεμιᾶς ἀπὸ τὴς ἀρετὲς αὐτὲς προέρχονται τὰ ἐπόμενα δέκα εἶδη (ἢ χαρακτῆρες) τοῦ ἐντέχνου λόγου.

1) Ἄπλως εἶναι ὁ λόγος ὅταν οἱ σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ συγγραφέως ἐκφράζονται μὲ φυσικότητα καὶ ἀφέλεια χωρὶς περίτεχνα σχήματα καὶ περίπλοκες φράσεις. Ὅταν ἐξαιρεται ἡ σημασία τῶν γεγονότων ἢ ἡ δράσις τῶν προσώπων, τοῦτο

γίνεται με τρόπο άφελή κι' άπλούστατα μέσα. Προσιδιάζει σε λογοτεχνήματα που άφοροῦν πρόσωπα και γεγονότα του λαοί· μπορεί όμως να χρησιμοποιηθῆ και σε ιστορικά και ρητορικά έργα. Υποδείγματα άπλου λόγου μᾶς έχουν δώσει από τους αρχαίους ο Ἡρόδοτος κι' ο Λυσίας. Στη νεοελληνική λογοτεχνία τον βρίσκουμε στα παραμύθια, τις λαϊκές παραδόσεις και πολλά δημοτικά τραγούδια. Επίσης και σε πολλά διηγήματα του Χριστοβασίλη.

Ο άπλος λόγος από άδεξιότητα του λογοτέχνη μπορεί να ξεπέσει στην προχειρότητα και στη μικρολογία.

2) Σοβαρός είναι ο λόγος, όταν έχει τη φυσικότητα και την άνεση του άπλου, άποφεύγει όμως την άφέλεια κι' επιδιώκει τη σεμνή κομψότητα και χάρη, που αρμόζει σε προηγμένους ανθρώπους, χωρίς να φθάνει στην εκζήτηση και την επίδειξη. Μπορεί να περιέχει με μέτρο όλων των ειδών τα λεκτικά στοιχεία και να εκφράζει οποιαδήποτε ψυχικά γεγονότα· ταιριάζει όμως πρό πάντων στην έκφραση ψυχικών καταστάσεων ήρέμων και στο χαρακτηρισμό προσώπων και πραγμάτων σημαντικών κι' αξιομίμητων, ιδίως για την πραότητα και τη σωφροσύνη τους.

Υποδείγματα σοβαρού λόγου μᾶς παρέχουν από τους αρχαίους ο Πλάτων, ο Σοφοκλής, ο Θουκυδίδης, ο Δημοσθένης στα περισσότερα μέρη των έργων τους. Από τους νέους ο Παπαδιαμάντης στην καθαρεύουσα, ο Βλαχογιάννης στη δημοτική και πολλοί άλλοι ιδίως σ' επιστημονικά συγγράμματα, όπως ο Παπαρηγόπουλος. Χαρακτηριστικότερος και λογοτεχνικότερος είναι ο λόγος του Βλαχογιάννη. Ο σοβαρός λόγος, όταν ο λογοτέχνης άποφεύγει συστηματικά την άπροσποίητη άφέλεια κι' άπομακρύνεται από τη φυσικότητα, γίνεται βαρύν και ξηρός.

3) Ύψηλός είναι ο λόγος, όταν με τη χρήση των λεκτικών μέσων ή σημασία των γεγονότων, ή άρετή των προσώπων και γενικά ή αξία των εκφραζομένων ύψώνονται σ' επίπεδο πολύ ψηλότερο από το επίπεδο των κοινών ανθρώπων και των συνηθισμένων γεγονότων. Χρησιμοποιείται πρό πάντων στην ποίηση, αλλά και σε χαρακτηρισμούς μεγάλων ανθρώπων, σ' έγκωμιαστικούς ή πανηγυρικούς λόγους και στην έξαρση της σημασίας σπουδαίων ιστορικών γεγονότων. Το ύψος είναι χαρακτηριστικό του λόγου, που συναντάται σε όλους τους μεγάλους συγγραφείς και

ποιητές· ἀλλὰ μόνο σ' ὁρισμένα μέρη τοῦ ἔργου των. Συνήθως ἐναλλάσσεται μὲ τὴ σοβαρότητα. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἀνυπερέβλητα ὑποδείγματα ὑψηλοῦ λόγου μᾶς παρέχουν ὁ Ὅμηρος, ὁ Πίνδαρος, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Θουκυδίδης. Ἀπὸ τοὺς νέους μόνον ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος καὶ ὁ Παλαμᾶς ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τμήματα λόγου μὲ ἀληθινὸ ὕψος.

Ὁ ὑψηλὸς λόγος ἀπὸ ἀδεξιότητα τοῦ λογοτέχνη γίνεται πομπώδης καὶ ἐξεζητημένος, ἰδίως μάλιστα ὅταν χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν ἔξαρση τῆς σημασίας γεγονότων καὶ προσώπων, πού εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν συνηθισμένη καὶ κοινή.

4) Λεπτὸς γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ὁ συγγραφεὺς ἐπιδιώκοντας τὴν ἀνάλυση καὶ τὴν ἔκφραση λεπτῶν ψυχικῶν συγκινήσεων ἢ τὴν ἀπόδοση εἰκόνων μὲ δυσκολοδιάκριτες διαφορὰς καὶ ἀντιθέσεις, μεταχειρίζεται λέξεις, περιφράσεις καὶ σχήματα, πού φανερόνουν ἀνώτερη ψυχικὴ καλλιέργεια καὶ ἐξαιρετικὴ τεχνικὴ δεξιότητα. Ὁ λόγος αὐτὸς ταιριάζει σὲ κριτικὰ ἀναλύσεις καλλιτεχνικῶν ἔργων ἢ σὲ ψυχολογικὰ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα ἢ διατήρησή του ὅμως σ' ὅλη τὴν ἔκταση μεγάλων ἔργων ὁδηγεῖ στὴν ἐκζήτηση καὶ προκαλεῖ τὴν κόπωση καὶ τὴν πλήξη. Συνήθως ἐναλλάσσεται μὲ τὸν ἀπλό, τὸ γλαφυρὸ ἢ τὸν ζωηρὸ λόγο.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἐξαιρετὰ ὑποδείγματα λεπτοῦ λόγου μᾶς ἔχουν δώσει ὁ Πλάτων, ὁ Εὐριπίδης καὶ μερικοὶ ἄλλοι πού ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν περιγραφή καὶ τὴν ἀνάλυση καλλιτεχνικῶν ἔργων. Ἀπὸ τοὺς νέους ἐκαλλιέργησε τὸ εἶδος αὐτὸ μ' ἐπιτυχία ὁ Παπαντωνίου καὶ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμά του ἀρκετοὶ νεώτεροι.

5) Γλαφυρὸς εἶναι ὁ λόγος, ὅταν περιέχει ἀφθονα διακοσμητικὰ στοιχεῖα λεκτικά, ἰδίως ἐπίθετα, χωρὶς τοῦτο νὰ βλάβη τὴ σαφήνεια καὶ τὴν καλαισθησία. Ἔχει μεγάλην ἱκανότητα νὰ δίδῃ χροῖμα καὶ λεπτὰ ἀποχρώσεις στὰ γεγονότα καὶ στὰ πράγματα. Ἔχει μεγάλη παραστατικὴ δύναμη καὶ συντελεῖ πολὺ στὴ διόργωση καὶ συγκρότηση τοῦ ἐνδιαφέροντος. Εἶναι πολὺ κατάλληλος γιὰ κάθε εἶδος περιγραφῆς, ἀφηγήσεις, διαλέξεις, ταξιδιωτικὰ ἐντυπώσεις, διηγήματα, μυθιστορήματα, λυρικά ποιήματα. Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν λογοτεχνικὸς χαρακτήρας.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ὑποδείγματα γλαφυροῦ λόγου μᾶς παρέχουν ἰδίως οἱ λυρικοὶ ποιητές. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ξενοφῶν συχνὰ στίς

περιγραφές του και στις αφηγήσεις του συνδυάζει τη γλαφυρότητα με τη χάρη. Ἀπὸ τοὺς νέους ὅλοι σχεδὸν οἱ λυρικοὶ ποιητές, ἰδίως μάλιστα ὁ Μαλακάσης, μεταχειρίζονται τὸ εἶδος τοῦτο μ' ἐπιτυχία. Ἀπὸ τοὺς πεζογράφους διακρίνονται γιὰ τὴ γλαφυρότητά τους ὁ Καρκαβίτσας, ὁ Ξενοπούλος, ὁ Μελάς.

6) Ζωηρὸς εἶναι ὁ λόγος, ὅταν μὲ τὰ διάφορα λεκτικὰ στοιχεῖα, ἰδίως τὰ σχήματα (μεταφορὲς παρομοιώσεις, ἐρωτήσεις, ἀναφωνήσεις κτλ.) διεγείρει στὴν ψυχὴ μας ἔντονες συναισθηματικὲς καταστάσεις καὶ συγκρατεῖ τὴν προσοχὴ μας διαρκῶς ἐντεταμένη. Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι κατάλληλο πρὸ πάντων γι' ἀκροατές· καὶ γι' αὐτὸ χρησιμοποιεῖται ἰδιαίτερα στὴ ρητορικὴ. Ταιριάζει ὅμως καὶ στὶς ἀφηγήσεις δραματικῶν γεγονότων καὶ στοὺς δραματικοὺς διαλόγους.

Ἐποδείγματα ζωηροῦ λόγου μᾶς παρέχουν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ὁ Δημοσθένης στοὺς πολιτικοὺς λόγους του καὶ οἱ μεγάλοι τραγικοὶ στὰ διαλογικὰ μέρη τῶν τραγωδιῶν τους. Ἀπὸ τοὺς νεώτερους ἐκαλλιόργησαν τὸ εἶδος τοῦτο μ' ἐπιτυχία ὁ Καρκαβίτσας, σὲ μερικὲς συναρπαστικὲς ἀφηγήσεις του, καὶ ὁ Μελάς στὰ θεατρικὰ του ἔργα καὶ στὰ ἱστορικά.

7) Πυκνὸς γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ὁ λογοτέχνης ἐπιδιώκοντας νὰ ἐκφράξῃ μόνον τὰ οὐσιωδέστερα χαρακτηριστικὰ τῶν γεγονότων, ἀποφεύγει τοὺς πολυσύνθετους λεκτικοὺς τρόπους καὶ προτιμᾷ συστηματικῶς τὰ συντομώτερα ἐκφραστικὰ μέσα.

Ἀποτέλεσμα τῆς πυκνότητος εἶναι ἡ βραχυλογία (ἢ συντομία), τῆς ὁποίας ἐξαίρετο ὑπόδειγμα μᾶς ἔχει ἀφήσει ὁ Θουκιδίδης. Ἡ βραχυλογία ὅμως μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ στὴν ἀσάφεια, ὅταν παραλείπονται οὐσιώδεις λεπτομέρειες, ἢ στὴ στρουφνότητα, ὅταν ἡ σύμπτυξη τῶν ἐκφραστικῶν μέσων δὲν μᾶς ἐπιτρέπη νὰ καταλάβωμε ἀμέσως τὸ νόημα.

Ἀπὸ τοὺς νεώτερους ὠραῖα δείγματα πυκνοῦ λόγου, συνδυασμένου πότε μὲ τὴ σοβαρότητα καὶ πότε μὲ τὴν ἀπλότητα παρουσιάζει ὁ Βλαχογιάννης.

8) Ὑποβλητικὸς γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ὁ λογοτέχνης, ἢ κυρίως ὁ ποιητής, ἐπιδιώκοντας νὰ ἐκφράσῃ κάποια ρευστὴ καὶ φευγαλέα συναισθηματικὴ κατάσταση δυσκολοχαθόριστη, μεταχειρίζεται τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα κατὰ τρόπον πού νὰ ὑποδηλώνουν καὶ νὰ ὑπαινίσσωνται, ὅχι νὰ ἐκφράζουν μὲ ἀκρίβεια καὶ πληρό-

τητα, τὶς ἔννοιες καὶ τὰ γεγονότα. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ λόγου χρησιμοποιεῖται κυρίως στὴν ποίηση, ἀπὸ τοὺς συμβολιστὲς καὶ τοὺς ἑξπρεσσιονιστὲς. Ἐπιπλέον καὶ στὸν πεζὸ λόγο χρησιμοποιεῖται μὲ ἐπιτυχία, ἰδίως σὲ διηγήματα, γιὰ τὴ δημιουργία παθητικῶν καὶ καταθλιπτικῶν ψυχικῶν καταστάσεων.

Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὑποδείγματα δὲ βρῖσκομε στοὺς ἀρχαίους, γιὰτὶ δὲν συμβιβάζεται μὲ τὶς κλασσικὲς ἀρετὲς τῆς σαφήνειας καὶ τῆς πληρότητας. Ἀπὸ τοὺς νεώτερους τὸ καλλιέργησε μὲ ἐπιτυχία ὁ Κώστας Χατζόπουλος στὰ ποιήματά του, στὸ μυθιστόρημα «Φθινόπωρο» καὶ σ' ἀρκετὰ διηγήματα.

Ἡ ἀδέξια χρησιμοποίησις τοῦ εἶδους αὐτοῦ συνεπάγεται τὴ σύγχυσι καὶ τὴν ἀμφιβολία.

9) Ρυθμικὸς γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ὁ λογοτέχνης φροντίζει νὰ τακτοποιῇ τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα σὲ συμμετρικὴ διάταξη, ὥστε κάθε λογικὴ περίοδος νὰ βρῖσκη τὴ συμμετρικὴν ἀπόδοσιν (τὸ πάρισό) τῆς σὲ κάποιαν ἄλλη. Τὸ εἶδος αὐτὸ ἀποτελεῖ μετάβαση ἀπὸ τὸν πεζὸν στὸν ἑμμετρον λόγο καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως ἀπὸ τοὺς ρήτορας. Εἰσήχθη στὸν ἀρχαῖον λόγο ἀπὸ τὸ σοφιστὴ Γοργία καὶ ἑκαλλιεργήθη ἑξαιρετικὰ ἀπὸ τὸν ῥήτορα Ἰσοκράτη.

Ἀπὸ τοὺς νεώτερους ἐχρησιμοποίησε τὸ εἶδος τοῦτο ὁ Παπαντωνίου σὲ διηγήματά του, ἰδίως στὴ σειρὰ «Πεζοὶ ρυθμοί».

Ἡ συστηματικὴ ἐπιδίωξις του ἐξαφανίζει τὴ φυσικότητα καὶ φέρνει τὴν ἐπιτήδευσιν.

10) Μουσικὸς γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ὁ λογοτέχνης φροντίζει νὰ χρησιμοποιῇ λεκτικὰ στοιχεῖα, τῶν ὁποίων οἱ φθόγγοι ἀποτελοῦν κάποια ἡχητικὴ ἀρμονία (παρήχησις), ποὺ θυμίζει μουσικὴν. Τὸν συναντοῦμε συνηθέστατα στὴν ποίηση, ἀλλὰ καὶ στὴν πεζογραφία, συνδυασμένο μάλιστα μὲ τὴν ὑποβλητικότητα ἢ τὴ ρυθμικότητα. Ἐπιδρᾷ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀκροατοῦ σὰν μουσικὴ ὑπόκρουσις καὶ συντελεῖ στὴ διέγερσιν διαφόρων ψυχικῶν καταστάσεων.

Τὴ μουσικότητα τοῦ ποιητικοῦ λόγου ἐπεδίωξαν ὅλοι οἱ νεώτεροι λυρικοὶ ποιητὲς (τῆς δημοτικῆς) ἰδίως μάλιστα οἱ τῆς Ἑπτανησιακῆς σχολῆς. Οἱ δύο τελευταῖοι χαρακτῆρες, ἐπειδὴ σχετίζονται μᾶλλον μὲ τοὺς τόνους καὶ τοὺς φθόγγους τῶν λέξεων, παρὰ μὲ τὸ νόημά των, συνήθως δὲν θεωροῦνται ὡς παράγοντες τοῦ ὕφους.

Ὕφος καὶ πρωτοτυπία

Ἀπὸ τὰ προηγούμενα γίνεται φανερό, πὼς κάθε λογοτέχνης, ἀνάλογα μὲ τὸ σκοπὸ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει (νὰ μᾶς διδάξῃ, νὰ μᾶς συγκινήσῃ, νὰ μᾶς τέρψῃ κ.τ.λ.), θὰ χρησιμοποίησῃ κάποιον ἢ κάποιους ἀπὸ τοὺς δέκα χαρακτηριστικούς τύπους τοῦ ἐντέχνου λόγου. Ἐὰν τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο εἶναι μεγάλο κ' ἔχῃ ποικιλία περιεχομένων, ὁ λόγος θὰ παρουσιάξῃ καὶ κάποια ποικιλία χαρακτήρων, ἀνάλογα μὲ τὴν ποικιλία τῶν γεγονότων καὶ τῶν ψυχικῶν καταστάσεων. Μποροῦμε τότε μὲ τὴν ὀνομασία τῶν χαρακτήρων αὐτῶν νὰ χαρακτηρίσωμε τὸ λόγο τοῦ συγγραφέως ἢ νὰ προσδιορίσωμε τὸ ἀτομικὸ ὕφος τοῦ συγγραφέως.

Ἄλλὰ ὁ κάθε χαρακτήρας τοῦ λόγου παρουσιάζει σημαντικὴ διαφορὰ ἀπὸ συγγραφέα σὲ συγγραφέα. Ἡ τελειότητά του καὶ ἡ δύναμή του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰδιοφυΐα τοῦ συγγραφέως (ἢ τοῦ ποιητοῦ), ἀπὸ τὴ μόρφωσή του, τὴν καλαισθησίαν του, τὴν τάση του πρὸς τὴν πρωτοτυπία κ' ἄλλους ἀκόμη ἀτομικοὺς παράγοντες. Ἔτσι λοιπὸν ὁ κάθε λογοτέχνης, πρὸ πάντων μάλιστα ὁ μεγάλος λογοτέχνης, δημιουργεῖ πρωτότυπο χαρακτήρα λόγου, ἐντελῶς ἀτομικό. Αὐτὸς ὁ ἀτομικὸς χαρακτήρας, πού ἔχει ὁ ἐντεχνος λόγος καθενὸς λογοτέχνου, εἶναι τὸ ὕφος του.

Τὸ ὕφος αὐτὸ προσδιορίζεται συνήθως ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες καὶ ἐντονώτερες τυπικὰς ἀρετὰς πού παρουσιάζει, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως. Ἔτσι π. χ. τὸ ὕφος ἑνὸς διηγηματογράφου μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς σοβαρὸ καὶ γλαφυρὸ, ὡς ἀπλὸ κ' ὑποβλητικὸ, ὡς λεπτὸ καὶ γλαφυρὸ κ.ο.κ.

Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς γιὰ μιὰ τυπικὴ διάκριση, γιὰ κατάταξιν, εἶναι ἀρκετός. Ἄλλὰ γιὰ τὴν ἀκριβέστερη ἀπόδοσιν τῶν ἀτομικῶν ἀρετῶν τοῦ λόγου ἑνὸς συγγραφέως δὲν εἶναι. Γιατὶ ἡ γλαφυρότητα, ἡ ζωνρότητα κ.τ.λ. εἶναι, καθὼς εἶπαμε, διαφορετικὴ ἀπὸ συγγραφέα σὲ συγγραφέα. Διαφέρει τοῦλάχιστο κατὰ βαθμόν. Γι' αὐτὸ προκειμένου νὰ χαρακτηρίσωμε τὸ ἀτομικὸ ὕφος τοῦ λόγου ἑνὸς συγγραφέως (ἢ ποιητοῦ) προβαίνομε σ' ὑποδιαίρεσεις τῶν τυπικῶν ἀρετῶν κ' ἐπιτυγχάνομε διακρίσεις λεπτότερες. Ἔτσι π.χ. τὸ ἀπλὸ ὕφος τὸ διακρίνομε σὲ ἀφελές, ἀπλοϊκὸ, ἀπροσποίητο, λιτό, ἀπέριττο. Τὸ σοβαρὸ σὲ φησι-

κό, σεμνό, εὐγενικό, ἀνεπιτήδευτο. Τὸ ὑψηλὸ σὲ μεγαλοπρεπές, ἐπιβλητικό, ὑπερήφανο, ἀρρενωπό. Τὸ λεπτὸ σὲ περίτεχνο, κομψό, χαριτωμένο, εὐτράπελο. Τὸ γλαφυρὸ σὲ παραστατικό, πλαστικό, γραφικό, ἀνθηρό. Τὸ ζωηρὸ σὲ δυνατὸ, νευρῶδες, ἔντονο, συναρπαστικό, συγκλονιστικό. Τὸ πυκνὸ σὲ συνεπτυγμένο, ἄδρό, συμπαγές. Τὸ ὑποβλητικό σὲ διεισδυτικό, μυστικοπαθές, καταθλιπτικό.

Οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ βγαίνουν ἀπὸ τὰ προτερήματα τοῦ ὕφους. Κατὰ τὸν ἴδιον ὅμως τρόπο βγαίνουν κι' ἄλλοι ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα, τὶς ἐλλείψεις, τὶς ἀδυναμίες. Ἔτσι τὸ ὕφος τοῦ λόγου ἐνὸς συγγραφέως μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς κοινό, μικρολόγο, ξηρό, βεβιασμένο, πομπῶδες, ἐξεζητημένο, ἄτονο, ἀχρωμο, πλαδαρό, σκοτεινὸ καὶ στρυφνὸ, αἰνιγματικό, συγκεχυμένο, ἄσαφές.

Ἀκόμη μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ καὶ ὡς ἀκαλαίσθητο ἢ βάνασο ἢ ἐπιδεικτικό ἢ κατάφορτο, ἂν ἡ ποιότητα ἢ ἡ ποσότητα ὠρισμένων λεκτικῶν στοιχείων ἐξεγείρει τὴν ἀτομικὴ μας καλαισθησία ἢ τὴν ἀτομικὴ μας ἀντίληψη περὶ τοῦ μέτρου καὶ τοῦ πρέποντος.

Ἐπίσης μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἀνομοιογενὲς ἢ ἀνώμαλο, ὅταν παρουσιάζη μεταβολές, πού δὲν τὶς δικαιολογεῖ ἢ προσαρμογὴ τοῦ λόγου πρὸς τὸ περιεχόμενο.

Ἀξιόλογο στοιχεῖο τοῦ ἀτομικοῦ ὕφους εἶναι καὶ ἡ πρωτοτυπία. Ἡ πρωτοτυπία τοῦ ὕφους (ἄχι τοῦ θέματος) ἐκδηλώνεται συνήθως μὲ τὴν καινοφανῆ χρῆση τῶν γνωστῶν λεκτικῶν στοιχείων. Μπορεῖ ὅμως νὰ ἐκδηλωθῆ καὶ μὲ τὴ δημιουργία νέων λέξεων, ἰδίως συνθέτων, ὅποτε ὁ λογοτέχνης γίνεται καὶ γλωσσοπλάστης. Ἡ γλωσσοπλαστικὴ ἰκανότητα τοῦ συγγραφέως (ἰδίως τοῦ ποιητοῦ) προσθέτει σπουδαιότατα προτερήματα στὸ ὕφος του, γιατί μιὰ νέα λέξη, ἰδίως σύνθετη, μπορεῖ ν' ἀποδίδη τὸ νόημα ὁλόκληρης φράσης ἢ νὰ δημιουργῆ εἰκόνα πολὺ παραστατική. Εἶναι ὅμως ἐπικίνδυνη, γιατί ὁ ἀναγνώστης δὲν ἀνέχεται τὶς νέες λέξεις, παρὰ μόνον ὅταν προέρχονται ἀπὸ κάποια ἀναμφισβήτητὴ ἀνάγκη συμπληρώσεως τῆς γλώσσας ἢ παρουσιάζουν ἀμέσως ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία.

Ἡ καινοφανὴς χρησιμοποίησις τῶν γνωστῶν λεκτικῶν στοιχείων ὑποχρεώνει τὸ συγγραφεὴ νὰ διατυπώη τὶς σκέψεις του

(ἢ τὰ συναισθήματά του κ.τ.λ.) μὲ τρόπο πὸν νὰ μὴ φαίνεται οὔτε κοινὸς οὔτε δανεισμένος ἀπὸ τὸ λεκτικὸ ἄλλων συγγραφέων. Σ' αὐτὸ τὸν βοθηεῖ πρῶτα-πρῶτα ἡ ἰδιοφυΐα του (τάλαντο) ἀλλὰ κι' ἡ μόρφωσή του. Ὅσο μεγαλύτερη (εὐρύτερη καὶ βαθύτερη) μόρφωση ἔχει, τόσο περισσότερους καὶ καλύτερους τρόπους ἐκφράσεως ἐπινοεῖ καὶ μεταχειρίζεται.

Ἡ χρησιμοποίηση στοιχείων χαρακτηριστικῶν ξένου λεκτικοῦ, ὅσο πετυχημένη κι' ἂν εἶναι, παρουσιάζει τὸ συγγραφέα (ἢ τὸν ποιητὴ) σὰν στερημένο ἀπὸ δημιουργικὴ δύναμη καὶ τὸν τοποθετεῖ στὴν τάξην τῶν μιμητῶν. Ὁ ἀρχαῖος ρήτορας Δεῖναρχος εἶχε κατορθώσει νὰ μιμεῖται τὸ ὕφος τοῦ Δημοσθένη· ἀντὶ ὅμως νὰ θεωρηθῆ κι' αὐτὸς ρήτορας τῆς ἴδιας ἀξίας, ἀπέκτησε τὸ σκαμπτικὸ παρωνύμιον «κρίθινος Δημοσθένης». Ἡ πρωτοτυπία εἶναι ἐκδήλωση δημιουργικῆς ἰκανότητος καὶ γι' αὐτὸ εἶν' ἀπαραίτητο στοιχεῖο στὸ ὕφος τοῦ λόγου κάθε καλοῦ συγγραφέως ἢ ποιητοῦ.

Ο Δ Η Γ Ο Σ

Τῆς Μελέτης τῶν Νέων Ἑλληνικῶν

Μ Ε Ρ Ο Σ Β'.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Τ Μ Η Μ Α Β'.

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ. ΠΕΖΑ. ΠΟΙΗΜΑΤΑ.
ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ—ΕΘΝΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ. ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

Πεζά

Ὁ ἔντεχνος λόγος διαιρεῖται σὲ δύο μεγάλες κατηγορίες: 1) τὸν ἔμμετρο ἢ ποιητικὸ λόγος (ποίησις) καὶ 2) τὸν πεζό. Ἐμμετρος ἢ ποιητικὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ἔχει κανονικὸ ρυθμὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος. Πεζὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ μοιάζει μὲ τὴν προφορικὴ μας ὁμιλία.

Τὰ γενικὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν τὸν ποιητικὸ καὶ τὸν πεζὸ λόγο ἐξετάζονται στὴ Γραμματολογία. Ἐδῶ θ' ἀσχοληθοῦμε μόνον μὲ τὰ εἶδη τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων ποὺ περιλαμβάνονται στὶς σχολικὲς συλλογὲς τῶν Νεοελληνικῶν ἀναγνωσμάτων.

Ἀρχίζομε ἀπὸ τὰ πεζά. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα τῶν Νεοελληνικῶν ἀναγνωσμάτων εἶναι περιγραφές, χαρακτηρισμοί, διηγήσεις καὶ διηγήματα.

Περιγραφή

1) Περιγραφή εἶναι ἡ ἀπεικόνιση μὲ τὸ λόγο διαφόρων πραγμάτων, προσώπων, γεγονότων, καταστάσεων. Ἐχομε περιγραφές τοπίων, κατασκευασμάτων τοῦ ἀνθρώπου, φυτῶν, ζώων, προσώπων, φυσικῶν φαινομένων, μαχῶν, ταξιδιῶν, ἀσθενειῶν κτλ. Ἡ περιγραφή πρέπει νὰ μᾶς δίνει ὅλα τὰ ἐνδιαφέροντα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀντικειμένου της. Προκειμένου γιὰ τὰ ἔμπνευχα, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸ νὰ περιορισθῇ στὴν ἀπεικόνιση μόνον τῶν σωματικῶν γνωρισμάτων τους· μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ εἰκόνας ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς των, ἀπὸ τὶς συνήθειές των, ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ κόσμου των. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους μάλιστα μπορεῖ νὰ μᾶς παρέχῃ πληροφορίες γιὰ τὰ καθημερινὰ των ἔργα, γιὰ τὸ χαρακτῆρα των, τὰ ἔθιμα, τὶς ἐορτές, τὸν πολιτισμὸ των. Προκειμένου γιὰ τὶς καταστάσεις καὶ τὶς ἀφηρημένες ἔννοιες, μπορεῖ νὰ τὶς αἰσθητοποιῇ μὲ τὰ κατάλληλα λεκτικὰ

μέσα ἢ νὰ μᾶς ἐκθέτῃ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὅποιον ἐπιδροῦν στὸν αἰσθητὸ κόσμον καὶ ν' ἀπεικονίξῃ τὶς μεταβολὲς ποὺ προκαλοῦν σ' αὐτόν.

Χαρακτηρισμός

2) Ὁ χαρακτηρισμός εἶναι εἶδος τῆς περιγραφῆς. Περιγράφει τὸ χαρακτῆρα κάποιου ἀτόμου, δηλαδή μᾶς δίδει εἰκόνα τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἰδιοτήτων του. Διακρίνεται ὅμως ἀπὸ τὴν περιγραφή, γιατί περιορίζεται μόνον σ' αὐτές· κι' ὅταν ἀκόμη ἐπεκτείνεται στὴν περιγραφή χαρακτηριστικῶν τοῦ σώματος, τὰ παρουσιάζει κι' αὐτὰ ὡς μέσα ἐκδηλώσεως τοῦ ψυχικοῦ κόσμου.

Οἱ χαρακτηρισμοὶ ἀναφέρονται ἢ σ' ἐπιφανῆ πρόσωπα, ὅπως οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ Ξενοφῶντος γιὰ τὸν Κῦρο καὶ τοὺς Ἑλληνες στρατηγοὺς, τοῦ Θουκυδίδη γιὰ τὸν Περικλέα κτλ. ἢ σὲ κοινούς τύπους ἀνθρώπων, ὅπως «οἱ χαρακτῆρες» τοῦ Θεοφράστου καὶ οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ Λασκαράτου («Ἴδου ὁ ἀνθρώπος»).

Διήγηση

Διήγηση (ἢ ἀφήγηση) εἶναι ἡ ἐκθεση τῶν παραστάσεων μας ἀπὸ κάποιο γεγονός τοῦ ἀτομικοῦ μας βίου ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἡ διήγηση δηλαδή ἀναφέρεται σὲ φαινόμενα ζωῆς, κινήσεως, μεταβολῆς. Ὑπάρχουν περιπτώσεις ποὺ ἡ διήγηση μπορεῖ νὰ μοιάξῃ πάρα πολὺ μὲ τὴν περιγραφή, ὅπως π. χ. ἡ διήγηση γιὰ κάποιο ταξίδι μας. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἡ διάκριση γίνεται ἀπὸ τὸ ἐπικρατέστερο εἶδος τοῦ περιεχομένου· ἂν δηλαδή ὁ λόγος ἀναφέρεται περισσότερο στὴν ἐξέλιξη γεγονότων, στὴ δράση, στὶς σκέψεις, τὰ συναίσθημα κάποιου ἀτόμου (ἢ ὁμάδας ἀτόμων), εἶναι διήγηση· ἂν ἐνδιαφέρεται κυρίως γιὰ τὴ σύνθεση εἰκόνων ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμον, εἶναι περιγραφή. Πάντως μερικὲς φορὲς τὰ ὅρια συγχέονται καὶ ἡ διάκριση δὲν εἶναι εὐκόλη. Ἔτσι π. χ. ἡ περιγραφή μιᾶς μάχης μπορεῖ νάχη ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς διηγήσεως καὶ τ' ἀντίθετο. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁποιαδήποτε ὀνομασία κι' ἂν προτιμήσουμε, τὸ λάθος δὲν εἶναι μεγάλο. Γιατὶ κυρίως πρόκειται περὶ μεικτῶν εἰδῶν (περιγραφικῶν διηγήσεων, διηγηματικῶν περιγραφῶν), τὰ ὁποῖα ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ στὴν περιγραφή καὶ στὴ διήγηση.

Διήγημα

Τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ μικρὰ εἶδη τῆς πεζογραφικῆς λογοτεχνίας εἶναι τὸ διήγημα. Στὸ διήγημα ὁ λογατέχνης ἐκθέτει ἕνα κομμάτι ζωῆς, ἰδικῆς του ἢ ξένης, πραγματικῆς ἢ φανταστικῆς. Μᾶς παρουσιάζει μερικὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα μιλοῦν, κινοῦνται, ἐνεργοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Ἀρχίζουν κάποια πράξη καὶ τὴν τελειώνουν ἢ τοῦλάχιστον προσπαθοῦν νὰ τὴν τελειώσουν.

Τὸ διήγημα στὴν ἀπλούστατη μορφή του μπορεῖ νὰ μοιάζει (καὶ πολλὰ φορὲς συγγέεται) μὲ τὴν διήγησιν. Ἀλλὰ ὅσο συνθετώτερο καὶ τελειότερο εἶναι, τόσο καλύτερα ξεχωρίζεται. Στὴν κανονικὴ του μορφή εἶν' ἕνα εἶδος σύνθετο ἀπὸ διήγησιν, περιγραφὴ καὶ διάλογον. Ἀφοῦ τὸ θέμα του εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴν ζωὴ, περιέχει πράξεις, σκέψεις, ἐπιθυμίες, συναισθήματα, ὅπως καὶ ἡ διήγησιν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται μόνο σ' αὐτό· πρέπει νὰ μᾶς δείχνῃ, πῶς ὄντ' αὐτὰ συνδέονται μεταξύ των, πῶς ἔρχεται τὸ ἕνα ἀπὸ τ' ἄλλο καὶ πῶς ἐπιδρᾷ τὸ ἕνα στὸ ἄλλο (αἰτιώδης σχέσις). Ἡ δράσις πρέπει νὰρχίζῃ ἀπὸ κάποια ὠρισμένη αἰτία καὶ νὰ φτάνῃ σὲ κάποιο τέλος (ἐξέλιξις). Τὸ τέλος αὐτὸ νὰ μᾶς παρουσιάζεται σὰν φυσικὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν ἢ τῶν σκέψεων ὄλων τῶν προσώπων τοῦ διηγήματος (πλοκή, ἐνότης).

Τὸ διήγημα ὅταν τὸ θέμα του εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ὀνομάζεται ἱστορικόν. Ὅταν εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴν σύγχρονον ζωὴν, πραγματικόν. Κι' ὅταν μᾶς παρουσιάζει κάποιο κόσμον ἀνύπαρκτον καὶ διαφορετικόν ἀπ' τὸν πραγματικόν, φανταστικόν. Φανταστικὰ διηγήματα εἶναι τὰ παραμῦθια, τὰ διηγήματα ποὺ μᾶς παριστάνουν πῶς θὰ εἶναι ἡ ζωὴ ὕστερ' ἀπὸ χιλιάδες χρόνια, τὰ διηγήματα ποὺ μᾶς παριστάνουν ἐφευρέσεις ποὺ δὲν ἔχουν γίνῃ ἀκόμη κ.ο.κ. Τὰ πραγματικὰ διηγήματα δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸν ν' ἀναφέρωνται σὲ πραγματικὰ ἐπεισόδια τῆς ζωῆς πραγματικῶν ἀτόμων· μπορεῖ νὰ εἶναι σύνθεσις γεγονότων ποὺ δὲ συνέβησαν ποτέ, ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται καθόλου νὰ συμβοῦν, διότι εἶναι γεγονότα πιθανά.

Τὸ πραγματικόν διήγημα, ἀν' ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὶς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ καθημερινοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων (ἐπαγγελματικὰς ἀσχολίας, διασκεδάσεις, τοπικὰς συνήθειαις κ.τ.λ.) καὶ

μᾶς παρουσιάζει τὸν ἔξωτερικὸν τύπον (τοὺς τρόπους, τὸ ἦθος) τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζεται ἡ θ ο γ ρ α φ ί α. Ἐν ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὸν ψυχικὸν βίον καὶ προσπαθεῖ νὰ μᾶς δείξῃ πῶς γίνονται οἱ διάφορες μεταβολές ἐπὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὀνομάζεται διήγημα ψυχολογικόν.

Ἐν τῷ διήγηματι εἶναι πιστὴ ἀναπαράστασις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, χωρὶς ἐξιδανικευμένους τύπους, χαρακτηρίζεται ὡς ρεαλιστικόν. Ἐν ἔχῃ τύπους ἐξιδανικευμένους, πρότυπα καλῶν ἀνθρώπων, ἡ θ ο π λ α σ τ ι κ ὸν. Ἐν χρησιμοποιῶν τὰ γεγονότα καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου, ὡς μέσα γιὰ τὴν αἰσθητοποίησιν ἀφηρημένων ἐννοιῶν καὶ ψυχολογικῶν καταστάσεων, συμβολικόν. Ἐν ἔκτος ἀπὸ τὸ πραγματικὸν τοῦ νόημα ἔχει καὶ κάποιον ἄλλον (συνήθως ἠθικόν), ὀνομάζεται ἀ λ λ η γ ο ρ φ ί α ἢ π α ρ α β ο λ ή.

Διηγηματογράφοι

Ἐκ τῶν Νεοέλληνων διηγηματογράφων κορυφαῖοι θεωροῦνται ὁ Παπαδιαμάντης καὶ ὁ Καρκαβίτσας. Ἄλλα καὶ ὁ Βλαχογιάννης, ὁ Παπαντωνίου, ὁ Χριστοβασίλης, ὁ Κονδυλάκης, ὁ Νιρβάνας, ὁ Ξενόπουλος, ὁ Βουτυρᾶς καὶ ἄρκετοὶ ἄλλοι ἔχον γράψῃ διηγήματα ὡραῖα καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντα.

Τὰ διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι γραμμένα ἐπὶ τὴν καθαρεύουσα καὶ μάλιστα καθαρεύουσα ἀνώμαλη ἄλλοτε ἀρχαΐζουσα καὶ ἄλλοτε μεικτὴ· οἱ διάλογοι τῶν προσώπων γίνονται σὲ τυπικὸν ἰδίωμα, δυσκολονόητο γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων. Ἐν τούτοις ὅμως ὅλα εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα, καὶ ὅρα τὰ εἶναι ἀληθινὰ ἀριστουργήματα. Εἶναι διαποτισμένα ἀπὸ βαθύτατη ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φύσιν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν. Οἱ ἥρωες καὶ οἱ ἥρωίδες τῶν εἶναι γνησιώτατες Ἑλληνικὲς ψυχές, γεμάτες εὐσέβεια, καλωσύνη καὶ ἐγκαρτέρησι. Γι' αὐτὸ, ἔκτος τοῦ ὅτι μᾶς τέρπουν μὲ τὸ ἠθογραφικὸν περιεχόμενον τους, μᾶς συγκινοῦν βαθύτατα μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ψυχικοῦ πλούτου τῶν ταπεινῶν καὶ ἀνεπιτήδευτων χωρικῶν. Μᾶς γοητεύουν μὲ τὴν ὁμορφίαν τῆς ἀπλῆς, τῆς πηγαίας, τῆς ἀδόλης ἀρετῆς.

Τὰ χαρακτηριστικώτερα διηγήματα τοῦ Καρκαβίτσα περιλαμβάνονται ἐπὶ τὴν συλλογὴν «Λόγια τῆς πλώρης». Κυρίως εἶναι ἀφηγήσεις θαλασσινῶν ἀπὸ τὴν πολυτάραχην καὶ πολυβόσσην

ζωή τους. Είναι γραμμένα σὲ πολὺ γλαφυρὴ καὶ πολὺ ζωνερὴ δημοτικὴ, γεμᾶτα παραστατικώτατα ἐπίθετα καὶ ιδιωματικὲς λέξεις τῶν θαλασσινῶν. Μᾶς παρουσιάζουν μὲ τέχνη καὶ πειστικότητα ἐκδηλώσεις ἑξαιρέτες τῆς ἀφέλειας, τῆς τόλμης, τῆς φιλοστοργίας, τῆς εὐσέβειας καὶ ἄλλων ἀρετῶν τῶν ἀτρομήτων θαλασσόλυκων, ποὺ εἶναι τραχεῖς σὰν τοὺς βράχους καὶ ἀπλοῖκοι σὰν τὰ παιδιά. Μᾶς παρουσιάζουν εἰκόνες τῆς πάλης τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα ἰδίως μὲ τὴ θάλασσα, ποὺ ἔχουν μεγαλειὸ ἐπικό.

Ὁ Βλαχογιάννης ἔχει γράψει διηγήματα ἱστορικά, παρμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, ἰδίως τῶν Σουλιωτῶν. Καὶ κατορθώνει μὲ τὸν ἀδρό του λόγο νὰ γεμίξη τὴν ψυχὴ μας θαυμασμὸ πρὸς τοὺς ἀλησμόνητους ἥρωες, γνωστοὺς καὶ ἄγνωστους, ποὺ πότισαν καὶ ἔθρεψαν μὲ τὸ αἷμα τους τὸ δένδρο τῆς ἐλευθερίας μας. Ἐπίσης καὶ ὁ Μελάς ἔχει γράψει πολὺ ἐνδιαφέρουσες βιογραφίες τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Μιαούλη καὶ τοῦ Παπαφλέσσα. Ἀλλὰ εἶναι μεγάλα ἔργα καὶ δὲν περιλαμβάνονται στὰ εἶδη ποὺ ἐξετάζομε ἔδῳ.

Δημιουργὸς τοῦ νεοελληνικοῦ διηγήματος θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς ὁ ποιητὴς Γεώργιος Βιζυηνός, τοῦ ὁποῦ τοὺς λίγα διηγήματα εἶναι πρότυπα τεχνικῶν ἀφηγήσεων καὶ συνδυάζουν τὴν ἠθογραφικὴ χάρη μὲ τὴ λεπτὴ ψυχολογία τῶν χαρακτήρων.

Ἀξιόλογα διηγήματα, μεγάλα καὶ μικρά, ἔχει γράψει καὶ ὁ Ἰωάννης Κονδυλάκης. Τὰ διηγήματα τοῦ Κονδυλάκη εἶναι κυρίως Κρητικὲς ἠθογραφίες, ἀλλὰ ἠθογράφιες γεμᾶτες ἐντονοπαλμὸ ζωῆς, ἑξαιρετὴ γραφικότητα καὶ ἐντελῶς ἀνθόρμητη λεπτὴ εἰρωνεία. Ἀπὸ τὰ χρονογραφήματά του πολλὰ εἶναι διηγήσεις ἠθοπλαστικὲς καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσες.

Χρονογραφήματα ἔγραψε καὶ ὁ Παῦλος Νιρβάνας (Πέτρος Ἀποστολίδης), ὁ ὁποῖος ἀνύψωσε τὸ χρονογράφημα σὲ λογοτεχνικὸ εἶδος. Πολλὰ χρονογραφήματά του εἶναι χαριτωμένους διηγήσεις γεμᾶτες πρωτοτυπία, δροσιὰ καὶ καλὴ διάθεση. Ἐγραψεν ὁμῶς καὶ μεγάλα λογοτεχνικὰ ἔργα (μυθιστορήματα, δράματα) καὶ πολλὰ διηγήματα. Στὰ διηγήματά του παρουσιάζεται ὁ Νιρβάνας ὡς ἠθογράφος πολὺ εὐχάριστος καὶ ὡς τεχνίτης τοῦ λόγου ἱκανώτατος στὴν ἀνάλυση λεπτῶν εὐγενικῶν συναισθημάτων. Τὸ ὄφρος του εἶναι πολὺ γλαφυρὸ, γεμᾶτο ὠραῖες εἰκόνες καὶ πρωτότυπες ἐκφράσεις.

Ποιήματα

Τὰ ποιήματα διαιροῦνται σὲ τρεῖς κατηγορίες : 1) ἐπικά, 2) λυρικά καὶ 3) ἐπικολυρικά.

Ἐπικά ὀνομάζονται τὰ ποιήματα στὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς μᾶς ἐκθέτει πράξεις καὶ παθήματα ἄλλων ἀνθρώπων, χωρὶς ν' ἀναμειγνύη ἀτομικά του ψυχικά γεγονότα (συναισθήματα, ἐπιθυμίες, σκέψεις). Εἶναι ποιήματα ἐντελῶς ἀντικειμενικά.

Λυρικά ὀνομάζονται τὰ ποιήματα στὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς μᾶς ἐκθέτει ἀτομικά του ψυχικά γεγονότα. Μπορεῖ βέβαια νὰ περιγράφη καὶ διάφορα στοιχεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, πού ἐπιδρῶν καὶ προκαλοῦν μεταβολές στὴν ψυχὴ του, ἀλλὰ αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ ποιήματος. Τὰ λυρικά εἶναι ποιήματα κυρίως ὑποκειμενικά.

Ἐπικολυρικά ὀνομάζονται τὰ ποιήματα πού εἶναι καὶ ἐπικά καὶ λυρικά. Περιέχουν διηγήσεις γιὰ κατορθώματα καὶ παθήματα ἄλλων, περιέχουν ὅμως καὶ συναισθήματα ἢ σκέψεις τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ.

Ἄριστο ὑπόδειγμα μεγάλου ἐπικοῦ ποιήματος στὴ Νεοελληνικὴ ἔχομε τὸν Ἐρωτόκριτο (10 χιλιάδες στίχοι περίπου) τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου (1550 μ. Χ.). Ὁ Ἐρωτόκριτος εἶναι ποίημα ρομαντικὸ ἔρωτικό, στὸ ὁποῖο περιγράφεται κι' ἐξυμνεῖται κυρίως ἡ ἀγνὴ καὶ σταθερὴ ἀγάπη τῶν δύο κυρίων προσώπων (Ἐρωτόκριτου-Ἀρετούσας), ἀγάπη σεμνὴ καὶ ἐντελῶς σύμφωνη, μὲ τὶς ἠθικὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ταῦτόχρονα περιγράφεται κι' ἐξυμνεῖται ἡ πιστὴ φιλία, ἡ ἀνδρεία στοὺς ἀγῶνες, ὁ ἥρωισμὸς κι' ἡ αὐτοθυσία χάριν τῆς πατρίδος καὶ πλῆθος ἄλλων εὐγενῶν αἰσθημάτων. Οἱ χαρακτῆρες εἶναι ἄριστα ψυχολογημένοι κι' ὁ ψυχικὸς κόσμος ὅλων τῶν προσώπων ἐκφράζεται μὲ τρόπο φυσικὸ κι' ἀβίαστο. Οἱ περιγραφές τῶν φυσικῶν καλλονῶν εἶναι γεμάτες δροσιὰ καὶ χάρις· εἰς περιγραφές τῶν ἀγῶνων γεμάτες ζωηρότητα καὶ ποικιλία. Τὸ ποίημα εἶναι γραμμένο στὸ Κρητικὸ ἰδίωμα, εἶναι ὅμως ἀντιληπτὸ ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ γι' αὐτὸ ἀμέσως μετὰ τὴν ἔκδοσή του ἔγινε προσφιλέστατο λαϊκὸ ἀνάγνωσμα.

Ἄριστα ἐπίσης ὑποδείγματα μικρῶν ἐπικῶν ποιημάτων εἶναι πολλὰ τραγούδια τοῦ λαοῦ Κλέφτικα, Ἀκριτικά καὶ Παραλογές.

Τὰ Κλέφτικα τραγούδια συνδυάζουν μὲ τὴν ἀπαράμιλλη γλωσσικὴ ἀπλότητα τὸ φλογερὸ πάθος καὶ τὸ ἀκαταδάμαστο σθένος. Ἔχουν τόση ὀρηκτικότητα καὶ δύναμη στὴν ἔκφραση, ποὺ θυμίζουν τοὺς ἀφρισμένους καταρράχτες τῶν Ἑλληνικῶν βουνῶν. Τὰ Ἀκριτικά τραγούδια ἐξυμνοῦν τὰ κατορθώματα διαφόρων Ἀκριτῶν καὶ ἰδίως τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. Στὸ πρόσωπο τοῦ Διγενῆ ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς συνεκέντρωσε καὶ ἀποκορύφωσε ὅλες τὶς ἀρετὲς τοῦ Ἀχιλλέα, τοῦ Ἀλέξανδρου καὶ τοῦ Ἡρακλῆ. Ἔτσι ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας ἔγινε τὸ σύμβολο τῆς ἀκατάβλητης Ἑλληνικῆς ψυχῆς, ποὺ πάντα μάχεται ἀκλόνητη γιὰ τὰ αἰώνια ἰδανικά τῆς ἀνθρωπότητας. Οἱ Παραλογές εἶναι μεγάλα δημοτικὰ τραγούδια διηγηματικά, στὰ ὁποῖα οἱ λαϊκοὶ ποιητὲς μὲ φαντασία, ποικιλία, δύναμη καὶ ἄνεση μᾶς ἐκθέτουν διάφορα γεγονότα, θρυλικά ἢ συνηθισμένα, καὶ βρίσκουν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκφράσουν ὅλους τοὺς ἀστείρευτους θησαυροὺς τῶν ἀγῶν καὶ εὐγενικῶν αἰσθημάτων τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Ἀπὸ τοὺς νεώτερους ποιητὲς σπουδαῖα ἐπικά ποιήματα μᾶς ἔχουν δώσει ὁ Κάλβος, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Μαρκοράς, ὁ Παλαμᾶς. Τὸ περισσότερο ἀξιόλογο εἶναι ἡ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ» τοῦ Παλαμᾶ, στὸ ὁποῖον ἐκτίθεται καὶ ἐξυμνεῖται ἡ δράση τοῦ Βασιλείου Β΄ τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ γενικώτερα περιγράφεται ἡ δύναμη, ἡ λαμπρότητα καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἀριστουργηματικὸ ἔπος θὰ ἦσαν οἱ «Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» τοῦ Σολωμοῦ, δυστυχῶς ὅμως δὲν ἔχομε ἀπ' αὐτὸ παρὰ μόνο ἐλάχιστα ἀποσπάσματα καὶ σκόρπιους στίχους, ποὺ εἶναι δείγματα ἐξαιρετικῆς ποιητικῆς δημιουργίας.

Ἀπὸ τὰ ἐπικολυρικά ποιήματα τὴν πρώτη θέση ἔχουν πάλι μερικὰ δημοτικὰ τραγούδια, Κλέφτικα, Ἀκριτικά, Παραλογές, τὰ ὁποῖα ἔχουν κάπως λυρικώτερο χαρακτῆρα ἀπὸ τὰ κυρίως ἐπικά.

Ἄριστο ἐπικολυρικό ποίημα εἶναι ὁ «Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» τοῦ Διον. Σολωμοῦ, δηλαδὴ ὁ ἔθνικός μας ὕμνος. Ἐπίσης πολλὲς «ὠδὲς» τοῦ Κάλβου καὶ πολλὰ ποιήματα τοῦ Βαλαωρίτη (π. χ. ὁ Ἀστρατόγιαννος) εἶναι θαυμάσια δείγματα τοῦ εἶδους τῶν ἐπικολυρικῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ «Διονύσου πλοῦς» τοῦ Ραγκαβῆ, καὶ ὁ «Ὀρφεὺς» τοῦ Παπαρρηγοπούλου, εἶν' ἐπικολυρικά ποιήματα μὲ πολλὰς ἀρετὲς.

Λυρικά ποιήματα, ἔκτος ἀπὸ πολλὰ λαϊκὰ τραγούδια, ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἡ Νεοελληνικὴ ποίηση πλεῖστα κι' ἀξιολογώτατα. Ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Παλαμάς, ὁ Γρυπάρης, ὁ Πορφύρας, ὁ Μαλακίσης, ὁ Μαβίλλης, ὁ Χατζόπουλος, ὁ Προβελέγγιος κι' ἄλλοι ἀκόμη ἔχουν γράψει λυρικά ποιήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἦταν ὑπερήφανη ἡ λογοτεχνία ὁποιουδήποτε πολιτισμένου λαοῦ. Στὰ ποιήματα αὐτὰ ἔκτος ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῶν ἔντονων κι' εὐγενικῶν συναισθημάτων τοῦ ποιητοῦ, ζωγραφίζονται κι' ἐξυμνοῦνται ὅλες οἱ καλλονές τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως κι' οἱ ἀρετὲς τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς μὲ τρόπον ἀμεμπτον ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως καὶ μὲ πρωτοτυπία πολλὰς φορὲς θαυμαστή.

Ὡς γλῶσσα τῆς ποιήσεως ἔχει καθιερωθῆ πλεόν ἡ δημοτικὴ. Κατὰ τὸν περασμένο αἰῶνα πολλοὶ ποιητὲς (Σοῦτσοι, Ραγκαβῆς, Καρασούτσας, Βασιλειάδης, Παπαρηγόπουλος, Παράσχος καὶ ἄλλοι) ἐχρησιμοποιοῦσαν τὴν καθαρεύουσα. Ἀλλ' ὅμως εἶτε γιὰ τὴν ἡ καθαρεύουσα δὲν εἶναι γλῶσσα κατάλληλη γιὰ τὴ φυσικὴ κι' ἀβίαστη ἔκφραση ζωντανῶν ψυχικῶν γεγονότων, εἶτε γιὰ τὴν δὲν ἔτυχε νάχουν ἐξαιρετικὴ ποιητικὴν ἰδιοφυΐα οἱ καθαρολόγοι ποιητὲς, ὅλη ἡ ἀφθονὴ παραγωγὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔχει περᾶσει στὴν ἀφάνεια καὶ τείνει νὰ λησμονηθῆ ἐντελῶς. Ἐλάχιστα μόνον ποιήματα (π. χ. ὁ «Διονύσου πλοῦς» τοῦ Ραγκαβῆ, τὸ «Ἄσμα Σειρήνων» τοῦ Βασιλειάδη, τὸ «Εἰς ἓν ἄστρον» τοῦ Καρασούτσα) ἐκτιμῶνται καὶ σήμερα.

Ἐθνικοὶ ποιητὲς

Οἱ νεοέλληνες ποιητὲς εἶναι πολλοὶ κι' ἀρκέτων ἀναφέραμε προηγουμένως τὰ ὀνόματα. Ἀλλὰ οἱ σπουδαιότεροι, οἱ πιὸ ἀνεγνωρισμένοι εἶναι ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος, ὁ Βαλαωρίτης κι' ὁ Παλαμάς. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐθνικοὶ ποιητὲς κι' ἀπὸ τὸ ἔργο τους θ' ἀντιλοῦμε πάντα πολῦτιμα καλλιτεχνικὰ καὶ ἐθνικὰ διδάγματα.

Ὁ Σολωμός ἐθαμβώθη ἀπὸ τὴν ἐκκρηξὴ καὶ τὴ λάμψη τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κι' ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐξυμνήσῃ μὲ ποιήματα, γραμμένα στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, γιὰ τὴν δὲν ἐσυμπαθοῦσε καθόλου τὴν τεχνητὴ γλῶσσα τῶν «λογιωτάτων». Καθὼς ἦτο προικισμένος μὲ φαντασίαν δημιουργικὴν, μὲ διάνοιαν ἰσχυρὴν, μὲ μόρφωσιν τέλειαν καὶ ψυχὴν βαθύτατα καλλι-

τεχνική, συνέθεσε ποιήματα, ὅπως π.χ. τὸν «Ὑμνο εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», θαυμαστὰ κι' ἀντάξια τοῦ μεγαλείου τῶν γεγονότων. Ἀυστηρῶς ὁμως τὰ μεγαλύτερα ἔργα του, τὰ ἔργα τῆς πνευματικῆς του ὀριμότητος, ὅπως π.χ. τὸ ἔπος «Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» στὸ ὁποῖον ἐξυμνοῦσε τὴν ἡρωϊκὴ ἀντίσταση καὶ τὴ θρυλικὴ πτώση τοῦ Μεσολογγίου, δὲν εὐρέθησαν πλήρη μετὰ τὸ θάνατό του. Εὐρέθησαν μόνον ἀποσπάσματα καὶ σκόρπιοι στίχοι. Ἄλλὰ κι' οἱ στίχοι αὐτοὶ θαυμάζονται γιὰ τὴν κλασσικὴ τους ἀπλότητα καὶ τὴν ἐξαιρετὴ παραστατικότητά. Τὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ συνετέλεσε τὰ μέγιστα στὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς.

Ὁ Κάλβος ἦταν σύγχρονος τοῦ Σολωμοῦ. Ἐθαύμασε κι' αὐτὸς τὰ κατορθώματα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὰ ἐξύμνησε μὲ τις περιφημίες «Ῥόδης» του. Ἡ γλῶσσα του εἶναι πολὺ ἀνώμαλη. Εἶναι ἀνάμεικτη δημοτικὴ καὶ καθαρεύουσα μὲ πολλὰ λέξεις τῆς ἀρχαίας, καὶ πολλὰ λέξεις ἰδιοματικῆς ἢ πλασμένους ἀπ' τὸν ἴδιον τὸν ποιητὴ. Γι' αὐτὸ δυσκολεύει πολὺ τὸν ἀναγνώστη. Ἄλλὰ ἡ φαντασία του, ἡ πολυμάθειά του, ἡ φλογερὴ φιλοπατρία του, ἡ ἀρετὴ του, ὑψώνουν τὰ ποιήματά του στὴ σφαῖρα τῶν ἔργων τῆς μεγάλης τέχνης. Ὁ λόγος του συνήθως εἶναι ρητορικός· συχνότατα ὁμως ἔχει τόνους ἐξαιρετικῆς τρυφερότητας καὶ πολλὰ φορὰς ὕψος ἐφάμιλλο μὲ τὸ ὕψος τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Πινδάρου.

Ὁ Βαλαωρίτης εἶναι ὁ ἐνθουσιώδης ὑμνητὴς τῆς Κλεφτουριάς. Τὰ ἔργα του διαπνέονται ἀπὸ εἰλικρινέστατον θαυμασμὸν πρὸς τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴς θυσίας τῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Εἶναι ποιητὴς ρωμαντικός κι' ἔχει ὅλα τὰ ἑλαττώματα τοῦ ρωμαντισμοῦ (ρητορεία, πλατεϊασμούς, στόμφο, ὑπέρομετρον αἰσθηματολογία κ.τ.λ.). Ἄλλὰ τὸ αἶσθημά του εἶναι πάντοτε εἰλικρινέστατον καὶ φλογερὸν. Γι' αὐτὸ τὰ ποιήματά του συναρπάζουν καὶ θὰ συναρπάζουν πάντοτε ὅλες τὴς Ἑλληνικὰς ψυχὰς. Στὰ καθαρῶς λυρικά του ποιήματα εἶναι «καλλιτεχνικώτερος» κι' ἔχει λεπτότητα καὶ τρυφερότητα, ποὺ μᾶς συγκινοῦν πολὺ.

Ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὁ πολυμερέστερος καὶ πολυγραφώτερος ἀπ' ὅλους τοὺς Νεοέλληνες ποιητὴς. Ἐπλούτισε τὴ Νεοελληνικὴ λογοτεχνία μὲ πλῆθος ποιημάτων, ἐπικῶν, ἐπικολυρικῶν, λυρικῶν, ἐντελῶς ἐξαιρετικῆς σημασίας, Ὑμνήσει πρόσωπα, γεγονό-

τα, πράγματα, φυσικές καλλονές, ψυχικές ἀρετές, καλλιτεχνικά δημιουργήματα. Ἀνέπτυξε θρούλους, ἐπιστημονικά θέματα, φιλοσοφικά συστήματα. Ἡ ποιητική του γονιμότητα εἶναι θαυμαστή· κι' οἱ πνευματικοὶ του δορίζοντες ἀπέραντοι. Κυρίως ὅμως εἶναι ὁ ὕμνητής τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ὁ ποιητὴς πού ἔκλεισε στὴν ψυχὴ του ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὰ παλαιότατα χρόνια μέχρι σήμερα. Τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ὁ ὑπέροχος πολιτισμὸς τῆς, οἱ θαυμάσιες ἀρετές τῆς ἐγκωμιάζονται ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ με τρόπο συχνότατα τέλειο. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐλαττώματα κεντηριάζονται καὶ στιγματίζονται. Ὡς ποιητὴς ὁ Παλαμᾶς εἶναι προικισμένος με βαθὺ αἶσθημα, με φιλοσοφικὴ σκέψη, μ' ἀγνότατον ἀνθρωπισμό, με θερμότατη φιλοπατρία, με παρηγορία, εὐλιχρίνεια κι' ἔκτακτη καλλιτεχνικὴ εὐαισθησία. Βέβαια μέσα στὴν ἀφθονώτατη παραγωγή του ὑπάρχουν κι' ἔργα πού ἔχουν τὴ σφραγίδα τῆς προχειρότητας καὶ τῆς ἐφημερότητας, ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔργου του εἶναι πολῦτιμος ἐθνικὸς θησαυρός. Πολλοὶ ξένοι κριτικοὶ καὶ διανοούμενοι ἐξέφρασαν τὴ γνώμη, ὅταν ἐξοῦσε ἀκόμη ὁ Παλαμᾶς, πὼς ἦταν γιὰ τὴν ἐποχὴ του ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ποιητὲς τῆς Εὐρώπης (καὶ τοῦ κόσμου). Ἀπὸ τίς πολλὲς ποιητικὲς του συλλογὲς ἡ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὴ εἶναι ἡ «Ἀσάλευτη ζωὴ». Ἀλλὰ κι' ὁ «Τάφος», τὸ μοιρολόγι γιὰ τὸ θάνατο τοῦ παιδιοῦ του, εἶναι λυρικό ποίημα ἐξαιρετο. Ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» καὶ ἡ «Φλογέρα τοῦ Βασιληᾶ» εἶναι μεγάλα ποιητικὰ δημιουργήματα, γεμᾶτα πολῦτιμα ἐθνικά καὶ καλλιτεχνικά διδάγματα.

Μετρικὴ ἀνάλυση ποιημάτων.

α'. Μέτρα.

Ὅταν ἀκοῦμε ν' ἀπαγγέλλουν κάποιο ποίημα καταλαβαίνομε ἀμέσως, ὅτι ὁ λόγος ἔχει ρυθμό. Ἄν προσέξωμε περισσότερο θὰ ἰδοῦμε, ὅτι ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς τόνους τῶν λέξεων καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴ θέση τῶν τόνων· γι' αὐτὸ ἂν γίνουεν λάθη στὸν τονισμὸν τῶν λέξεων, ὁ ρυθμὸς καταστρέφεται.

Ἐπομένως ρυθμὸς εἶναι ἡ κανονικὴ τοποθέτηση τῶν τόνων σ' ὠρισμένες θέσεις τοῦ στίχου.

Ἄν ἀπαγγείλωμε ἕνα στίχο, προσέχοντας μόνο στὸ ρυθμὸ κι'

ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ νόημα, θὰ ἰδοῦμε, ὅτι ὁ στίχος κόβεται σὲ μικρότερα τμήματα, καθένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχει ἓναν τόνο. (*Ἐχομε ὑπ' ὄψι μας ὅτι οἱ τόνοι πολλῶν μονοσυλλάβων λέξεων δὲν ἀκούγονται πάντοτε). Τὰ τμήματα αὐτὰ τὰ ὀνομάζομε πόδες ἢ μέτρα. Π.χ. ὁ στίχος: Παιδιὰ σὰν θέτε λεβεντιὰ καὶ κλέφτες νὰ γενῆτε, ἂν ἀπαγγελθῆ ἔτσι ἀκούγεται ὡς ἐξῆς:

Παιδιὰ] σὰν θέ] τε λε] βεντιὰ] καὶ κλέ] φτες νὰ] γενῆ] τε
 *Ἐχει ἑπτὰ δισύλλαβα μέτρα καὶ μιὰ συλλαβὴ παραπάνω.

Τὰ μέτρα σ' ἄλλα ποιήματα εἶναι δισύλλαβα καὶ σ' ἄλλα τρισύλλαβα. Τὰ δισύλλαβα μέτρα εἶναι δύο· τὸ ἰαμβικὸ (ἢ ἰαμβος) καὶ τὸ τροχαϊκὸ (ἢ τροχαῖος). Τὸ ἰαμβικὸ ἔχει τὸν τόνο στὴ δευτέρῃ συλλαβῇ (— —'), τὸ τροχαϊκὸ στὴν πρώτη ('— —).

Τὰ τρισύλλαβα εἶναι τρία· 1) τὸ δάκτυλικὸ (ἢ δάκτυλος) 2) τὸ μεσοτονικὸ (ἢ μεσότονος) καὶ 3) τὸ ἀναπαιστικὸ (ἢ ἀνάπαιστος). Τὸ μεσοτονικὸ ὀνομάζεται καὶ ἀμφιβραχικὸ (ἢ ἀμφίβραχος). Τὸ δακτυλικὸ ἔχει τὸν τόνο στὴν πρώτη συλλαβῇ ('— — —) τὸ μεσοτονικὸ στὴ μεσαία (— —' —) καὶ τὸ ἀναπαιστικὸ στὴν τρίτῃ (— — —').

6. Στίχοι καὶ στροφές.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο βλέπομε ὅτι οἱ στίχοι, δηλαδὴ οἱ κανονικῆς σειρῆς τοῦ ποιήματος, ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὀρισμένα μέτρα, δισύλλαβα ἢ τρισύλλαβα. Ἐπομένως μποροῦμε νὰ τοὺς διακρίνωμε σὲ στίχους ἰαμβικούς, τροχαϊκούς, δακτυλικούς, μεσοτονικούς, ἀναπαιστικούς.

Οἱ στίχοι:

κι ἀμίλητος τὰ μάτια του σφουγγαίει μὲ τὴ χλαμύδα
 καὶ τοῦ κρατεῖ ἢ συγκίνηση δεμένη τὴ λαλιὰ

εἶναι ἰαμβικοί. Οἱ στίχοι:

σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
 τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερῇ

εἶναι τροχαϊκοί. Οἱ στίχοι:

μπήκαμε μέσα σὲ μιὰ γαλανὴ μεθυσμένη βαρκούλα
 μπήκαμε μέσα καὶ πᾶμε μακριὰ στῆς χαρᾶς τὸ νησί

εἶναι δακτυλικοί. Οἱ στίχοι :

παρῆλθον τοῦ ἔαρος τ' ἄνθη
 πενθοῦσιν οἱ κῆποι γυμνοί.
 Ἡ χλόη τῆς γῆς ἔμαράνθη
 σιγᾷ τῶν πτηνῶν ἢ φωνῇ

εἶναι μεσοτονικοί. Καὶ οἱ ἐπόμενοι ἀναπαιστικοί :

καὶ στήν κόμη στεφάνι φορεῖ
 γενομένο ἀπὸ λίγα χορτάρια
 ποῦειχαν μείνει στήν ἔρημη γῆ.

Στοὺς ἰαμβικούς στίχους ἓνα μέτρο, ἰδίως μάλιστα τὸ πρῶτο
 μπορεῖ νά ναι τροχαϊκὸ π.χ.

Μέσα στὸ στάδιο τῆς χαρᾶς σαλεύει ἡ τρικυμία.

Σ' ὄλων τῶν εἰδῶν τοὺς στίχους μπορεῖ κάποιο μέτρο νὰ μὴν
 ἔχη καθόλου τόνο· αὐτὸ γιὰ τὸ ρυθμὸ θεωρεῖται σὰν τονισμένο
 στήν κανονικὴ συλλαβή.

Στοὺς δακτυλικούς, μεσοτονικούς καὶ ἀναπαιστικούς τὸ τε-
 λευταῖο μέτρο συνήθως εἶναι τροχαϊκὸ ἢ ἰαμβικόν.

Οἱ στίχοι ὅταν ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὄρισμένο ἀριθμὸ μέτρων
 καὶ δὲν περισσεύει καμμιά συλλαβὴ λέγονται ἀκατάληκτοι· ὅταν
 περισσεύει μιὰ συλλαβὴ λέγονται καταληκτικοί.

Ἡ διάκριση αὐτὴ γίνεται προπάντων στοὺς στίχους μὲ τὰ
 δισύλλαβα μέτρα.

Οἱ στίχοι ἀπὸ τῆ θέσης τοῦ τελευταίου τόνου ὀνομάζονται
 ὀξύτονοι, παροξύτονοι καὶ προπαροξύτονοι· π. χ.

Τὰ πεντελίσια μάρμαρα σκεπάζει τὰ ὄ λαός.
 Οἱ πανοπλίες λάμπουνε στὸν ἥλιο καὶ τὰ τόξα
 Τὰ κρίνα τ' ἀλαβάστρινα.

Ἐπίσης οἱ στίχοι ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν ποὺ ἔχουν
 ὀνομάζονται πεντασύλλαβοι, ἑπτασύλλαβοι, δεκασύλλαβοι κ.τ.λ.
 Μεγαλύτεροι εἶναι οἱ δεκαπεντασύλλαβοι, (ὑπάρχουν καὶ δεκαε-
 ξασύλλαβοι καὶ δεκαεπτασύλλαβοι, ἀλλὰ σπανιώτατοι).

Ὅταν μετροῦμε τὶς συλλαβὲς τῶν στίχων πρέπει νὰ προσέ-
 χουμε πολὺ τὶς διφθόγγους καὶ τὶς συνιζήσεις. Δίφθογοι στὴ

δημοτική είναι οι δύο συλλαβές που προφέρονται πάντοτε ως μία, όπως π.χ. στη λέξη πεντελίσια. Συνίζηση είναι η τυχαία συμφορα δύο διαδοχικών συλλαβών δύο ἀλλεπαλλήλων λέξεων ή μιᾶς λέξεως, ὥστε νὰκούγονται σὰν δίφθογγος. Ἔτσι στὸ στίχο «τὰ πεντελίσια μάρομαρα σκεπάζει τα ὁ λαὸς» οἱ συλλαβές τα καὶ ο προφέρονται σὰν δίφθογγος. (τα ὀ). Σὲ μερικά ποιήματα ὑπάρχουν στίχοι ποὺ ἔχουν στὴ μέση μιὰ συλλαβή, ποὺ πρέπει νὰ μείνη μόνη, ἔξω ἀπὸ τὸ μέτρο. Π. χ.

ἐγὼ] πιστεύ] ω] πὼς τοῦ] τος ἔ] χει

Οἱ στίχοι αὐτοὶ ὀνομάζονται σύνθετοι, γιατί κυρίως εἶναι δύο μικροὶ στίχοι γραμμένοι σὰν ἓνας.

Τὰ ποιήματα συνήθως εἶναι διαιρεμένα σὲ τμήματα ποὺ ἔχουν ἴσον ἀριθμὸ στίχων. Τὰ τμήματα αὐτὰ ὀνομάζονται στροφές. Ὄταν ὁ τελευταῖος στίχος ὄλων τῶν στροφῶν εἶναι ὁ ἴδιος, ὀνομάζεται ἐπὶδός. Οἱ στροφές ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν στίχων τοὺς παίρνουν τὶς ὀνομασίες δίστιχα, τρίστιχα, τετράστιχα κ.τ.λ. ἢ δίστιχες στροφές, τρίστιχες στροφές κ.τ.λ.

Τὸ συνηθέστερο εἶδος στροφῆς εἶναι τὸ τετράστιχο.

γ'. Μουσικὸ στοιχεῖο τοῦ ποιήματος

Στὰ περισσότερα ποιήματα βλέπομε ὅτι οἱ στίχοι μποροῦν νὰ χωρισθοῦν σὲ ζεύγη, τῶν ὁποίων οἱ τελευταῖες συλλαβές ἔχουν τοὺς ἴδιους φθόγγους, σὰν λέξεις ποὺ τελειώνουν μὲ ὅμοια κατάληξη. Π.χ. στὸ τετράστιχο

Οἱ πανοπλίες λάμπουνε στὸν ἥλιο καὶ τὰ τόξα
ποὺ νικηφόρα στήσανε τὰ τρόπαια ἓναν καιρὸ
ποὺ βροντερὰ ἀντηλάλαξαν τὴ Σαλαμίνα δόξα
καὶ ποὺ τὸν κάμπο βάψανε τὸ Θέσπιο αἵματηρὸ

στὸν πρῶτο καὶ στὸν τρίτο στίχο εἶναι ὅμοιοι οἱ τρεῖς τελευταῖοι φθόγγοι, στὸ δεύτερο καὶ τὸν τέταρτο οἱ δύο τελευταῖοι.

Αὐτὴ τὴν ἡχητικὴ συμφωνία τῶν στίχων στοὺς τελευταίους φθόγγους τὴν ὀνομάζομε ὀμοιοκαταληξία. Ἡ ὀμοιότητα τῶν φθόγγων ἀρχίζει ἀπὸ τὸ φωνῆεν ποὺ ἔχει τὸ τελευταῖο τόνο π.χ. τόξα—δόξα, ἡμέρα—φοβέρα, ἀνοίχτηκε—ρίχτηκε. Στοὺς δεξίονους ὅμως στίχους καλὸ εἶναι νὰ μοιάζη καὶ τὸ σύμφωνο ποὺ

βρίσκεται πρὶν ἀπὸ τὸν τελευταῖο φωνῆεν (ἢ δίφθογγο) π. χ. λαλιά—φωλιά, μικρός—ἐχθρός. Ἐπὶ τὸν «Ὑμνο» ἔχομε καὶ στίχους πού περιορίζουν τὴν δεξύτερη ὁμοιοκαταληξία μόνο στὸ τελευταῖο φωνῆεν (τρομερὴ—γῆ, ἐντροπαλή—εἰπῆ κ.τ.λ.). Γιὰ τὴν ὁμοιοκαταληξία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιεῖται στὸ τέλος δύο στίχων ἢ ἴδια λέξη, οὔτε σύνθετες λέξεις μὲ ὅμοιο τὸ δεύτερο συνθετικὸ (π. χ. περιμένει—προσμένει, ἀυγή—χαρᾶυγή, καταφεύγει—φεύγει κ.τ.λ.).

Ἡ σύμπτωση δύο διαδοχικῶν συλλαβῶν πού δὲ χωρίζονται ἀπὸ σύμφωνο (εἴτε σὲ μιὰ λέξη εἴτε σὲ δύο ἀλλεπάλληλες) ὀνομάζεται χασμωδία, ὅπως π. χ. στὴ λέξη πανοπλί-ες καὶ στὴ φράση τὸ Θέσπιο—αἱματηρό. Οἱ πολλὲς χασμωδίες βλάπτουν τὴ μουσικότητα τοῦ στίχου καὶ θεωροῦνται ἐλάττωμα γι' αὐτὸ οἱ ποιητῆς τὶς ἀποφεύγουν ἢ φροντίζουν καὶ τὴν διορθώνουν.

Οἱ χασμωδίες διορθώνονται μὲ τὴν ἐκθλιψη, τὴν ἀφαίρεση, τὴν κράση, τὴ συνίζηση καὶ τὴ συγχώνευση. Π. χ. στὸ στίχο:

τὰ πρῶτα μου χρόνια τ' ἀξέχαστα τᾶξῃσα

ἔχομε ἐκθλιψη καὶ κράση. Στὸ στίχο :

στὴ θάλασσα κ'εἰ τὴ ρηχὴ καὶ τὴν ἡμερῃ

ἔχομε ἀφαίρεση. Στὸ στίχο :

καὶ ποιὰ ἀνεμοζάλη :

γίνεται συγχώνευση τῶν δύο α.

Ἄλλο μέσο μὲ τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται ἡ μουσικότητα τῶν στίχων (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀποφυγὴ τῆς χασμωδίας) εἶναι ἡ παρήχησις ἢ μιμητικὴ ἁρμονία. Παρήχησις ὀνομάζομε τὴν ἐπανάληψη λέξεων μὲ τὰ ἴδια σύμφωνα, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι ὁ στίχος μιμεῖται κάποιον μουσικὸν ἦχο σχετικὸν μὲ τὸ νόημά του. Π. χ. στὸ στίχο :

χίλιες πουλιῶν ἠχοῦν λαλιῆς

ἡ ἐπανάληψη τοῦ λ μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση λαλήματος πουλιῶν.

Ἡ παρήχησις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται μὲ τὴν ἐπανάληψη τῆς ἴδιας λέξεως ἢ λέξεων ἀπὸ τὴν ἴδια ρίζα.

Οἱ μεγάλοι στίχοι, ἰδίως οἱ δεκαπεντασύλλαβοι, δὲν ἀπαγγέλλονται μονοκόμματοι. Γίνεται, στὴ μέση περίπου τοῦ στίχου μιὰ μικρὴ παύση, σὰν νὰ ὑπάρχη κόμμα, ἡ ὁποία διαιρεῖ τὸ στίχο

σὲ δὺὸ ἡμιστίχια. Ἡ παύση αὐτὴ ὀνομάζεται τομὴ καὶ γίνεται πάντοτε μεταξὺ δύο λέξεων· δὲν κόβει λέξη. Ὁ δεκαπεντασύλλαβος τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἔχει τὴν τομὴν κατὰ κανόνα μεταξὺ ὀγδόης καὶ ἐνάτης συλλαβῆς. Σήμερα οἱ ποιητὲς ποὺ μεταχειρίζονται αὐτὸ τὸ στίχο, βάνουν τὴν τομὴν καὶ σ' ἄλλες θέσεις, γιὰ ν' ἀποφεύγεται ἡ μονοτονία. Τὴν ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας ἐπιδιώκουν οἱ ποιητὲς καὶ μὲ τὴν ἀνάμειξιν τῶν μέτρων. Ἔτσι π. χ. εἶδαμε ὅτι στοὺς ἱαμβικοὺς στίχους μπορεῖ ἓνα ἢ δύο μέτρα μέσα στὸ στίχο νὰ εἶναι τροχαϊκά. Ἐπίσης καὶ στοὺς στίχους μὲ τὰ τρισύλλαβα μέτρα, μπορεῖ τὰ μέτρα αὐτὰ νὰ ἐναλλάσσονται· δηλαδὴ νάντικαθιστᾶ τὸ δάκτυλο ἓνας μεσότονος ἢ ἀνάπαιστος καὶ ἀντιθέτως. Π. χ. στὴ στροφῆ:

Λαμπέτη ἐδείλιασα! Τὰ σωθικά μου
 ἄσπλαγχο ἐθέρισε βόλι, πικρό.
 Νεκρὰ στὸ σκάνδαλο τὰ δάχτυλά μου,
 βλέπεις, ἐπάγωσαν. Δὸς μου νερό.....

τὸ μέτρο εἶναι δακτυλικὸ μὲ ἱαμβο στὸ τέλος ἢ μὲ πλεόνασμα μιᾶς συλλαβῆς. Οἱ δάκτυλοι ὅμως ἐναλλάσσονται μὲ μεσότονους. Ἐπίσης γιὰ τὴν ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας μπορεῖ σὲ μιὰ στροφῆ νὰ ἐναλλάσσονται στίχοι μὲ διαφορετικὰ μέτρα. Ἔτσι στὰ λαϊκὰ τραγούδια τοῦ χοροῦ ἐναλλάσσονται στίχοι ἱαμβικοὶ μὲ τροχαϊκοὺς· π. χ. ἓνα νερό, καλὸ νερό (ἱαμβικός).

κι' ἀπὸ ποῦθε κατεβαίνει (τροχαϊκός).

Σὲ πολλὰ ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ ἐναλλάσσονται ἱαμβικοὶ στίχοι μὲ ἀναπαιστικούς· ὅπως π. χ. στὴ στροφῆ

Ὁ Ἀκρίτας εἶμαι Χάροντα!
 Δὲν περῶ μὲ τὰ χρόνια.
 Μᾶγγιξες καὶ δὲ μ' ἐννοιωσες
 στὰ μαρμαρένια ἀλώνια·

ὁ δεῦτερος στίχος εἶναι ἀναπαιστικός (— — —', — — —', —)
 Τέλος σὲ μεγάλα ποιήματα, ἰδίως ἐπικολυρικά, μπορεῖ σὲ διάφορα τμήματα τοῦ ποιήματος ν' ἀλλάξῃ τὸ μέτρο, ὅπως π. χ. στὸν «Ἀστραπόγιαννο» τοῦ Βαλαωρίτη ἄλλα τμήματα ἔχουν δακτυλικὸ μέτρο, ἄλλα ἱαμβικὸ κι' ἄλλα τροχαϊκὸ.

Ἄλλοι πάλιν ποιητὲς γιὰ τὴν ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας προ-

τιμοῦν σὲ μεγάλα ἰδίως ποιήματα, ἀλλὰ καὶ σὲ μικρὰ τοὺς ἐλεύθερους στίχους. Οἱ ἐλεύθεροι στίχοι εἶναι κανονικοὶ στὸ μέτρο, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ὅλοι τὸν ἴδιο ἀριθμὸ συλλαβῶν. Μπορεῖ νὰ διαδέχονται οἱ μεγάλοι στίχοι τοὺς μικροὺς, καὶ τ' ἀντίθετο, χωρὶς καμμιά ὀρισμένη τάξη.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α. ΤΜΗΜΑ Α.

Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐτυχία, Γ. Ξενοπούλου	Σελ. 7
Ἡ βασίλισσα, Ἀλεξ. Παπαδοπούλου	» 8
Ἀγάπη ὁ Θεός, Κων. Ρωμαίου	» 8
Ἀϊ-Δημήτρης, Γεωργ. Ἀθάνα	» 9
Τὸ ὄργωμα, Σπ. Μελά	» 10
Τὸ ἀλέτρι, Ἰω. Πολέμη	» 11
Ὁ Κερκέτος, Ἰω. Κονδυλάκη	» 12
Οἱ πρῶτοι ἀεροπόροι, Ἀρ. Κουρτίδου	» 13
Ἡ ἀλώπηξ, Στ. Γρανίτσα	» 14
Πετερινὸς καὶ ἀλεπού, Μιχ. Στασινοπούλου	» 14
Τὰ Χριστούγεννα τῶν ὄρφανῶν, Α. Σημηριώτη	» 15
Ἡ σταχομαζώχτρα, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	» 16
Σιτάρι - Κριθάρι, Γιάννη Βλαχογιάννη	» 17
Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	» 18
Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, Διον. Σολωμοῦ	» 19
Τὸ ἱερὸ κειμήλιο, Στεφ. Δάφνη	» 19
Πρὸς τὸν στρατὸν μας, Ἀριστ. Προβλεγγίου	» 20
Μία χειμερινὴ ἐπίσκεψις, Ἰωάν. Κονδυλάκη	» 21
Αἱ χελιδόνες, Γρ. Ξενοπούλου	» 22
Ὁ λαγός, Ἐμμαν. Λυκούδη	» 23
Ὁ Γκιῶσος μου, Χρ. Χριστοβασίλη	» 24
Ὁ μικρὸς λούστρος, Κων. Ρωμαίου	» 24
Οἱ ξένοι σοφοί, Λαϊκὴ παράδοση	» 25
Ὁ ἦρωας τῶν Σερρῶν, Ἀρσ. Παπαδοπούλου	» 26
Ὁ Βασιλιάς Μίδας, Ἀλεξ. Δέλτα	» 27
Ὁ Κροῖσος καὶ ὁ Σόλων, Λεον. Μελά	» 28
Οἱ δύο φτωχοί, Γεωργ. Δροσίνη	» 29
Ὁ Δάμων καὶ ὁ Φιντίας, Λέοντος Μελά	» 29
Θέματα συνθέσεων	» 31

ΜΕΡΟΣ Α' ΤΜΗΜΑ Β'

Τὸ εἰκονοστάσι μας, Γρ. Ξενοπούλου	Σελ.	35
Τ' Ἅγιον τὸ καντήλι, Δ. Καμπούρογλου	»	35
Οἱ δύο καβαλάρηδες, Γ. Δροσίνη	»	36
Τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας, Ἰω. Δαμβέργη	»	37
Φθινόπωρο, Γρ. Ξενοπούλου	»	38
Τὸ δρᾶμα τοῦ δένδρου, Εὐστ. Εὐστρατιάδου	»	39
Νύχτα στὸ χωριό, Π. Νιρβάνα	»	40
Ἄγριο τριφύλλι, Γ. Δροσίνη	»	41
Τὸ προσφυγόπουλο τ' οὐρανοῦ, Π. Νιρβάνα	»	42
Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	»	42
Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἄρ. Βαλαωρίτου	»	43
Ὕμνος πρὸς τὴν σημαίαν, Στ. Δάφνη	»	44
Ὁ γάτος, Στρ. Μυριβήλη	»	45
Νοσταλγία, Γ. Βιζυηνοῦ	»	46
Ὁ Ἀρίων, Ἀλεξ. Δέλτα	»	47
Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	»	48
Χριστούγεννα, Τέλ. Ἄγρα	»	49
Ὁ μικρὸς κριτῆς, Χρ. Χριστοβασίλη	»	50
Νὰ ἦμουν πλούσιος, Ἰω. Κονδυλάκη	»	51
Κλέφτικα τραγούδια, Δημῶδη	»	51
Ἀπὸ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων, Χ. Ἀννίνου	»	52
Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, Δ. Σολωμοῦ	»	53
Ἡ κυνηγημένη πέριδικα, Χρ. Χριστοβασίλη	»	54
Ὁ Γιαννιός, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	»	55
Τὰ νησιά μας, Ἄρ. Προβελεγγίου	»	56
Ζάκυνθος, Κων. Πασαγιάννη	»	56
Στὸν κάβο, Θεμ. Ποταμιάνου	»	57
Ψαράδες, Γεωργ. Ἀθάνα	»	58
Στὸ καλοῖσκιωτο χωριό, Κωστῆ Παλαμᾶ	»	59
Ὁ Θέρος, Εὐστρ. Εὐστρατιάδου	»	60
Θέματα συνθέσεων	»	61

ΜΕΡΟΣ Α' ΤΜΗΜΑ Γ'

Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πηγελ. Δέλτα	Σελ.	65
Ὁ Ἀῖ—Νικήτας, Νικ. Πολίτου.	»	65

Ἡ Ἁγία Τράπεζα τῆς Ἁγίας - Σοφίας, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα.	Σελ.	66
Τὸ πάριμο τῆς πόλης, Δημοτικόν.	»	67
Ἡ πομπή τῶν Παναθηναίων, Χρ. Τσοῦντα.	»	68
Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα, Στ. Δάφνη.	»	69
Ὁ ἄγνωστος μετανάστης, Γ. Καλαματιανοῦ.	»	70
Ἀγαθῶν ἀφθονία, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα.	»	70
Πληγωμένοι κι' οἱ δύο, Πηνελ. Δέλτα.	»	71
Τὸ προσκύνημα τοῦ Βουλγαροκτόνου, Γ. Δροσύνη.	»	72
Γυναικεῖος Βυζαντινὸς κόσμος, Πλ. Ροδοκανάκη.	»	73
Ἡ ψευδομένη στάφυλος, ἐκ τοῦ «Πωρικολόγου».	»	74
Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, Ἰω. Πολέμη.	»	74
Ἡ θυσία, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα.	»	75
Ἡ Ἐλευθερία στὸ Μεσολόγγι, Διον. Σολωμοῦ.	»	76
Ὁ Πυρπολητής, Ἀριστ. Κουρτίδου.	»	77
Τὸ ἀθάνατο πουλί, Ζαχ. Παπαντωνίου.	»	78
Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλαντώνη.	»	79
Ἀπὸ τῆ ζωῆ τῶν σφουγγαράδων, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα.	»	80
Μυστρᾶς, Κων. Πασαγιάννη.	»	81
Θέματα συνθέσεων.	»	82

ΜΕΡΟΣ Β' ΤΜΗΜΑ Δ'

ΓΛῶσσα καὶ ὕφος

Μορφές τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας.	Σελ.	85
Καθαρεύουσα.	»	85
Δημοτικὴ.	»	87
Μεικτὴ.	»	90
Κοινὸς καὶ ἔντεχνος λόγος.	»	91
Στοιχεῖα τοῦ ἔντεχνου λόγου.	»	92
Ἀρετὲς καὶ εἴδη τοῦ ἔντεχνου λόγου (χαρακτηρισμοὶ τοῦ λόγου τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἀρχαίων καὶ νεωτέρων).	»	93
Ὑφος καὶ πρωτοτυπία.	»	98

ΜΕΡΟΣ Β' ΤΜΗΜΑ Β'

Τὰ εἶδη τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων

Πεζά	Σελ. 103
Περιγραφή	» 103
Χαρακτηρισμός	» 104
Διήγηση	» 104
Διήγημα	» 105
Διηγηματογράφοι (Παπαδιαμάντης, Καρκαβίτσας, Βλαχογιάννης, Βιζυηνός, Κονδυλάκης, Νιρ- βάνας).	» 106
Ποιήματα	
Ἐπικά (Ἐρωτόκριτος, Κλέφτικα, Ἀκροϊκὰ, Παρα- λογές κ.τ.λ.).	» 108
Ἐπικολυρικὰ καὶ Λυρικά	» 109
Οἱ Νεοέλληνες λυρικοὶ	» 110
Ἐθνικοὶ ποιητὲς Σολωμός, Κάλβος, Βαλαωρίτης, Παλαμᾶς	» 110
Μερικὴ ἀνάλυση. Μέτρα	» 112
Στίχοι καὶ στροφές	» 113
Μουσικὰ στοιχεῖα τοῦ ποιήματος.	» 115

ΤΕΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ι. & Π. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, Στοά Ἀρσακείου

ΕΝ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗ, Τσιμισκή 23

Σεπτέμβριος 1946

Κατάλογος Σχολικῶν Βιβλίων

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

- 1) **Ἀνδρέου Π.**, Καθηγητοῦ.
Κικέρωνος τρίτος κατὰ Κατιλίνα. Τεχνολογημένον κείμενον λέξιν πρὸς λέξιν καὶ μετάφρασις αὐτοῦ πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν Γυμνασίων . . . Δρχ. 2000
- 2) **Ἀνδρέου Π.**, Καθηγητοῦ.
Κικέρωνος ὑπὲρ Ἀρχίου. Τεχνολογημένον κείμενον λέξιν πρὸς λέξιν καὶ μετάφρασις αὐτοῦ. Ἀπαραίτητον εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν Γυμνασίων . . . Δρχ. 2000
- 3) **Ἀνδρέου Π.**, Καθηγητοῦ.
Βιργιλίου Αἰνειάς. Τεχνολογημένον κείμενον λέξιν πρὸς λέξιν καὶ μετάφρασις αὐτοῦ. Ἀπαραίτητον εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν Γυμνασίων . . . Δρχ. 2000
- 4) **Ἀνδρέου Π.**, Καθηγητοῦ.
Κορνηλίου Νέπωτος Βίοι. Τεχνολογημένον κείμενον λέξιν πρὸς λέξιν καὶ μετάφρασις αὐτοῦ . . . Δρχ. 2500
- 5) **Ἀνδρέου Π.**, Καθηγητοῦ.
Λατινικὸν ἀναγνωστικόν. Τεχνολογημένον κείμενον λέξιν πρὸς λέξιν καὶ μετάφρασις αὐτοῦ. . . Δρχ. 2500
- 6) **Ἀνδρέου Π.**, Καθηγητοῦ.
Ἐκλογαὶ Ἑλληνικῶν Ξενοφῶντος τόμος Α', βιβλία Α - Β. Μετάφρασις μετὰ γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν παρατηρήσεων τοῦ κειμένου τοῦ Ὄργανισμοῦ . . . Δρχ. 1250
- 7) **Ἀνδρέου Π.**, Καθηγητοῦ.
Ἐκλογαὶ Ἑλληνικῶν Ξενοφῶντος τόμος Β', βιβλία Γ - Ε. Μετάφρασις μετὰ γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν παρατηρήσεων τοῦ κειμένου τοῦ Ὄργανισμοῦ . . . Δρχ. 1750
- 8) **Γιαννακάκη Ἡλία**,
Ἰφιγένεια ἢ ἐν Αὐλίδι. Μετάφρασις, σχόλια, συντακτικαὶ γραμματικαὶ, αἰσθητικαὶ καὶ πραγματικαὶ παρατηρήσεις. . Δρχ. 3500

- 9) **Μπαρμπαστάδη Χρίστου**, Καθηγητού ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολείῳ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Λογαριθμητικοὶ πίνακες.—Οἱ πληρέστεροι πίνακες . Δρχ. 4000
- 10) **Ξιφαρᾶ Παύλου**, Καθηγητοῦ τῆς Βαρβακείου Σχολῆς.
 Ὁδηγὸς τῆς μελέτης τῶν Νέων Ἑλληνικῶν. Πρωτότυπος ἐργασία μελέτης τῶν νέων Ἑλληνικῶν ἀπαραίτητος διὰ τε τὸν διδάσκοντα καὶ τοὺς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων Γυμνασιακῶν τάξεων. Δρχ. 3000
- 11) **Οἰκονόμου Μιχ.**, Καθηγητοῦ.
 Κύρου Ἀνάβασις. Μετάφρασις μετὰ σχολίων καὶ συντακτικῶν, γραμματικῶν καὶ πραγματικῶν παρατηρήσεων . . . Δρχ. 3000
- 12) **Φραγκίσκου Ζαφειρίου**, Γυμνασιάρχου.
 Λατινικὴ Γραμματικὴ. Ἡ μοναδικὴ ἔκδοσις Λατινικῆς γραμματικῆς ἀπὸ τὸν ἐγκρατέστερο διδάσκαλο τῆς Λατινικῆς γλώσσης. Ὅλα σχεδὸν τὰ λατινικὰ βιβλία τοῦ Ο.Ε.Σ.Β. εἶναι συντεταγμένα ἀπὸ τὸν κ. Φραγκίσκου Δρχ. 4000
- 13) **Φραγκίσκου Ν.**, Καθηγητοῦ τῆς Βαρβακείου Σχολῆς.
 Θεουκυδίδου Ἐπιτάφιος Περικλέους. Εἰσαγωγή. Ἀνάλυσις, ἀρχαῖον κείμενον, μετάφρασις, σχόλια, συντακτικαί, γραμματικαὶ καὶ πραγματικαὶ παρατηρήσεις. Δρχ. 2500
- 14) **Καينὴ Διαθήκη**. Ἐκδοσις πανομοιότυπος τῆς τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου πανόδετος Δρχ. 4000

ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Μπαρμπαστάδη Χρ., Καθηγητοῦ τῶν Μαθηματικῶν ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολείῳ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

- 15) Ἀριθμητικὰ Προβλήματα διὰ τὴν Γ' τάξιν Δημοτικοῦ Δρχ. 1800
- 16) » » » » Δ' » » » 2000
- 17) » » » » Ε' » » » 2500
- 18) » » » » ΣΤ' » » » 2500
- 19) » » » διὰ τὰς συνδιδασκομένας
 Ε' καὶ ΣΤ' τάξεις Δημοτικοῦ » 3000
- 20) **Μηνιάτη - Κοντομάρη**.
 Λειτουργικὴ καὶ Κατήχησις διὰ τὴν Ε'. Τάξ. Δημοτ. . Δρχ. 2500
- 21) **Μηνιάτη - Γιαννικοπούλου**.
 Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία διὰ τὴν ΣΤ'. Τάξ. Δημοτ. . . Δρχ. 2500
- 22) **Οἰκονόμου Μιχ.**
 Γραμματικὴ Δημοτικῆς Γλώσσης διὰ τὰς ἀνωτέρας Τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Δρχ. 2500
- 23) **Δ. Παπαϊωάννου**.
 Ὀρθογραφικὸν Λεξικὸν (τσέπης) Δρχ. 3000

